

מאמצי קרן זו... (מאמצי קרן זו...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"י

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 516

הוצגה ע"י בנם הנח"י הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כט' תמוז התשע"ד. מסכת מגילה דף טז – דף לב

ביאתה אל אחשורוש, באמת היה בלילה שלפניו. אי נמי, דמעשה ביאת המן אל המלך ומהו קח את הלבוש וכו', לא היה מיד אחר שנדדה שנת המלך, אף שמוזכר בקרא בסמוך, שהרי נדדה שנת המלך היה בליל ט"ו, והרכיב את מרדכי רק ביום ט"ו, כדמוכח הכא שהיה ביום הנפת העומר. והרש"ש (לעיל טו:) תמה על דבריו דהרי אמרינן לעיל (טו:) דנדדה שנת אחשורוש משום דאמר מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן, וחזינן דהיה זה אחר ביאת אסתר לאחשורוש.

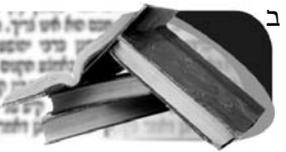
ה) גמ', אם מזרע היהודים וגו' אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה וכו'. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דאין לפרש קרא כפשוטו שאמרו אם מרדכי יהודי, דאטו עד השתא לא ידעו שהוא יהודי, ומעיקרא מאי קסברו שיעצו לו לתלות את מרדכי. אלא על כרחך דמעיקרא סברו שהוא משאר שבטים, והשתא אמרו ליה דאם הוא משבטים אלו לא תוכל לו.

ו) גמ', מלמד שהיתה מחוה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. ביאר העיון יעקב דמה שהצביעה כלפי אחשורוש, כונתה היתה לומר שהמן הוא איש צר ואויב גם לאחשורוש עצמו ולא רק לישראל, אבל כדי שלא יטעה אחשורוש ויסבור שכונתה לומר עליו שהוא איש צר ואויב, משום הכי המלאך סטר ידה. ובביאור הגר"א (אסתר פ"ז, ו) ביאר, דמה שהאדם חושב בליבו משפיע על מעשיו אף כשאינו מכוון לכך, ודרכם של הצדיקים שכאשר מדברים עם המלך, לבם ומחשבתם דבוק להקב"ה, וכדמצינו בדניאל שאמר לנבוכנצר "מרי חלמא לשנאך וגו'" וכונתו היתה להקב"ה [כדאיתא בשבועות (לה:)], וכן היה כאן שליביה היה להקב"ה וחשבה על אחשורוש שהוא באמת איש צר ואויב, ומחמת מה שהיה בליבה טעתה ומחויי בידה כלפי אחשורוש.

ז) גמ', והיינו דכתיב וישלך עליו ולא יחמול מיידו ברוח יברח. פירש רש"י ד"ה וישלך, הקדוש ברוך הוא משליך פורענות על הרשע בלי חמלה. ובד"ה מיידו פירש, בני סייעתו וחבריו בורחים מיידו. והמהר"ם שי"ף פירש דוישלך עליו היינו שחרבונא השליך פורענות על המן בזה שאמר גם הנה העץ וגו'. ומאי דכתיב "מיידו ברוח יברח" היינו שברח מיד הפורענות, שאף שהיה באותה עצה

דף ט"ז ע"א
א) גמ', מלמד ששמשי מוחק. הביא המהרש"א (בחידושי אגדות), דבחרגום איתא ששמשי בנו של המן היה. [ונראה שכונתו שבתרגום (פרק ט', י"ד) הוזכר שנהרג שמשי הסופר בתוך מה שנעשה לבני המן, ומשמע שגם הוא היה מבני המן. אמנם בסמוך אמרינן לא מפני שאוהבים למרדכי אלא מפני ששונאין את המן, ונראה מזה דתלמודא דילן לא סבר שהיה בנו של המן. אמנם אפשר דנערי המלך משרתיו שענו למלך לא נעשה עמו דבר, אחרים היו, ושמשי היה רק הסופר והקורא. (א.ג.א.)]
ב) גמ', תנא לו הכין. הקשה הטורי אבן מאי קמשמע לך, הא יודעים אנו שהמן נתלה עליו. וביאר, דאתי לאשמעינן דכבר מעיקרא נגזר מהשמים שהמן יתלה שם, ולא תימא דרק אחר כך נגזרה גזרה זו עליו. וכדאיתא במדרש (אסתר רבה פ"ט, ב) שבשעה שהכין המן העץ השיבתו בת קול נאה לך העץ ומתקון לך העץ. וכן כתב בביאור הגר"א על מגילת אסתר (פ"ו, ד). [ואף דאיתא במדרש (שם, ד) שנגזר על ישראל ונחתם בחותם של טיט, וכן ברש"י (אסתר פ"ד א) כתב שהסכימו העליונים לגזרת המן על ישראל, הרי הכנת העץ היתה אחר שהתחילו ישראל להתענות ולזעוק ולשוב לה'. ועוד דאפשר שעל מרדכי לחודה מעיקרא לא נגזר, שהוא היה צדיק, ואפילו אם נגזרה הריגה לא נגזרה תליה על העץ. (א.ג.א.)]

ג) תוס' ד"ה ודחי, שמעתי שעשרה אלפי כבר כסף עולין חצי שקל וכו'. בתוס' הרא"ש איתא במקום חצי שקל חמישים שקלים. וכתב היעב"ץ דכן איתא נמי במדרש רבה. וכתב בשם השער אפרים (סימן מ"ה) שהיה כתוב בתוס' ראשי תבות ח"ש דהיינו חמישים שקלים, והמדפיסים טעו וכתבו חצי שקל.
ד) רש"י ד"ה ולתעניתו, בתוה"ד, ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות יום שלישי לשילוח הרצים היה. וכתב המהרש"א (בחידושי אגדות) (לעיל טו.), דהנה במדרשות ובתרגום איתא ד"בלילה ההוא שנדדה שנת המלך" היה ליל ראשון של פסח. ולפי מה שפירש רש"י כאן שאסתר באה אל אחשורוש ביום ט"ו, צריך לומר דאין מוקדם ומואחר בקרא. ואף ש"בלילה ההוא" כתיב בקרא אחר

הדרה היוזמי

מוסכת מגילה דף טז - דף יז

כט תמוז - א אב התשע"ד

אריחין כלל.

(יז) גמ', מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה. פירש רש"י בד"ה כאמיתה כספר תורה. וכן הוכיחו הרמב"ן (לקמן יז.), והר"ן (ה: בדפי הרי"ף) מהירושלמי. אבל התוס' בגיטין (ו: ד"ה א"ר יצחק הביאו דרבינו תם פירש דכאמיתה של תורה היינו מזוזה, ונקראת כן על שם שיש בה יחוד מלכות שמים, דאילו ספר תורה אין צריך שירטוט לדעת רבינו תם בכל שיטה ושיטה, וסגי בחד שירטוט מלמעלה.

(יח) גמ', מאמר אסתר אין דברי הצומות לא. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דהשתא דרשינן דמאמר אסתר היינו מה שאמרה לאחשוורוש להעביר מחשבת המן, זה קיים והביא את דברי הפורים. ולהכי מקשינן וכי רק מאמר אסתר גרם זאת ולא הצומות שצמו ישראל. ומשני, דאין הכי נמי דשניהם גרמו. וכך יש לפרש המקרא המחובר לפסוק דלעיל דכתיב ביה "דברי הצומות וזעקתם". ובהגהות היעב"ץ ביאר, דהכוונה כאן לתענית אסתר שניתקן לדורות. אמנם הרא"ש (סימן א) כתב, דלא מצינו סמך לתענית אסתר בשום מקום אלא בגמרא לעיל (ב). שאמרו זמן קהלה לכל. [ועל כרחק שמפרש כאן כדברי המהרש"א ולא כיעב"ץ].

(יט) גמ', שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא. הרש"ש ציין למדרש רבה (שיר השירים פרשה ה א [ה]) דהטעם שברוך בן נריה עצמו לא עלה משום שהיה ישיש ולא היה יכול לעלות.

(כ) גמ', שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש וכו'. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), אמאי נענש על אותן כ"ב שנים שהלך ברצון אביו ואמו וכמצוותן. והביא שבעל אמרי נועם תירץ בשם הר"י מפרי"ש שלאחר י"ד שנה שהיה בבית עבר נתקררה דעתו של עשו ושלחה רבקה אחריו, ונשתהה אחר כך כ"ב שנה. והעיון יעקב תמה דאם כן אפילו אם לא היה לומד תורה באותן י"ד שנה לא היה נענש על אותן י"ד שנים, שעדיין לא שלחה רבקה אחריו, ואיך הוכיחו מזה שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. ומשום הכי פירש, דבאמת לא היה הדבר בתורת עונש על שלא כיבד לאביו, אלא דכיבוד אב ואם הוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והמכבד אביו ואמו גם בניו יכבדוהו שמידה כנגד מידה לא בטלה והקרן קיימת לו לעולם הבא. [והאריך בגודל הענין בפלא יועץ אות כ]. וכיון שיעקב לא כיבד לאביו, אף שהיה באונס, גם בנו יוסף שהיה החביב לו לא כיבדו כ"ב שנה, דסוף סוף אין לו לקבל האי שכר. אבל כשעסק בתלמוד תורה דעדיפא טפי מכיבוד אב ואם לפי שגם כיבוד אב נכלל בזה, דניחא להם שבנו יכתת רגליו ללמוד תורה, להכי כנגד שנים אלו זוכה שבניו יכבדוהו.

דף י"ז ע"א

(א) רש"י ד"ה למה נמנו, מה לנו למנות שנות הרשעים. וכתב המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאף דישמעאל עשה תשובה כדאיתא בבבא בתרא (טז:), מכל מקום כיון שמעיקרא היה רשע לא היה ראוי למנות שנותיו בתורה אי לאו טעמא דאמרינן הכא.

(ב) גמ', מלמד שקידשה ישמעאל. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דנפקא מדכתיב "וילך עשו אל ישמעאל", דמשמע שעדיין היה קיים ישמעאל.

(ג) מתניתין, קראה סירוגין וכו' יצא. ומפרש בגמרא לקמן (יח). דהיינו שקורא ומפסיק באמצע. וכתב בשער הציון (סימן תרצ אות יח) דלכתחילה אסור לשהות הרבה באמצע אפילו בלא שיחה,

מתחילה, לא נודע זאת למלך וניצול.

(ח) גמ', הקב"ה נותן מים ואח"כ שופת הקדירה וכו'. המהרש"א (בחיידושי אגדות) כתב, דצריך לגרוס לקיים מה שכתוב לקול תתו המון מים ואחר כך ויעלה נשיאים וגו', וכן הגירסא בילקוט שמעוני. והיינו שהנשיאים הם כמו הקדירה ששופת ונותן בתוכו מים.

דף ט"ז ע"ב

(ט) גמ', רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו וכו'. ביאר העיון יעקב דלפי זה אפשר לומר דהחמש חליפות לא היו שוות יחד אלא כמו החליפות של שאר האחים, ורק נתן לו חמש דוקא משום האי רמז. וכן כתב המהר"ץ חיות בשם הגר"א.

(י) גמ', שם. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), דהא יוסף נתן לבנימין נמי שלש מאות כסף, ועל זה לא משני מידי. ותירץ, דמשום הכסף ליכא קנאה, דהטעם שנתן דוקא לו, משום שהיה אחיו מאמו. ודוקא לגבי השמלות היתה השאלה, כיון שהוא דבר של פרהסיא ויאמרו שרצה לרמוז בזה על המכירה שהפשיטוהו את כתונת הפסים. והעיון יעקב כתב, דמהכסף לא קשיא, דאפשר דנתן לו בדמי בשתו על שאמר עליו שגנב הגביע.

(יא) גמ', בכה על שני מקדשים וכו'. כתב המהרש"א (בחיידושי אגדות), דבית המקדש נקרא צואר כדכתיב "כמגדל דוד צוארך", וכן "צוארך כמגדל השן", דכמו שהצואר בגובה של אדם והודו, כך המקדש בגובה של ארץ ישראל והודו של ישראל. והרש"ש כתב, דזה כעין מאי דדרשינן בזבחים (נד:): על קרא ד"בין כתפיו שכן", דקאי אבית המקדש.

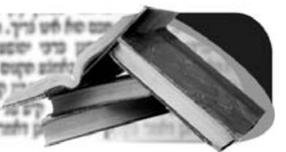
(יב) גמ', עשרת בני המן ועשרת צריך לממרינהו בנשימה אחת. ובירושלמי (פ"ג ה"ז) איתא דצריך לומר גם התיבות עשרת בני המן עימהם.

(יג) גמ', ויו דיוזתא צריך למימתחא. הרא"ש (סימן ט) הביא יש מפרשים דמותח בקריאתה. ויש מפרשים בכתיבתה, והיא מאלפא ביתא של אותיות גדולות. והר"ן (ד. בדפי הרי"ף) כתב, דלא מצינו שנמנית במסורת באותיות הגדולות, אלא שצריך לפשוט ראשה הכפוף כלפי מעלה.

(יד) גמ', כמורדיא דלברות. פירש רש"י בבבא מציעא (פז). ד"ה כי מורדיא, שמורדיא הוא שם הנהר, והיינו עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים. וברי"ף (ד. בדפי הרי"ף) ליתא לתיבות אלו כמורדיא דלברות. וכתב הקרבן נתנאל (אות ע) דגירסא דידן לא יתיישב אלא כפירוש שמאריך בכתיבתה ולא כסוברים דמותח בקריאתה ויש מפרשים אלו על כרחק לא גרסי לה].

(טו) רש"י ד"ה אריח, הוא הכתב. ובד"ה לבינה, הוא החלק. והר"ן (ד. בדפי הרי"ף) הביא פירוש רבינו תם דתרווייהו מן הכתב, ולשיטה הארוכה קורא לבינה ולקצרה קורא אריח שהוא חצי לבינה. ובכל השירות כותבין שיטה קצרה על גבי ארוכה, והכא כותבין אריח על גבי אריח דהיינו את ואת ואת שהיא שיטה קצרה, והשמות שהן ארוכים יותר מיקרי לבינה על גבי לבנה.

(טז) גמ', חוץ משירה זו וכו'. כתב הר"ן (ד. בדפי הרי"ף) דהוא הדין לשירת האזינו שנכתבת בשיטות שוות כעמודים שוין, מפני שיש בה מפתן של רשעים כדכתיב "מראש פרעות אויב", וכן "כי דם עבדיו יקום וגו'". והא דאמרינן הכא כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה וכו', היינו כל השירות שיש בהן כתב של אריח ושל לבינה נכתבות באופן זה, אבל האזינו כל השיטות רחבות ואין בה

הכא אלא הנהו דילפינן מקראי עיכוב סדרן וגם נוסח לשונם הוא מן המקרא. והא דתני תפילה, משום החידוש המבואר בתוס' (בעמוד ב') ד"ה הסדיר, דאף באמצעות דאין להם סדר ממש כראשונות, מכל מקום למפרע לא יצא. אי נמי כתב, דתנא ושייר, ובמקום דלא תנא מנין יתכן דשייר חדא ולא פרכינן מאי שייר דהאי שייר כמו שכתב בספר הכריתות. ואפשר דשייר עוד אחרת ולא ידעינן מאי היא. ושמא ברכת כהנים נמי שייר, דאפשר דילפינן מדכתיב כה תברכו שאם שינה מסדר הכתוב בתורה מעכב. וכן אפשר דברכות שאין פותחות בברוך משום דהויא סמוכה לחברתה, אם הקדים המאוחר מעכב, כיון שחסר בה מלכות.

דף י"ז ע"ב

יא) גמ', ורבנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא. הקשו בתוס' סוטה (לב): ד"ה ורבנן מאי דוחקיה למימר הכי, דהא מצי למימר דלרבנן תרתי שמעת מינה, דהכי אמרינן בברכות (טו). בדעת רבי יוסי התם דאמר דבלא השמיע לאזניו לא יצא, וסבר נמי בכל לשון שאתה שומע, דתרתי שמעת מינה. ובתוס' רבינו יהודה (בברכות יג). כתב, דדוקא כלפי ר' יוסי לא הוה ניחא לגמרא שיחלוק על רבנן דסברי דנקראת בכל לשון, ולהכי משני תרתי שמעת מינה.

יב) גמ', ורבנן נמי הכתיב והיו. הקשה הרש"ש דהא לעיל (ט). ילפינן מדכתיב "והיו" שתפילין ומזוזות אין נכתבים אלא אשורית, ואם כן מאי מקשינן הכא.

יג) תוס' ד"ה כל התורה, בתוה"ד, לבד מפרשת זכור דהוי דאורייתא. כתב הפני יהושע דהא דלא העמידו התוס' דברי הגמרא כאן בפרשת זכור, משום דפרשת זכור צריכה ליקרא מתוך ספר תורה דוקא, וקיימא לן לעיל (ט): דספרים אין נכתבים אלא בלשון הקדש ויוונית, ויוונית לא שכיח, שנאבד האינדא, ואם כן ודאי נקראת דוקא בלשון הקודש, דאם לא כן הוי כקורא בעל פה. אמנם התוס' בברכות (יג). ד"ה בלשון כתבו, דיש לפרש דברי הגמרא כל התורה בלשון הקודש וכו' דקאי אפרשת זכור, וכתב הפני יהושע דצריך לומר דסבירא להו דגם לפרשת זכור אין צריך קריאה מספר תורה דוקא. ועיין לקמן יח. אות ה.

יד) גמ', תפלה מנלן כדתנא שמעון הפקולי הסדיר וכו'. הקשה הפני יהושע (בברכות לד). איך שמעינן מהא דהסדר מעכב, דאיכא למימר שאינו אלא לכתחילה. ותדע דהא לגבי קריאת שמע ומגילה והלל אף שכתובים כל אחד כסדר, מכל מקום בעינן קראי למילף דהסדר מעכב. ותירץ, דכיון שנוסח התפילה אינו אלא מדרבנן (אף לסוברים דעיקר מצותה מדאורייתא) לא שייך למילף מקרא, אלא מסברא שמעינן לה.

טו) תוס' ד"ה הסדיר, מכאן קשיא למה שפרש"י בברכות (לד). וכו'. הרשב"א שם הביא שיש גאונים שכתבו כן שאין חזר לומר אלא הברכה שהשמיט. וכתב, דלפי זה הא דאמרינן הכא שהתקין על הסדר, היינו דוקא לענין שיהיו ג' ברכות ראשונות של שבח, ואחריהן של בקשה, וג' אחרונות של הודאה. אבל באמצעות עצמן לא תיקנו שיהיו דוקא על הסדר. והא דקתני בתוספתא (מגילה פ"ב ה"ב) דלמפרע לא יצא, היינו דוקא בהקדים אמצעות לראשונות או אחרונות לאמצעות. אי נמי כשהקדים ברכה לחברתה בתוך ראשונות או אחרונות, אבל באמצעות עצמן אף שאמר לא כסדר יצא.

טז) בא"ד, אבל בענינו אין חזר. כתבו בתוס' בברכות (לד). ד"ה אמצעות דלסוברים דאין הסדר מעכב יאמר ענינו במקום שזכור,

דהכי משמע לישנא דקתני יצא, דהיינו בדיעבד.

ד) מתניתין, היה כותבה דורשה וכו'. כתב הרא"ש (סימן א) דאף שאסור להפסיק במגילה, והכא שדורש מפסיק בקריאתה, מכל מקום יצא בדיעבד. אי נמי כיון שאינו דורש אלא בענינו של מגילה אין זה חשוב הפסק. וכתב בשער הציון (סימן תר"צ אות מ"ג) דמשמע בדברי הרא"ש דבענינו של יום שרי אפילו לכתחילה. וכתב דאין מזה ראייה לענין קריאת התורה, דהכא כדי לפרסם הנס שרי.

ה) מתניתין, אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. כתב הר"ן (ה). בדפי הרי"ף (ף) דלמאן דאמר מצוות צריכות כונה מתפרש כפשוטו שצריך לכיון למצוה. ולמאן דאמר מצוות אין צריכות כונה, כיון לבו היינו שהתכוין לקרא כראוי ולא כדרך מגיה שאינו קורא כדרך קריאתה, אלא בענין שיכיר בחסרות ויתרות. והא דלא מפרש הכי בגמרא בהדיא וכמו שפירשו במתניתין דברכות (יג). לגבי קריאת שמע. משום דתקני הכא מגייה, ומשמע דמיירי בכהאי גונא, איצטרך תלמודא לפרושי. אבל המגיד משנה (בפ"ב מהלכות מגילה ה"ה) כתב, דאפשר דבמגילה לכולי עלמא צריך כונה למצוה. וביאר הפרי חדש (סימן תר"צ, י"ג) דהטעם בדבריו משום פרסומי ניסא. והוכיח כדבריו מדתנן במתניתין וכתבה דורשה, והתם בודאי קורא כראוי, ואפילו הכי תנן דאם כיון לבו לא יצא. וכן כתב הטורי אבן. אבל רבינו יהונתן מלוניל כתב, דדורשה נמי אורחא דמילתא הוא שדורש מסיפיה דקרא לרישיה [והוי קורא למפרע, ולהכי צריך שיתכוין לקרות כראוי]. וכן בכותבה דרך הכותב שקורא הכתיבה ולא כמסורת הקריאה. [וכמו בקורא להגיה].

ו) מתניתין, עד שתהא כתובה אשורית. עיין לקמן יח. אות ז.

ז) גמ', תנא וכן בהלל וכן בקריאת שמע. הרמב"ם (בפ"ב מקריאת שמע ה"א) כתב, דבקריאת שמע אינו לעיכובא אלא כששינה בסדר הפסוקים, אבל הקדים פרשה לפרשה, יצא. לפי שאינה סמוכה לה בתורה. וביאר הרשב"א (בברכות טז). דהרי נפקא לן מ"והיו הדברים", בהיותן יהו, ואם כן לא שייך ללמוד אפרשיות, שגם בתורה לא כתיבי הכי.

ח) גמ', וכן בהלל. עיין באות הקודמת. ולגבי הלל אם שינה סדר הפרקים ולא סדר הפסוקים, הביא המשנה ברורה (סימן תכ"ב ס"ק כ"ו), דנחלקו בזה הפוסקים, דיש אומרים דאינו מעכב וכמו בקריאת שמע, ויש אומרים שבהלל מעכב אף סדר הפרשיות כיון שבתהילים הם סמוכים זה לזה כסדר.

ט) גמ', שם. פסק השולחן ערוך (סימן תכ"ב סק"ו) דאף בהלל דראש חודש, אם קראו למפרע לא יצא. והביאור הלכה (ד"ה למפרע) הקשה דלכאורה הא דאמרינן בגמרא לא יצא לא קאי אלא אזמנים שחייבים לקרות בהם הלל מעיקר הדין, אבל בראש חודש שאינו אלא ממנהגא מה שייך לומר בזה יצא או לא יצא. ועוד הקשה, כיון דבלאו הכי מדלגין בו את ההלל, אם כן גם כשקרא למפרע לא גרע מאם היה מדלג לגמרי את הפסוקים שאמרם שלא כסדר. והרי אין צריך שיהיה הדילוג של ראש חודש דוקא בפרק לא לנו וגו', אלא הוא הדין כל דילוג אחר. וכתב, דשמא כיון דנפקא לן מקרא דממזרח שמש וגו' מה השמש הולכת ממזרח למערב דוקא ולא למפרע, כך ההילול צריך להיות כסדר, להכי מיגרע גרע כשאמרו שלא כסדר מלא אמר כלל להאי פסוקים. ונשאר בצריך עיון.

י) גמ', וכן בהלל וכן בקריאת שמע ותפילה. כתב בשו"ת דבר שמואל (סימן קמ"ז), דלכאורה מדלא קתני נמי ברכת המזון, משמע דאין סדר הברכות מעכב בה. אמנם האריך להוכיח דסדר הברכות מעכב, ומשום דרמיזי באורייתא כדאיתא בברכות (מח:). ולא תני

הדרג היוזמי

מסכת מגילה דף יז – דף יח

א אב – ב אב התשע"ד

בקריאת שמע. ובב"ח (סימן תרפ"ה, א) משמע שמפרש דברי הגמרא לא קאי אמגילה אלא אפרשת זכור. וכן גירסת הראב"ן הכא וקריאה דהתם ממאי דבספר, והיינו דקאי אפרשת זכור. וכן כתב הראש יוסף דמהכא משמע לכאורה שצריך כל אחד מישראל לזכור מעשה עמלק כל יום מתוך הספר, והקשה דאנן לא נהיגי הכי. ובשו"ת תורת חסד (סי' ל"ז) כתב, דמכמה ראשונים משמע דמדאורייתא סגי מזכירה בעלמא, ואין צריך מתוך ספר תורה אלא מדרבנן.

ה) גמ', לא סלקא דעתך וכו' הא מה אני מקיים זכור בפה. ביאר הפני יהושע דאף דהאי דרשה לגבי קריאת פרשת זכור שייכא, ולא לגבי מגילה, ילפינן מהתם בגילוי מילתא אלישנא דזכירה. דהתם כתיב זכור והכא כתיב נזכרים. והקשה, אמאי מעיקרא לגבי הא דבעינן ספר הוצרכו למילף גזרה שוה מדכתיב זכרון בספר, ולא סגי למילף מלישנא דזכור דכתיב בקריאת פרשת זכור דבעינן ספר, וכמו דילפינן הכא דין קריאה בפה, ונלמד לב' הדינים מחדא ילפותא. והוכיח מזה דבפרשת זכור לא בעינן קריאה מתוך ספר תורה, והא דאמרינן מה להלן בספר לא קאי אקריאת פרשת זכור, אלא הכונה דמצינו בהאי קרא שזכרון בספר הוא, וילפינן בגזרה שוה לענין זכרון המגילה, ורק במגילה מיירי לגבי קריאתה מספר. וכל זה דוקא אם קושיית הגמרא דילמא עינן בעלמא קאי לגבי מגילה, ועיין באות הקודמת שיש חולקים, ולדבריהם מבואר בגמרא דבעינן בפרשת זכור ספר תורה].

ו) גמ', כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור. הקשה הראש יוסף דילמא אתי חד ללאו וחד לעשה.

ז) גמ', גיפטית לגיפטית עברית לעברים וכו' יצא. הר"ן (ד: בדפי הרי"ף) הביא דרש"י במתניתין כתב דלעזות שיוצאים בלעז, היינו שיודעים לשון אחר, ולפנינו ליתא האי לישנא]. ומוכיח מלשון זה דמשמע שאף שיודעים גם לשון הקודש וגם לשון לעז יוצאים בלשון לעז. וכדנראה מדברי הרמב"ם (בפ"ב ממגילה ה"ד). אבל הרמב"ן פליג וטובר שאין יוצא אלא מי שאינו מבין לשון הקודש, שחכמים אמרו דעדיף טפי פרסומי ניסא בלשון שמבין בו משישמע באשורית שאינו מבין בו [אף דבהא נמי יוצא]. ועוד כדי שיוכל לקרא לעצמו המגילה. והר"ן כתב, דנראה דתליא בפלוגתא דרבנן ורשב"ג במתניתין לעיל (ח:), דלרבנן דכל הספרים כשרים בכל לשון, ורק מגילה חמירא משום דכתיב ככתבם, מסתברא דלא ממעטינן מהא אלא למי שאינו מבין לעז, אבל מי שמבין לעז אף שמבין נמי לשון הקודש מהיכי תיתי למעט. אבל לרשב"ג דאמר דבכל הספרים נמי אין נכתבים בכל לשון, ולא הוכשר גיפטית לגיפטית אלא במגילה משום פרסומי ניסא, אם כן למי שיודע לשון הקודש אין טעם להקל שיצא בלשון לעז אף כשמבין לשון לעז. [אמנם בתוס' לעיל (ט.) ד"ה כאן כתבו דלרבנן דמתניתין דהתם אין חילוק בין מגילה לשאר ספרים, ואף מגילה נכתבת בכל לשון].

ח) גמ', לעז יוני לכל כשר. כתב הרי"ף (והובא בשלטי גיבורים בדפי הרי"ף) דאף שהכשירו יונית אף למי שאינו מבין, מכל מקום הכתיבה צריך להיות אשורית דוקא. [והיינו האותיות, אבל התיבות עצמן בלשון יונית, דאם לא כן הוי בעל פה וכדאמרינן בגמרא]. ועוד כתב, דאף שהכשירו מגילה בכל לשון [וכונתו גיפטית לגיפטית], מכל מקום הכתיבה צריכה שתהא באשורית. וזה דוקא במגילה, אבל שאר ספרים דנכתבים יונית אף הכתיבה עצמה ביונית כשרה. וכן נקט הפרי חדש (סימן תר"צ, צ), וביאר משום דילפינן לקמן (יט.) מדכתיב "ככתבם וכזמנם", והיינו דקפיד קרא אכתיבה עצמה שתהיה דוקא אשורית. אמנם הבית יוסף

אבל לדידן דהסדר מעכב, אם נצריכנו לגזור יהא צריך לחזור גם על כל הברכות מרפאינו ואילך, והרי ברכה לבטלה, ולכך לא יחזור.

יז) גמ', והכתיב ושב ורפא לו ההוא לא רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא. אמרינן בגמרא ראש השנה (יז:): אהאי קרא ד"ושב ורפא לו", דמיירי בתר גזר דין, דאיזוהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין. והתוס' (שם) בד"ה ושב מייתו עלה הא דאמרינן הכא דסליחת העוון קרוי רפואה. והקשה הערוך לנר שם דאם כן מהיכי תיתי דמיירי בתר גזר דין, דהרי מה שצריך רפואה הוא העוון. וביאר, דלהתוספות הא דאמרינן הכא דרפואה דסליחה היא, אין הכונה דהא גופא מיקרי רפואה בלשון הפסוק, אלא שעל ידי ששב ונסלח עונו מתרפא מגזר דינו, וזה מיקרי רפואה.

יח) גמ', ומה ראו לומר גאולה בשביעית. ביאר המהרש"א (בחיודשי אגדות), דכיון דהאי גאולה היינו גאולה מן הגלות, להכי לא שייך למילף מקרא ד"הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי", שתהיה גאולה בתר רפואה. דבהאי קרא מיירי בגאולת החולה מן המות ולא שייך להכא. ומה שאין מתפללין בפני עצמו על גאולת החולה מן המות, משום דבכלל תפילה דרפואה היא שלא יבא האדם למיתה.

יט) גמ', ומה ראו לומר רפואה בשמינית. ביאר הריטב"א דאף דכבר נתבאר בגמרא שאי אפשר שתהיה קודם, [ואם כן ודאי צריך לאומרו כאן, כיון דכתיב בתר סליחה], אמרינן כיון דאידיחי ממקומה דבתר סליחה, אידיחי יותר, ואם כן אמאי קבעוה בשמינית.

דף י"ח ע"א

א) גמ', וכיון שבא דוד באתה תפלה שנאמר והביאותים וכו'. ביאר המהרש"א (בחיודשי אגדות), דאף דלא הוזכר דוד דהאי קרא, מכל מקום כיון דאמרינן בסנהדרין (כ:): ג' מצוות נצטוו ישראל בביאתן לארץ, להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה, ומסיק התם דהעמדת מלך קודם אם כן לעתיד לבא נמי יהיה כן, וכיון דכתבי והביאותים אל הר קדשי, דהיינו בית הבחירה, על כרחך דבא דוד מקודם. והשפת אמת כתב, דנראה דלאו דוד נקט דוד, אלא עיקר הכונה הוא כיון שנבנית ירושלים, ומשום דבנין ירושלים ודוד חדא מילתא היא נקיט הגמרא דוד.

ב) גמ', ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים. ביאר הריטב"א דכוונת הגמרא מה ראו כלל להוסיף ברכה זו ולא סיימו בברכת כהנים, דהרי כבר נתפרש סדר הברכות עד השתא ובודאי אין הכונה שיתקנו שים שלום קודם.

ג) רש"י ד"ה למי שיכול, ואין מי שיכול לספר את כולו וכו'. הקשה הטורי אבן דאם כן איך תיקנו חכמים לספר בשבחו של הקב"ה בתפילה. והביא דבירושלמי ברכות (פ"ט) איתא אמר ר' שמואל בר נחמן מי ימלא גבורות ה' כגון אני וחברי. ומשמע דחכמים גדולים כר' שמואל וחבריו יכולין לספר בשבחו של מקום, ודלא כרש"י.

ד) גמ', דילמא עינן בעלמא. הקשה הטורי אבן אהיכא קאי האי קושיא, דהא עד השתא לא הוזכר שמגילה צריכה קריאה בפה דוקא ולא סגי בהרהור. ואין לומר דמהלשון קראה על פה משמע קריאה בפה דוקא, דאם כן כבר מרישא דמתניתין הוה ליה לדיוקי מדקתני הקורא למפרע, והיה למקשן להקשות ברישא מנא לן דלא סגי בהירהור. אלא ודאי דמהלשון קריאה דקתני אין משמעות לאפוקי הרהור, דהא לגבי קריאת שמע קתני בהרבה מקומות לשון קריאה, אפילו הכי סבר רבינא בברכות (כ:): דהרהור כדיבור דמי

הדרגת היוזמי

כדאמרינן בכל דוכתא דרובו ככולו. אמנם הפרי חדש (סימן תר"צ, ג) כתב, דמלשון הרמב"ם משמע דבעינן דוקא רובה להכשיר, ובחציה פסולה. אבל מלשון הגמרא דבעינן רובא לפסול, אם כן בחציה כשרה. וכן דייק בלשון השולחן ערוך (שם).

זו גמ', שם. הקשה הרשב"א דהכא מכשרינן בחסרה מקצתה, ובסמוך מייטנינן דאמר רב דאפילו למאן דאמר דקורין מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה. ואין לומר דאין זה אלא לכתחילה דהא מקשינן בסמוך מכח האי מימרא אמאי קתני בברייתא דיצא ותירץ, דלא מכשרינן בחסרה מקצתה אלא כשתחילתה וסופה כתובה ובאמצעיתה חסרה ונראה כספר שלם שיש בו טעויות וכיון דאיכא איגרת [כדלקמן (יט)]. לא מיפסלא בהכי. אבל כשחסרה בראשה עד איש יהודי נראית כספר חסר ופסולה. אמנם הרא"ש (סימן ד) כתב, דהא דאמרינן צריכה שתהא כתובה כולה אינו אלא לכתחילה, דהא הכא אמרינן דחסרה מיעוטה כשרה. וכתב הביאור הלכה (סימן תר"צ, ג' ד' ה' אבל) דנראה מדברי הרשב"א דלא מיפסיל אלא אם חסר פרשה שלמה בתחילתו או סופו, אבל לא בחסרון פסוק אחד. והביא שהמטה יהודה כתב בדעת הרשב"א דאף בחסרון פסוק אחד בתחילתו או סופו פסול. והבית יוסף (סימן תר"צ, ג) הביא בשם הארחות חיים שכתב בשם הרא"ה, דהא דכשרה בחסרה מיעוטה היינו דוקא באמצע המגילה [ולא בתחילתה או סופה], וכן דוקא כשלא חסרה ענין. [ואם חסרה ענין אפילו באמצעה פסולה].

יז גמ', שם. וכתב הביאור הלכה (שם) דשיעור רובה ומקצתה לפי תיבות משערינן ולא לפי אותיות, דלא מסתברא שיהא קרוי ספר על ידי חצאי תיבות שאי אפשר לקרות על ידי זה.

יח גמ', השמט בה הקורא פסוק אחד וכו'. כתב הר"ן (ה): בדפי הר"ף (ה) דהוא הדין אפילו תיבה אחת, ולרבותא נקט פסוק אחד, דסלקא דעתך דפסוק שלם אפשר לקרותו אף אחר כך כיון שהוא דבר בפני עצמו. וכן הא דקתני סיפא במצא ציבור שקראו חציה הוי רבותא טפי, דסלקא דעתך כיון דהוא ענין שלם בפני עצמו אפשר להשלימו אחר כך.

יט גמ', היכי דמי מתנמנמ וכו'. כתב הפרי מגדים (סימן תר"צ) דצריך לומר דמכל מקום יכול לכוין לצאת, דמצוות צריכות כוונה. ובשער הציון (שם אות ל"ט) כתב דזה דוחק, דכיון שלא ידע לאהדורי סברא דהיינו דבר הבא מבינת הלב, וכרש"י ד"ה אהדורי, איך נימא דמכוין במחשבתו לצאת. אלא דהיינו שאין צריך כונה לצאת בכל תיבה, וסגי שבתחילת הקריאה מכוין לצאת בקריאה זו, והרי נמנמ אינו מצוי קודם שהתחיל לקרות, אלא אחר שהתחיל, ואם כן ניחא דהיתה מעיקרא כונה לצאת.

כ גמ', שם. הביא המרדכי (סימן תשצ"א) דבירושלמי איתא דר' זעירא אמר למי שהתנמנמ בשעת המגילה חוזר בך. ולא פליג אמתניתין, דדוקא כשקראה בעצמו כשהוא מתנמנמ יצא, מאחר שהוציא התיבות בפיו, אבל שמע כשהוא מתנמנמ לא יצא. והמשנה ברורה (סימן תר"צ סקמ"א) ביאר, דבקריאה כיון שקורא כראוי מוכח שרמי אנפשיה לומר שפיר, אבל בשמיעה בודאי חסר לו כמה תיבות. ולכאורה טעם זה שייך דוקא כשהתנמנמ זמן מה, אבל בהתנמנמ רק רגע אחד אי אפשר לומר דבודאי חסר לו, ומכל מקום גם אין לנו ראיה לאיך גיסא ששמע כראוי. (ג.א.).

כא גמ', והלכתא תפילין אין צריכין שרטוט מזוזות צריכין שרטוט. הקשו תוס' בגיטין (ו): ד"ה א"ר יצחק דהא מבואר בגמרא התם דאפילו כמה תיבות מן הפסוק אין לכתוב בלא שרטוט, ואיך יתכן דתפילין אין צריכין. והביאו דרבינו תם פירש דתפילין נמי בעו

(סימן תר"צ, ט) כתב, דלא קפדינן באיזה כתב תהיה כתובה. וכן כתב הרשב"א (לקמן יט). דהא דתנן עד שתהא כתובה אשורית לא קאי אלא אקריאה של אשורית, ולא קאי אמגילה שכתובה בשאר לשונות כגון גיפטיית לגיפטיים.

ט גמ', אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן וכו'. מכאן הוכיח הריטב"א דמי שדילג בקריאת המגילה אפילו תיבה אחת חוזר, דאם לא היה לעיכובא אם היה מדלג קצת תיבות, ליכא לאוכוחי מהאחשתרנים בני הרמכים. אבל הריא"ז (הובא בשלטי גבורים ה. מדפי הר"ף) כתב, שאם השמיט התיבות שאינן מפסידין הקריאה יצא, ודוקא דבר המפסיד הקריאה מעכב כגון בפסוק "וימי הפורים האלה לא יעברו" אם השמיט תבת לא, הפסיד הקריאה, ובוזה הוי לעיכובא.

י גמ', מתקיף לה רבינא אטו אנן וכו' אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא וכו'. הרי"ף (ה. מדפי הר"ף) כתב רק מידי דהוי אנשים ועמי הארץ, וכתב עלה דהא איכא מצות קריאה ופרסומי ניסא. [וחזינן מדבריו, דהא דאמרינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא, אינו שייך דוקא לדברי רבינא, אלא קאי נמי למאי דאמרינן מעיקרא מידי דהוי אנשים עמי הארץ, ורבינא לא בא להקשות על עיקר הטעם, אלא על מה שהוצרכו ראייה מנשים ועמי הארץ].

יא גמ', אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא. הרא"ש בברכות (פרק ז' סימן ו) הביא דרש"י הוכיח מהא דאמרינן הכא דלועז ששמע אשורית יצא, דאשה יוצאת בברכת המזון בשמיעה אף כשאינה מבנה. ודחה הרא"ש דפרסומי ניסא שאני וכדאמרינן בגמרא הכא. אמנם הראב"ה (סימן תקסה) כתב דנשים ועמי הארץ יוצאים בברכת המזון ותפילה בשמיעה, ואף דלא ידעי מאי קאמרי. ומוכיח מדאמרינן הכא מידי דהוי אנשים ועמי הארץ. וכתב, דטעמא משום דשואלין ומפרשים להו ויודעים ממה מדבר באובנתא דליבא. [וכפירוש רש"י בד"ה ופרסומי גבי מצות קריאה ופרסומי ניסא]. וחזינן דנקט דמאי דאמרו כאן פרסומי ניסא לאו בדווקא הוא, אלא סברא זו שייכא נמי בכל הברכות.

דף י"ח ע"ב

יב גמ', סרוסין לא יצא. הביא הריטב"א דבירושלמי מפרש דסרוסין היינו שקרא הפסוקים למפרע, וכתב דקמשמע לן האי תנא דאפילו בקורא פסוקים שלמים כהא גונא לא יצא, דלא תימיה דלמפרע דפסיל במתניתין היינו דוקא בשסירס התיבות וקרא הפסוק מסופו לתחילתו.

יג גמ', כדי לגמור את כולה. הריטב"א (לקמן יט). הביא דבירושלמי (פ"ב ה"ב) מפרש דבקורא משערינן.

יד גמ', רב ביבי מתני איפכא רב אמר אין הלכה כר' מונא. וכתב הרי"ף (ה. מדפי הר"ף) דהכי מסקינן (וכדברי התוס' בד"ה נקוט, דהלכתא כרב באיסורי), ואפילו שהה לגמור כולה אינו חוזר לראש. והקשה הר"ן דבברכות (כג). משמע בדברי רב אשי דנקט גבי תפילה דבשהה לגמור כולה חוזר לראש. ותירץ, דתפילה חמירא טפי שאין להפסיק בה מפני היראה והכבוד, ולהכי שהה חוזר לראש, אבל במגילה והלל שרשאי להפסיק מפני היראה והכבוד, אף בשהה אינו חוזר לראש. אבל בתוס' ראש השנה (לד): ד"ה לדידי הוכיחו מכח האי קושיא דקיימא לן דשהה כדי לגמור כולה חוזר לראש.

טו גמ', הא בכלה הא במקצתה. כתב הרמב"ם (בפ"ב ממגילה ה"י) שצריך שיהיה רובה שלם [היכא שאין רישומן ניכר] ואם לאו פסולה. וכתב הבית יוסף (סימן תר"צ, ג) דסובר דלרובה קרינן כולה

ה) **רש"י ד"ה אבל**, בתוה"ד, והוא הדין לבן עיר שהלך לכרך אם עתיד לחזור בלילי ט"ו וכו'. ביאר הרא"ש (סימן ג) סברתו דתליא בט"ו ולא בי"ד, דלא מסתבר שביום י"ד שאינו זמן של כרכים, יחול עליו חובת בן כרך. אבל הרא"ש פליג וכתב, דאזלינן לעולם בתר י"ד. דכיון שביום י"ד אינו בעיר ואינו מתחייב בקריאת י"ד, ממילא חל עליו אז שם בן כרך להתחייב בקריאת ט"ו. והרמב"ן במלחמות ה' (ו. מדפי הרי"ף) כתב על פי הירושלמי דבן עיר שהלך לכרך שקורא בט"ו ולא בי"ד, היינו בשהיה דעתו בליל י"ד להיות שם ביום ט"ו, ולהכי מעיקרא יוצא מתורת פרוז ולא מתחייב בקריאת י"ד.

ו) **גמ', אבל אין עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהן**. כתב הרי"ן (ו. מדפי הרי"ף) דמכל מקום אם חזר למקומו בליל ט"ו צריך לקרוא גם בליל ט"ו. וגדולה מזו אמרו בירושלמי, דבן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן וכאן.

ז) **גמ', למה לי למכתב היושבים וכו' דפרוז בן יומו מיקרי פרוז**. הקשה הטורי אבן איך משמע מהיושבים דסגי בפרוז בן יומו, הא בבבא בתרא (ח.) אמרינן דיושבי העיר מיקרי מי שדר בעיר שלשים יום. ואם כן הכא נמי דכתיב היושבים בערי הפרוזות נימא דקרא אתי למימר דסגי בדר בה שלשים יום, אבל יום אחד לא. ובשו"ת בחתם סופר (או"ח סימן קצ"ד) תירץ, דשאני היושבים בעיר, מיושבי העיר, דהיושבים בעיר משמע אף באופן דלא מיקרו בשם יושבי המקום אלא דהשתא ישיבתם כאן, ולהכי דרשינן מדכתיב היושבים בערי הפרוזות דסגי בפרוז בן יומו.

ח) **רש"י ד"ה בין כך ובין כך**, אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום קורא עמהן בלילה. כתב הריטב"א דרש"י סובר דקריאה של יום אינו חייב לקרות בי"ד. אבל הריטב"א פליג וכתב, דחייב להתעכב שם ולקרות אף ביום דנעשה כבן עיר ממש.

ט) **גמ', ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה**. ביאר הרמב"ן שכן דרך האיגרות שאין נתפרות אלא נקשרות במקצת חוטיהן. ועוד כתב, דכללא דמילתא, דלגבי דבר שהוא בגופה ממש ילפינן דדינה כספר מגורה שוה דכתיבה כתיבה (כדאיתא בריש העמוד) ואפילו שירטוט שאינו אלא תיקון כתיבתה ואינו נוהג בתפילין ילפינן לעיל (טז:): דדינו כספר תורה, ולגבי תפירה כיון שאינו מגופה ממש הוא כספר וכאיגרת, ולגבי דברים שחוץ לגופה לגמרי כגון קריאה שלה, דינה כאיגרת. ולהכי תנן לקמן (כא.) דהקוראה בין עומד בין יושב יצא, מה שאין כן בספר תורה. ומזה יש ללמוד שהקורא פושט כאגרת ואינו כורך כספר תורה.

י) **גמ', שם**. כתב הרמ"א (סימן תרצ"א ס"ו) דאם יש לו גידין יתפור כולה בגידין. ובביאור הגר"א (ס"ק כ"ח) כתב, דמדאמרו בגמרא כשרה, משמע דרק בדיעבד הוא. ועוד כתב הרמ"א דאם אין לו גידין יותר מג', מוטב לתפור השאר בחוטי פשתן מלהניחו בלא תפירה.

יא) **גמ', שיהיו משולשין**. כתב המהר"ם שיש דלפירושו רש"י בד"ה שיהיו משולשין היינו מלשון חלוקה שוה ולא מלשון שליש, כדאשכחן במכות (ה.) משלשין בממון לגבי ב' העדים, והכוונה שמחלקים בשוה.

יב) **תוס' ד"ה ובלבד**, בסוה"ד, ולא כמו שמפרשים שישים הגיד בראש הדרג ובאמצעיתו ובסופו. וכן דעת הרי"ף (ו: מדפי הרי"ף). וכתב המהר"ם שיש דיש מפרשים אלו סברי שאין צריך לשייר בראש הדרג ובסופו במגילה, ודלא כהתוס' (בעמוד ב) בד"ה שויר. אבל הקרבן נתנאל (סימן ז', אות ו) כתב, דמה שכתב הרי"ף

שרטוט למעלה, וכותב תחתיו כמה שיטין, אלא דאין צריך בכל שיטה ושיטה, וכן הדין בספר תורה. ומוזוה חמירא טפי דבעי שרטוט בכל שיטה ושיטה. והרי"ן (ה: מדפי הרי"ף) כתב, דבאמת כל כתבי הקודש בעו שירטוט בכל שיטה ושיטה, והא דאיצטריך הלכתא אמוזוה, משום דהא דבעינן שרטוט היינו כדי שלא יתערבב הקורא בקריאתו, ובתפילין ומוזוה שאין קורין בהן כלל מדינא אין צריכים שרטוט, ואתי הלכתא למימר דאפילו הכי מוזוה צריכה שרטוט. ותפילין בדינייהו קיימי דאין צריכין. וכתב הרי"ן דאפשר דהיינו טעמא דחלוק מוזוה מתפילין, משום דמוזוה נבדקת פעם בשבוע [ולפנינו ביומא יא. איתא פעמיים בשבוע], והתפילין אין צריכים בדיקה אלא פעם אחת ביובל, ולפיכך אין צריכים כתב מיושר כל כך.

דף י"ט ע"א

א) **תוס' ד"ה דיפתרא**, בתוה"ד, שהסיד שאנו נותנים בקלפים שלנו מהני כעפצים ותדע דבפרק שני דגיטין וכו'. מדכתבו האי טעמא רק בתורת הוכחה, משמע שאין הפסול בדיפתרא מחמת דיכול להזדייף. אבל הרשב"א כתב דכל הפסול משום דיכול להזדייף, וכן הרמב"ן בשבת (עט:): כתב, דאפשר דכל הטעם שפסלו דיפתרא משום שיכול להזדייף, כיון דלא הוי כתיבה תמה, אי נמי דלאו ספר מיקרי, ולהכי כל שאין יכול להזדייף כשר אף בעיבודים אחרים. [והנה במתניתין (יז.) תנן דכתב על דיפתרא פסולה עד שתהא כתובה על הספר, ומשמע מזה דדיפתרא לאו ספר מיקרי. וכן בגמרא הכא מיייתין רק קרא להצריך ספר, ולא מיייתי קרא לפסול דיפתרא, ואם הפסול לאו משום דאינו ספר אלא משום דלא הוי כתיבה תמה, אמאי לא מפרשינן מהיכא יליף דבמגילה צריך כתיבה תמה, ולכאורה משמע כאידך גיסא דהרמב"ן שפסולו משום שאינו ספר, וצ"ע. (א.ג.)]

ב) **גמ', על הספר ובדיו מנלן וכו'**. הקשה בחידושי הרמב"ן אמאי לא ילפינן לה בלא גזרה שוה מדנקראת ספר (כדאמרינן בגמ' בסוף העמוד). ותירץ, כיון דנקראת גם איגרת וכדאמרינן בגמרא, ולא ידעינן לאיזה דבר הוקשה לספר ולאיזה דבר לאיגרת. ובתוס' גיטין (ו:): ד"ה א"ר יצחק הקשו אמאי לא ילפינן לה מדכתיב "דברי שלום ואמת", וכדילפינן לעיל (טז:): מהאי קרא שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה. ועל כרחק כדעת רבינו תם דאמיתה של תורה היינו מוזוה, ודלא כרש"י לעיל (טז:): ד"ה כאמתה שפירש דהיינו ספר תורה. ומשום הכי ניחא דלא ילפינן דין ספר מהתם, דאם כן היה לנו להצריך במגילה שתכתב דוקא על דוכסוטוס כמו במזוזה. [כדאיתא בשבת (עט.) אבל ספר תורה על גויל וכדאיתא התם].

ג) **גמ', עד שתהא כתובה אשורית דכתיב ככתבם וכזמנם**. עיין לעיל דף יח. אות ח שנחלקו הראשונים והאחרונים אי קאי דוקא אמגילה שכתובה בלשון אשורית, או דקאי אף אכתובה בלעז דמכל מקום בעינן שבאותיות יהיו אשורית.

ד) **גמ', לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד**. כתב הרי"ף (ו: מדפי הרי"ף) כגון שהיה דעתו לחזור ולבסוף נתעכב שם. והבעל המאור כתב, דאם בסוף התעכב מיקרי פרוז. והרמב"ן במלחמות ה' (שם) ביאר סברת הרי"ף, דכיון שנמצא שם שלא מרצונו לא מיקרי פרוז בהכי. [ולפי זה משמע שאם נמלך מרצונו לשהות שם מיקרי פרוז]. והרא"ש (סימן ג) כתב, דלדעת הרי"ף תליא בדעתו בשעה שיצא מביתו, שאם היה בדעתו אז להיות בלילי י"ד בביתו הרי הוא כמקומו אף אם נתעכב שם. [ומשמע מדבריו שאף בנמלך מעצמו לשהות לא נעשה פרוז מחמת כן].

הדרה היוזמי

שם. (יט) גמ', מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה וכו'. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות), דנפקא מריבויא ד"כל", דהוי מצי למכתב ועליהם הדברים וגו'. ומהכ"ף דככל שהוא כ"ף הדמיון, נפקא מקרא מגילה, שהמגילה דומה לתורה כדאיתא לעיל (טז): דילפינן מ"דברי שלום ואמת" שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה. אבל בפירוש הר"ח כתב דדייקינן מכתוב "ועליהם".

(כ) מתניתין, ר' יהודה מכשיר בקטן. כתבו בתוס' לקמן (כד). ד"ה אבל דאף ר' יהודה מודה בעלמא דקטן אינו מוציא לגדול אף במצוות דרבנן, ומגילה שאני כיון שאף הטף היו בספק דלהרוג ולהשמיד לפיכך עשאו ר' יהודה כגדול. ועיין באות הבאה.

(כא) תוס' ד"ה ורבי יהודה, בתוה"ד, דהכי נמי אמרינן בפרק מי שמתו דבן מברך לאביו אע"פ שהוא קטן וכו'. והרמב"ן במלחמות ה' (ברכות יב. בדפי הרי"ף) כתב, דהתם מיירי דוקא בבן גדול, והא דגרסינן התם וליטעמין קטן בר חיובא הוא וכו', מגיהי ספרים כתבוהו, והוא טעות. ובאמת קטן אין מוציא אפילו במצוה דרבנן, משום שהקטן אינו מחויב בעצמו מדרבנן, דחינוך מצוה דאביו הוא. וכן כתב הריטב"א כאן, והוסיף דטעמא דר' יהודה דמשום שהן היו באותו הנס ראוי לחייב הקטן עצמו במצות מגילה, ואינו כמצוות חינוך בשאר מצוות שאינו אלא על האב.

(כב) גמ', דלמא רבי יהודה היא. כתב הרשב"א (ברכות טו). דאף דלא הוזכר בהאי פלוגתא רבי יהודה, כיון דבסיפא דמתניתין בברכות (שם) רבי יהודה הוא בר פלוגתא דרבי יוסי, ממילא שמעינן, דברישא נמי בר פלוגתא דרבי יוסי הוא רבי יהודה.

(כג) רש"י ד"ה בד"א, לחינוך מצוות כגון בן תשע וכן עשר וכו'. וכן כתב רש"י בערכין (ב): ד"ה שהגיע לגבי חינוך לשופר, על פי הגמרא ביומא (פב). והתוס' (שם) בד"ה שהגיע כתבו דלא נהירא, דביומא לא מיירי אלא בחינוך לתענית, אבל בשאר מצוות תליא בכל אחד ואחד לפי דרכו כדאשכחן גבי לולב דתליא ביודע לנענע, ובסוכה באינו צריך לאמו, ובתפילין ביודע לשמור תפיליו.

(כד) גמ', לא יברך אדם ברכת המזון בלבו. ופירש רש"י בברכות (טו). ד"ה בלבו דהיינו שלא השמיע לאזנו. [נאין הכונה בלבו ממש]. וכן פירש בחידושי הרמב"ן קידושין (ג).

דף כ' ע"א

(א) גמ', אין מביאין ראייה מן הקטן. כתב התוס' ר"ד דאף דשנינו בכתובות (כח). אלו נאמנין להעיד בגדלן על מה שראו בקטנן, הא אמרינן בגמרא שם דהינו דוקא במילי דרבנן ולא בדאורייתא. והכא במקרא מגילה מיירי דדבר תורה הוא, שהרי מצאו לו רמוז מן התורה, כדאיתא לעיל (ז).

(ב) מתניתין, אין קורין את המגילה. הרי"ף (ו: מדפי הרי"ף) גרס הכא אלא ביום, וכן איתא בפירוש הר"ח. ובתוס' ד"ה ולא גרסו ולא טובלין ולא מזין אלא ביום.

(ג) רש"י ד"ה וכולן, דמעלות השחר יממא הוא אלא לפי שאין הכל בקיאין בו צריכין להתמתין עד הנץ החמה. והר"ן (ז. בדפי הרי"ף) כתב, משום דיום ברור הוא בהנץ החמה. [ומשמע שאינו משום חשש שיטעו אלא הוא יום גמור יותר. אמנם בשער הציון (סימן תקפ"ח אות ג) משמע שפירש כונת הר"ן כרש"י].

(ד) תוס' ד"ה ולא טובלין, ואם כן צריך טבילה לפניו וגם צריך טבילה לאחריה. אבל הרמב"ם (בפי"א מפרה אדומה ה"ב) לא הזכיר אלא טבילה אחת לאחריה. וכתב הכסף משנה דנראה דלית ליה ההיא דרבינו תם דמצריך שתי טבילות. אמנם כתב הרמב"ם

שמטיל החוטין בקצות היריעה, לאו דוקא הוא, ואינו עושה כן בקצה ממש אלא משייר פורתא.

(ג) גמ', אבל מחסרא ומייתרא פורתא לית לן בה. כתב הריטב"א (בעמוד ב) דמהא חזינן כדברי רב האי גאון שקורא המגילה פושטה כאיגרת, דאי קורא וכורך כספר תורה אם כן אין השינוי נראה לציבור.

דף י"ט ע"ב

(יד) גמ', ומחו לה אמוחא בציבור שנו. כתב הרי"ף (ו: מדפי הרי"ף) דבציבור לא יצא אבל ביחיד יצא. וכתב בבניאר הגר"א (סימן תרצ"א) דמשמע מהא דאף ביחיד אינו לכתחילה. והר"ן (שם) כתב, דמלישנא דמחו לה אמוחא משמע שמחלישין כח הדבר בעצמו ולא רק שאמרו חילוק בין האופנים. וכוונת הגמרא דכיון דלא נאמר דין זה אלא בציבור, אבל יחיד קורא בה אף לכתחילה, אם כן לא מסתברא דבציבור לא יצא אף בדיעבד, הלכך אף בציבור בדיעבד יצאו, ודלא כדאמרינן מעיקרא דלא יצא בדיעבד. וכן כתב הבעל המאור לעיל (ג. בדפי הרי"ף), והוסיף דהטעם דבציבור לכתחילה לא, מפני כבוד הציבור להידור מצוה ולפרסומי ניסא. [וצ"ב השייכות בין הטעמים].

(טו) גמ', שם. ביאר הריטב"א דהחילוק בין יחיד לציבור, דבציבור איכא פרסום ובעינן פרסומי מילתא. ותמה הטורי אבן איך יתכן שבציבור יגרע טפי מאילו היה יחיד קורא. ומשום הכי פירש, דציבור היינו במקום שצריך דוקא ציבור, דהיינו שלא בזמנה וכדאיתא לעיל (ה). והראב"ה (סימן תקנ"ד) ביאר הטעם דלא יצא בציבור, משום דאיכא גנאי שיאמרו עליהם שאין להם מגילה כתיקה.

(טז) גמ', לא אמרו אלא כדי שלא יקרע. כתב הר"ן (ו: בדפי הרי"ף) דאפשר דאי נמי לא עבד הכי ולא שיר מידי לא מיפסל ספר תורה בהכי. והב"ח (יו"ד רע"ח י"א) כתב, דלמאי דסבר מעיקרא דהוי דהוי הלכה למשה מסיני מיפסיל הספר בהכי, אבל למסקנא דאינו אלא מדרבנן לא מיפסיל.

(יז) [רש"י ד"ה כדי שלא יקרע, בתוה"ד, אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח וכו'. כוונתו דבמקום השיור שאינו תפור שם איכא למיחזי שמתחילות היריעות להיפרד ולהתרחק זו מזו כשמהדק בגלילה בכח, ועל ידי זה ימנע מלהדקו יותר שלא יקרע. והרמב"ם (בפ"ט מס"ת הי"ד) כתב, דהטעם כדי שלא תקרע היריעה באמצעה כשיגלול אותה. ומדהוסיף תיבת באמצעה, משמע שפירש דאי יהיה תפור כולו, כיון שהתפירה חזקה יתכן שאם יקרע תהא הקריעה באמצעה, אבל השתא שמייר קצת, אם יקרע הספר יקרע במקום התפר ששם יותר נח להקרע כיון שבקצה אינו מחובר, ולא תקרע היריעה בעצמה, וכעין זה מצינו ברי"ף (יא: בדפי הרי"ף) שמפרש הטעם שהגולל צריך להעמיד על התפר, שאם יקרע יקרע על התפר. (א.ג.).]

(יח) תוס' ד"ה שיוור התפר, נראה דאף במגילה וכו' כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע. הקשה השפת אמת אמאי העמידו דבריהם על דברי הגמרא בסלקא דעתין דהוי הלכה למשה מסיני, הא תוס' מיירי להמסקנא דהוי משום שלא יקרע. וכתב, דלדעתם לא אידחי מאי דאמרינן דהוי הלכה למשה מסיני, אלא דטעמא דהילכתא הוא כדי שלא יקרע. וכן כתב רבינו יהונתן מלוניל דאף למסקנא הוי הלכה למשה מסיני אלא דמחו לה אמוחא דלא מיפסלא בהכי, דאינו אלא שלא יקרע. וכן הביא ההגהות מימוניות (בפ"ט מהלכות ספר תורה, אות ו) דהוי הלכה למשה מסיני, וכן הביא בקרית ספר

הדרגת היוזמי

מסכת מגילה דף כ - דף כא

ד אב - ה אב התשע"ד

(ע.א.). [ועינין בתוס' ד"ה כל]. וכתבו התוס' (שם) ד"ה אף, דלגבי הקטר חלבים ואבריים דקתני הכא דמצותו בלילה, אתי למעוטי היום שלאחריו, דאילו ביום שחיתתן ודאי אפשר להקטיר. (יד גמ'), דכתיב ביום צוותו. ובירושלמי (פ"ב ה"ו) יליף מהאי קרא לכל עבודות דמתניתין דאינן אלא ביום, וכן למוספין, ואין צריך להני קראי דמיייתי הגמרא בסמוך.

(טו) תוס' ד"ה לקמיצה. וכן תנופה והגשה אין צריך בהו כהן. אמנם התוס' במנחות (ט). ד"ה מקמיצה כתבו, דצריך כהן, דאין זר קרב אל המזבח.

(טז) תוס' ד"ה כל הלילה, בתוה"ד, משום דשנה עליו הכתוב לעכב דכתיב תמימות. תמה הרש"ש דהא לא מצינו ב' קראי לענין זה, ובמנחות (סו). ילפינן דספירה בלילה רק מהאי קרא דתמימות. ועוד הקשה דלא בעינן שנה עליו הכתוב לעכב אלא הקדשים.

(יז) בא"ד, ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה. והר"ן (ז. בדפי הרי"ף) הביא בשם הבה"ג שימנה בברכה. והר"ן בפסחים (כח. בדפי הרי"ף) כתב בשם מר יהודאי גאון דאם שכח בלילה ראשונה לא ימנה בשאר לילות, [נומשום דבעינן תמימות], אבל אם שכח בשאר לילות ימנה ביום.

(יח) בא"ד, אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה. והתוס' במנחות (סו). ד"ה זכר הביאו שכן כתב הבה"ג, וחלקו עליו וכתבו דזה תימה גדולה ולא יתכן. והרא"ש בפסחים (פ"ח סימן מ"א) כתב דר"י חולק על הבה"ג משום דסבירא ליה דכל לילה מצוה בפני עצמה.

דף כ"א ע"א

(א) גמ', לאתויי סידור בזיכין וסילוק בזיכין וכו'. יוסי. הקשה המצפה איתן אמאי בעי לאוקמה כר' יוסי, הא גם לרבנן דר' יוסי דטפחו של זה בצד טפחו של זה כשר כל היום. ותירץ, דלמאן דסבירא ליה ביומא (לד). דמוספין קודמין לבזיכין, אפשר לאוקמי שפיר כרבנן דר' יוסי, דיכול לסלק ולסדר הבזיכין כל היום לאחר מוסף. אבל למאן דפליג (שם) וסבר דבזיכין קודמים למוספין, אי אפשר להקים כרבנן. כיון דחייב לסלק ולסדר קודם מוסף, ולא חשיב כל היום. ודוקא לר' יוסי דיכול לסלק הישנה קודם מוסף ולסדר החדשה בערבית חשיב דכשר כל היום.

(ב) גמ', וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום. כתב הקרן אורה מנחות (צט:). דערבית אין פירושו ערבית ממש דהא במתני' איתא כשר כל היום, דמשמע ביום ולא בלילה. וגם בקרא כתיב "ביום השבת יערכנו". ועל כרחך ערבית היינו בין הערביים. והא דדרשינן שלא ילין שולחן בלא לחם היינו שלא יהיה שעה אחת בלילה בלא לחם.

(ג) גמ', דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי מאי. ביאר הטורי אבן דהא דלא נקט קריאת מגילה דכשירה כל הלילה, משום דקריאת מגילה בלילה אינה מדברי קבלה אלא דרבנן בעלמא, דלא מיירי בהא האי תנא. והקשה, אמאי לא נקט קריאת שמע דערבית ורבנן גמליאל דמצותה עד עלות השחר, והכי הלכתא. ותירץ, משום דרבי שמעון בן יוחאי סבר בברכות (ח:). דזמן קריאת שמע עד הנץ החמה והלכתא כוותיה. וממילא זמן קריאת שמע דלילה נמשך קצת ביום ולא שייך למנותו כאן.

פרק הקורא עומד

(ד) רש"י ד"ה עומד ויושב, אם רצה עומד אם רצה יושב. ביאר הפני יהושע דאתא לאפוקי שלא נאמר דלכתחילה בעינן עומד משום כבוד הציבור, דאיכא למימר שלשון יצאן שאמרה המשנה שמשמעותו דיעבד, קאי נמי איושב. ודייק דלכאורה מתני' אולא גם לענין הברכות. ויכול לכתחילה

שם, דהיכא שהוזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר שביעי בין ביום בין בלילה ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה. ובפירוש המשניות (פרה פי"ב, י"א) ביאר הרמב"ם דהכי מיירי האי מתניתין שהקשו מינה התוספות דקתני התם דאיכא טבילה בלילה, דמיירי שעבר השביעי שלו.

(ה) בא"ד, דאי לפני ההזאה היאך מותר לטבול ביום הכיפורים וכו'. ובתוס' בשבת (ק"א). ד"ה לא כתבו, דטובל ביום הכיפורים בשביל שיוכלו להזות עליו למחר. והוסיף בתוס' הרא"ש שם, דשמא למחר לא יזדמן לו מקוה. ובתירוצם השני (שם) משמע דסברי דטבילה שלפני ההזאה צריך שתהיה דוקא באותו היום מדקתני (פרה פי"ב, י"א) טובלין בלילה ומזין ביום, דהיינו שצריך לטבול דוקא בלילה שלפני ההזאה ולא קודם.

(ו) תוס' ד"ה דכתיב, בתוה"ד, דהכא מיייתי הדרשה הפשוטה יותר כראיית נגעים. כוונתם כמו שביארו התוס' בסנהדרין (לד): ד"ה דכתיב, דבגמרא התם מיייתי דאין רואים נגעים בלילה מדכתיב "וביום הראות", אף דבמועד קטן (ח.). דריש לה רבא מדכתיב "גראה ליה", ולא לאורי. דאורחא דתלמודא להביא הפשוט, דאי לאו דדרשינן לה מ"לי ולא לאורי" הוה דרשינן לה מדכתיב "וביום הראות".

(ז) בא"ד, שם. ובתוס' הרא"ש והרשב"א תירצו דהכא מיייתין קרא למילה לא בזמנה שאף היא אינה אלא ביום.

(ח) בא"ד, כיון דמילה אינה בלילה אם כן הויא מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. ובתוס' רי"ד (קידושין כט). תירץ, דדוקא במצוה התלויה בגופה שייך פטורא דזמן גרמא. אבל במילה שהמצוה למול את בנו, חיובו הוא להתעסק במילה והעסק ההוא אין לו זמן, שבין ביום ובין בלילה יטרח ויכין צרכי מילת בנו, הלכך לא שייך הכא פטורא דהזמן גרמא.

דף כ' ע"ב

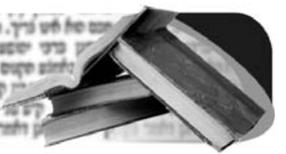
(ט) מתניתין, כל היום כשר לקריאת המגילה. הקשה הריטב"א אמאי לא תני הכא לכל הני דקתני במתניתין לעיל (בע"א) דהיינו מילה וטבילה והזאה. ותירץ, דבאמת כונת התנא גם להנך, ונקט רישא דמתניתין לעיל וכאילו אמר קריאת המגילה וחבריו.

(י) מתניתין, ולתקיעת שופר. כתב השלחן ערוך (סימן תקפ"ח ס"א) דבשופר נמי בעינן משעת הנץ החמה לכתחילה, [וכדרתנן] (בעמוד א) לגבי מגילה, וכן כתב לגבי לולב (סימן תרנ"ב ס"א).

(יא) מתניתין, ולמוספין. הקשה הרשב"א הא אין דבר קודם לתמיד של שחר ואין דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים, ואם כן נמצא שאי אפשר להקריב המוסף כל היום. ותירץ, דהכשרו כל היום אלא שדבר אחר מעכבו. ועוד, דאפשר שאם שינה והקדים המוספין לתמיד של שחר לא פסל.

(יב) גמ', לקריאת ההלל דכתיב ממזרח שמש עד מבואו. לכאורה לפי זה לא יהיה ראוי לקרותו אלא מהנץ החמה שזוהו מזרח שמש, ואם קרא מעלות השחר אפילו בדיעבד לא יצא, אמנם למאן דיליף מ"זה היום" מעלות השחר יממא הוא. (א.ג.).

(יג) מתניתין, כל הלילה כשר לקצירת העומר. דייקנן במנחות (עב). דתנא דמתניתין סבר דאם קצר ביום פסול. מדקתני בסיפא כל שמצותו ביום כשר כל היום וכל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, וקתני לילה דומיא דיום, מה מילי דיום בלילה פסול אף מילי דלילה ביום פסול. וכשיטת ר' אלעזר ב"ר שמעון דפסל בנקצר ביום. אבל רבי סבר דנקצר ביום כשר, וכן סבר תנא דמתניתין התם

ובעי ברכה, מכאן ואילך מצות זקנים ולא בעי ברכה. דלדידהו הלל ומגילה לא בעו ברכה לפניהן. וליכא למימר דאפילו אינהו מודו בהלל ובמגילה דבעו ברכה, משום דעדיפי משאר מצות דרבנן. דמגילה דברי קבלה הוי וברוח הקודש נאמרה, כדאמר בפרק קמא. והלל נביאים תיקנוהו לומר על כל פרק ופרק והווי כשל תורה כדאיתא **בתענית** (כ"ח:): הלילא דראש חודש לאו דאורייתא, מכלל דשאר הלל כשל תורה חשיבא. דליתא, דהא אביי מייתי ראייה לדבריו הכא והתם, מהא דאמר שמואל כל המצות כולן וכו', שמע מינה דכלל כל המצות ואפילו דרבנן, ולא אהני לחוד. והקשה, מה ראייה מביא משמואל, הא ר' יהושע בן לוי ור"י פליגי עליה, ומאי אולמא דשמואל מדידהו.

יב) גמ', אמר רב פפא הלכך נמרינהו לתרוויהו. כתב הבית יוסף **תרצ"ב** (סוף סק"א) בשם הארחות חיים, דאף על פי דאין חותמים בשתיים, הכא שאני דשייכי אחד לחבירו, דאין תשועה שלימה מן האויבים אלא א. על ידי שנפרע מאויבינו. ב. שהוא גדול מהראשון, שהושיענו מיידם ולא נפקד ממנו איש.

יג) גמ', שם. הקשה הר"ן (יב. מדפי הרי"ף) אמאי ברכה דלאחר המגילה פותחת בברוך, הא הויא ברכה הסמוכה לחברתה. וכמו ברכה אחרונה דברכות קריאת שמע שאינה פותחת בברוך, אף שמפסיק קריאת שמע בינתיים, וכן פסוקי דזמרה והלל. ותירץ, דהאי ברכה לא קאי אקריאת מגילה, אלא ברכת הודאה על הנס ובפני עצמה נתקנה. וכן הקשה **הריטב"א** וכן רצה לתרץ, אבל הקשה עיין שם. ועל כן תירץ, דברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך, דוקא היכא דהיא עצמה ממש מעין מה שנאמר בינה לבין הברכה הראשונה, כפסוקי דזמרה, ברכות הלל וברכות ק"ש. אבל ברכות קריאת המגילה אינם כמקרא המגילה שהיא סיפור מאורע, הלכך חוצצת היא ביניהם, ולא חשיבא סמוכה לחברתה.

יד) גמ' שם. התוס' בפסחים (קד:): ד"ה כל כתבו, דאף דברכת הפירות והמצות אין בהם פתיחה וחתימה בברוך, [אלא אחד מהם]. מכל מקום כיון ברכה זו דמגילה ארוכה היא הלכך מסיים בה בברוך. ומדהשוו ברכה זו לברכת המצות, משמע דסברי דנתקנה על המגילה. וכן נקט **הב"ח** (סימן תרצ"ב) בדעת **בעל העיטור**. ועיין באות הקודמת בתירוץ הר"ן.

טו) גמ', וידבר עולה מן המנין. הקשה **השפת אמת** אמאי לא השמיענו רבותא יתירא, דידבר עולה נמי למנין הג' פסוקים שחייבים לקרות לכל עולה בתורה ומעבב בדיעבד. מה שאין כן העשרה פסוקים, כמבואר **בשולחן ערוך** (קל"ז, ד') שאם קרא ט' פסוקים יצא. ותירץ, דיתכן דכוונת הברייתא לומר דידבר עולה מן המנין, כעין בראשית נמי מאמר הוא דאיתא בסמוך. דהיינו בראשית שנטפל לשאר המאמרות נחשב מאמר **להיותם עשרה**. ועל כן שייך הטפילות ל' פסוקים. אבל אין הכי נמי דלענין ג' פסוקים מצטרף, כמו שמצטרפים לענין קריאה דראש חודש.

טז) גמ', ר' לוי אמר כנגד עשרה הילולים וכו'. במסורת הש"ס הביא **דהרי"ף** והרא"ש לא גרסו האי מילתא, משום **דבראש השנה** (לב). מבואר דהני עשרה הילולים הם אלו שזוכר בהם תקיעת שופר, דאין להם ענין הכא. והטורי **אבן פירש**, דעשרה הילולים דהכא הם אותם דאיירי ביה ר' יהושע בן לוי **בפסחים** (ק"ז), "בעשרה מאמרות של שבח נאמר ספר תהילים, בניצוח בניגון במשכיל וכו'". והוזכר התם בשביל מלכויות, משום דבראש השנה נברא העולם. אלא דהקשה דבשלמא בראש השנה ניחא הא דהזכיר כנגד עשרה מאמרות, אבל מה ענינם לקריאת התורה. וביאר, משום שהעולם נברא ומתקיים בזכות התורה כמבואר **בשבת** (פח:).

יז) גמ', אמר רבא ראשון שקרא ד' משובח וכו'. הקשה הפני יהושע איך פסק **בשולחן ערוך** (קל"ז ס"ב) דאיזו מהן שקורא משובח. ואף דכך משמעות דברי דברי רבא. מכל מקום נראה דרב פפא שהוא בתראה שבחיה לראשון שקרא ד', פליג על רבא, והיה צריך לפסוק כוותיה. ותירץ דרב פפא לא פליג, אלא אתי לאשמעינן, דלא קפדינן על מי מהם שזיור

לומר הברכות מיושב. והקשה, דמאי שנא מברכת ציצית ושופר שצריך לאומרם מעומד, כמבואר **בבית יוסף** (או"ח סימן ח'). ותירץ, דהא דבענין ברכת המצות מעומד, היינו דוקא באותם מצות שעיקר מצותם ילפינן מקרא דבעינן מעומד, כגון שופר וציצית. אמנם הביא **דמהמגן אברהם** בהלכות ציצית סימן קמא ס"ק ב' משמע דלא סבר לחלק כך. ונשאר בצריך עיון.

ה) רש"י ד"ה קראוה שנים, יחד יצאו. וכמבואר **בגמ'** (בעמוד ב'). אמנם **השפת אמת** פירש, דמתניתין אתיא נמי לאשמעינן, דבקראוה שנים כל אחד חצי מגילה, יצאו. ומשום הכי נקט לשון דיעבד, דלכתחילה צריך לקרות אחד. מה שאין כן בקראוה שנים יחד דאפשר לכתחילה כמבואר בגמ' (שם).

ו) תוס' ד"ה הקורא, קשיא לר"ת, דהא בפרק במה מדליקין. **השפת אמת** תירץ קושייתם, דיתכן דבשבת שחל בו יום טוב, לא היו דורשים משום שמחת יום טוב, והיו מפטירים במנחה. דהא טעמא דאין מפטירים במנחה בשבת, משום טורח הדרשה, דלא שייך ביום טוב.

ז) גמ', א"ר אבהו מנין לרב שלא ישב על גבי מטה. הקשה **הטורי אבן** דהא על כרחך הכא איירי, לאחר שירד חולי לעולם, והיו לומדים מיושב. ומאי ראייה איכא מקרא ד"ואתה פה עמוד עמדי", שישב עם תלמידו על גבי מטה או על גבי קרקע, דשאני התם דבעו ללמוד בעמידה, וכדילפינן מהאי קרא, ולכך בעינן שיעמדו שניהם. ותירץ, דר' אבהו סבר כרבא דאמר רכות מעומד, קשות מיושב. וקא משמע לן דאפילו במצב דקשות מיושב, ובעו דוקא לישוב. לא יישב הרב על גבי המיטה, והתלמיד על גבי קרקע.

ח) גמ', שם. הקשה הר"ן (יא: מדפי הרי"ף) הא **בבבא מציעא** (פד:): איתא, דרבן גמליאל ור' יהושע בן קרחה הוו יתבי אספסלי, ור' אלעזר ור' שמעון היו יתבי קמייהו אארעא. וכן בכמה דוכתי מצינו שלמדו בהאי גוונא. ותירץ, דכשם דאמרינן בגמרא בסמוך, רכות מעומד קשות מיושב, הוא הדין הכא. בשמועות קשות ישבו הרבנים על ספסלים, שאם ישבו על הקרקע עם תלמידיהם, לא יוכלו לעיין היטב. אי נמי הכא איירי קודם שהגיעו לכלל סמיכה, והתם שכבר הגיעו לכלל סמיכה. והשפת אמת כתב, דאפשר דדוקא תורה שבכתב היה אסור ללמוד מיושב, אבל לא תורה שבעל פה.

דף כ"א ע"ב

ט) גמ', ובלבד שלא יהיו שנים קורין ושנים מתרגמין. כתב **הטורי אבן** דשנים מתרגמין כדי נסבה, דאין לאסור ב' מתרגמין וכדמפורש ברישא. אלא דנקט לה איידי דתנא ברישא גבי תורה ובלבד וכו' שנים מתרגמין. נקט לה נמי הכא. ואין לפרש דסיפא אתי לאשמעינן, דאם עברו וקראו שנים אין מתרגמים לאחר מכן על ידי שנים, משום דליכא קריאה כדון, דבעינן שתהא על ידי אחד. דהא משמע דהסיפא אתי לאשמעינן דלא כרישא, ושלא יקראו שניים יחד. ועוד דפשיטא שלא מועיל אם יקרא בנביא שנים על ידי שיתרגם.

י) רש"י ד"ה ועשרה מתרגמין, לא גרסינן שאין תרגום בכתובים. תמה **הרש"ש** וכי משום הא אי אפשר לתרגם. ותירץ, שרש"י יסד דבריו על הא דאיתא **בקיודושין** (מט:), ר' יהודה אומר המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי, והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף, ופירש (שם) **רש"י בד"ה הרי זה מחרף,** ואונקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף, שהרי בסניני ניתן, אלא שנשתכח וחזרו ויסדו כדאמרינן **לעיל** (ג:). אלא דהקשה, דאיתא **לעיל** (יז:). במתניתין, קראה בכל לשון יצא וכן מהא דקורין ללועזות בלעז. ועל כן חילק בין ציבור דאסור לתרגם, לבין יחיד דשרי.

יא) גמ', אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפנייה מצוה לברך. כתב **הטורי אבן**, דאביי לשיטתו **בסוכה** (מו:). מצות לולב כל ז' לברכה. ודלא כרבי יהושע בן לוי ור"י, דאמרי התם יום ראשון מצות לולב מדאורייתא

הדרגת היוזמי

מסכת מגילה דף כא - דף כב

ה אב - ו אב התשע"ד

דילוג ופסיקה. אבל דין קריאה דעשרה פסוקים לא אלים כל כך שיקראו בשבילו עוד פרשה שאינה מענינא דיומא. והפני יהושע כתב, שרצו להשוות קריאות כל הימים שיקראו בכל יום את יומו ויום שלאחריו, שאם יקרא ביום הראשון ג' ימים רצופים ובשאר רק שני ימים יטיל קנאה במעשה בראשית.

(ה) תוס' ד"ה ואם איתא, פירש הקונטרס וכו'. הרשב"א פירש, דאיכא ספרים דגרסי "ולמאן דאמר פוסק נפסוק" ומפרשים, דקשיא ארישא. דפרשה של חמשה פסוקים יקראוה ביחיד, הא אפשר לקראה בשנים עלי ידי שידלג או יפסוק. וכן היא גירסת רש"י בתענית (כו:): ד"ה הכי גרסינן למאן דאמר תוס' ד"ה שאני וכו', קשיא היאך נהגו העולם בחולו של מועד של חג וכו'. הרשב"א והריטב"א הקשו לענין קריאת המעמדות, דיקרא הראשון פרשת בראשית, ויחזור השני ויקרא מה שקרא הראשון, והשלישי יקרא פרשת ויהי רקיע כמו בקרבנות החג. ותירץ הרשב"א, דמסתמא יהיו ביניהם מאן דידעי בסדרו של יום. והריטב"א כתב, דכולהו ידעי בסדרו של יום, ואיכא גזירה משום היוצאים שיראו שקרא הראשון את כל הפרשה ונשתייר ג' פסוקים מפרשה שניה, ויסברו או שיקרא אחד פסוק אחד, וחבירו שני פסוקים. וכן הנכנסים, יסברו דליכא אלא שני קרואים כשיראו שהשני חוזר על פרשת בראשית. ומשום הכי עדיף לדלג או לפסוק. והוסיף, דבפרשיות החג שאי אפשר על ידי דילוג או פיסוק, עדיף שכל אחד יחזור על מה שקרא חבירו.

(ו) רש"י ד"ה הלכתא מאי, בשל מעמדות. אמנם הרי"ף (יב: מדפי הרי"ף) והגאונים (הובא בר"ן על הרי"ף שם) פירשו, דהאי הלכתא קאי אראש חדש ואמצעי היינו שני. ותמה הרמב"ן (הובא בר"ן שם) דאכתי איכא חשש בנכנסים, שיסברו שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים, ואי לא חיישינן לנכנסים, עדיף שיקרא כדרכם, ויקרא השלישי פסוק אחד מובראשי חדשיכם. ומשום הכי פירש, דקאי אמעמדות דאינן אלא ח' פסוקים ומשום הכי בעינן שיהא דולג או פוסק. אבל בראש חדש קורא כדרכו. אמנם הרי"ן כתב דמנהגינו כהרי"ף, והביא שהרשב"א יישב המנהג, דעדיף לדלוג או לפסוק ולא לקרוא כדרכו, דבכהאי גוונא איכא שתי חששות בנכנסים, א. דהנכנסים כשמתחיל לקרות השלישי "ובראשי חדשיכם", יסברו שקורא רק פסוק אחד. ב. והנכנסים בקריאת הרביעי, יסברו שהשלישי קרא רק פסוק אחד. מה שאין כן כשהאמצעי דולג או פוסק, דיש רק חשש אחד בנכנסים. והרי"ן יישב המנהג, דרבנן גזרי דאין מתחילין ואין מסיימים בפרשה פחות מג' פסוקים, ומשום הכי לא שייך שיקראו כדרכן, דבהאי גוונא איכא חורבא אפילו לעומדים שם מתחילה ועד סוף. משום שיסברו, דלעולם אפשר לשייר או להתחיל בפחות מג' פסוקים. אבל לדילוג לא חיישינן שיבואו לעשות כן בעלמא, כיון דאינו שכיח, ומרגישים בו ויבואו לשאול ובביאור הגר"א (שולחן ערוך תכ"ג, ב'). כתב לנהוג כדאיתא במסכת סופרים (פי"ז, ט), דהראשון קורא ג' פסוקים ראשונים, והשני ה' פסוקים שאחריהם, והשלישי חוזר וקורא ג' פסוקים אחרונים שקרא השני והלאה עד ובראשי חודשיכם, והרביעי כדרכו. ובכהאי גוונא ליכא חששא דהנכנסים והיוצאים.

(ז) גמ', איבעיא להו תענית ציבור בכמה. הקשה הרשב"א בשם ספר הישר (חלק החידושים תי"ב) הא תנן בתענית (כו:): דקוראים במעמדות שלשה, בראשית בשנים ויהי רקיע באחד, ומשמע דלא קראו בענין אחר. ותירץ, דאפשר דהתם תנן מענין הקריאה דבראשית בלבד. ואפשר שקוראים גם בענין אחר.

(ח) רש"י ד"ה מוסף, תפילת ענוו ברכה יתירא. והמאירי פירש דמוסף תפלה דהיינו תפילת נעילה שהיה דרכן להתפלל בכל תענית ציבור.

(ט) גמ', רב איקלע לבבל בתענית ציבור. הקשה הריטב"א הא איתא בתענית (יא:): אין תענית ציבור בבבל. והביא דהרמב"ן (שם) פירש, דהיינו דוקא לגבי חומרי תענית ציבור, כגון להפסיק מבעוד יום ורחיצה וסיכה ועוד.

עצמו וקרא ד'. והוסיף, דכל זה היה בזמן הגמרא שהיו הקרואים לתורה קוראין בעצמם. אבל עכשיו שהש"ץ קורא להן, יקרא לראשון ד'. והמשנה ברורה (קל"ז ס"ק ד') כתב דיש חולקין.

(יח) [רש"י ד"ה ראשון, בסוה"ד, ואם יש להן ריח בפרשה וכו'] כולן משובחין. לכאורה יש לדייק בדבריו, דמה שאמר רבא הטעמים לשבחא דכולהו, היינו דוקא בגוונא דקוראים ג' פסוקים. דאי לאו הכי איזה מעלין בקודש יש באופן שיש י"ב פסוקים. ואם כן נראה, דרש"י למד דבעצם מה שקורא ד' פסוקים הוא משובח. וצריך עיון מה הטעם]

(יט) גמ', תנא הפותח מברך לפניו והחותם מברך לאחריה. ביאר השפת אמת דהמברך מוציא את כל השומעים, ויצאו כל הקרואים שלאחריו. והחותם מוציא בברכתו את כל הקרואים שלפניו. ולפי זה כשבא השני לבית הכנסת לאחר קריאת הראשון, צריך לברך. וכן כתב הט"ז (סימן תכ"ח, ה').

(כ) תוס' ד"ה אין פוחתין, וא"ת והרי פרשת עמלק וכו' וי"ל. השפת אמת תירץ, דבפורים כיון דקוראים גם את המגילה אין דין של אין פוחתין מעשרה פסוקים.

(כא) גמ', ואין משיירין בפרשה פחות משלושה פסוקים. כתב הריטב"א דגזרינן משום היוצאים, דיוצאים בין גברא לגברא. וביאר, דכל זה שייך דוקא בגוונא שמשיר שני פסוקים בסוף הפרשה, דאמרי אינשי מסתמא שירים לאיש אחר. אבל בגוונא שמשלים הפרשה, אלא שיש בסמוך לה פרשה של ב' פסוקים לא חיישינן להכי. אמנם המגן אברהם (קל"ח ב') דייק מתוס' לקמן (כב:): ד"ה אין, דאף בכהאי גוונא חיישינן. (ועיין שם באות ב')

דף כב ע"א

(א) גמ', אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים. והיינו גזירה משום הנכנסים. וביאר הריטב"א דהאי גזירה שייכא בתרי אנפי, א. כשנכנס אדם בקריאת האחרון, ויודע שלפניו בפרשה היה רק פסוק אחד, ויסבור שהקורא הג' קרא רק פסוק אחד. ב. שיכנס אדם כשקורא השלישי פסוק "ובראשי חדשיכם", ויסבור שאינו קורא אלא פסוק זה. וחשש זה עדיף יותר, משום דקמייטא פחות שכיח, שאין הנכנסים מעיינים במה שקראו לפניהם. ולא חיישינן ליוצאים שיצאו באמצע לאחר קריאת "וביום השבת", ויסברו שקורא רק פסוקים אלו, דאסור לצאת באמצע הקריאה אלא בין גברא לגברא.

(ב) תוס' ד"ה אין וכו', גזירה משום וכו' וקשה על מנהג שלנו שאנו קורין בפרשת ויחל וכו'. במסורת הש"ס ציין למהרש"א שתמה דלמנהגינו יש ד' פסוקים. ובתוס' הרא"ש כתב, דבכהאי גוונא ליכא למגזר משום שהוא ראשון. וכן כתב הדרכי משה (קל"ח) בשם האור זרוע. וכן כתב המגן אברהם (קל"ח ב') בשם המרדכי.

(ג) בתוה"ד, וגם יש להם לחשוב וכו'. ביאר המגן אברהם (קל"ח, ב.) את דבריהם בתרי גווני, א. דאם איתא דאפשר לקרוא שני פסוקים, לא היה לשני לסיים כשמגיע לביום השבת, אלא היה צריך לקרות עד "ובראשי חדשיכם". ואחריו יקראו השלישי והרביעי. אלא ודאי שאסור לקרות ב' פסוקים. ב. דמהיכתי תיתי שקרא השלישי ב' פסוקים, כיון שיכול לקרות עוד מפרשת "ובראשי חדשיכם" שהוא מענינו של יום.

(ד) גמ', רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק. הקשה הטורי אבן אכתי מה יועילו הדילוג והפסיקה הא פרשיות ד"בראשית" ו"יהי רקיע" אינן אלא ח' פסוקים, ואין פוחתין מעשרה פסוקים. ואף על פי שכתבו התוס' לעיל (כא:): ד"ה אין גבי פרשת עמלק, דהיכא דסידרא דיומא הוא ומפסיק ענינא סגי בפחות. שאני הכא דקריאת ויהי רקיע נמי אינו אותו ענין, דהוא מסדר יום ב' ואפילו הכי קורא אותה, והוא הדין דיקרא פרשת יום שלישי ויהא לו עשרה פסוקים. ותירץ, דאף דצריך לקרות גם בפרשה שאינה מענינא דיומא, היינו משום דין קריאה לכל אחד בשלושה פסוקים, ומתקיים על ידי

בלא פישוט ידיים ורגלים ולכך בעינן דמצלי אצלויי.

(ז) גמ', ואיבעית אימא אדם חשוב שאני. פירש רש"י ד"ה ואיבעית דיהושע לא נענה, וכוונת הגמרא דמיהושע מוכח דאין ראוי ליפול על פניו אם לא נענה. אבל ברש"י תענית (יד): ד"ה רשאי מבואר דראיית הגמרא מיהושע הוא דאם בטוח במעשיו יכול ליפול כיהושע שנענה. וכן כתב הר"י מלוני"ל כאן, וביאר, דכיון דכבוד הוא לו יכול ליפול אבל אם אינו חשוב כל כך לא יפול שמא לא יענה ויתבייש. והשפת אמת כתב, דיתכן דלא הדרא הגמרא מאוקימתא קמייתא, דלא נפל על פניו כיון דרצפה של אבנים היתה. אלא דקאתינן ליישב הקושיא דליפול על פניו בלא פישוט ידיים ורגלים, ומתריצין, דאדם חשוב שאני ואסור גם בזה, דנפיל על אפיה דאדם חשוב הוי כמו פישוט ידיו ורגליו דעלמא. ומייתי מיהושע דנפילת אפיים דאדם חשוב יש לו מעלה יתירה.

(יח) גמ', השתחואה זו פישוט ידיים ורגלים שנאמר הבוא נבוא וגו'. העיר המנחת חינוך (מצוה כ"ח, ב') אמאי לא הביאה הברייתא קרא דבראשית (יט, א) "וישתחו אפיים ארצה", דקדים להאי קרא. ותירץ, דאי מהתם הוא אמינא דגם בלא פישוט ידיים ורגלים חשיב השתחואה ומעשה דלוט כך היה. אבל בקרא דיעקב דאמר לו "להשתחוות לך ארצה" אף דיוסף בחלומו לא הזכיר "ארצה" אלא "שיתחוו לו". חזינן שסתם השתחואה היא בפישוט ידיים ורגלים.

דף כג ע"א

(א) גמ', רבי עקיבא אומר וכו' בשבת ששה וכו' אבל מוסיפין עליהם. הר"ן (יב: מדפי הרי"ף) דייק מדברי רש"י במתניתין (כא). ד"ה ואין מוסיפין עליהן, שכתב דאין מוסיפין, שלא יקשה לציבור מפני שהן ימי מלאכה. דהותר להוסיף נמי ביום טוב ביום הכיפורים כמו בשבת. אמנם כתב בשם אחרים דהא, דתנן במתני' אבל מוסיפין עליהם קאי דווקא אשבת, כיון שאין חשוב יותר ממנו, ולא על יום הכיפורים ויום טוב, ומשום שרצו שלא להשוותם. ובתוס' הגרע"א (על המשניות), דייק דלא כוותיהו מרבי עקיבא, דנקט בשבת ששה באחרונה. ולפי זה פשוט דהא דסיים אבל מוסיפין קאי אשבת דסמיך ליה, ואף דעל ידי ההוספה משהו שבת ליום הכיפורים דעדיף לרבי עקיבא. ואם כן נימא נמי לדין דשבת עדיף מיום הכיפורים, יהא מותר להוסיף על יום הכיפורים אף דמשווה יום הכיפורים לשבת. והפרי מגדים (משבצות זהב רפ"ב א') כתב, דאפשר דגם לרבי עקיבא שבת חמור מיום הכיפורים, ומה דהוסיפו בשבת רק אחד יותר מיום טוב, [ולא שניים כיום הכפורים], היינו משום עונג שבת. עוד כתב, דיתכן דלרבי עקיבא, אחרים יודו שמוסיף אפילו ביום טוב, שהרי ביום הכיפורים ודאי מוסיף, דמה לי אם מוסיף אחד על שבת מה לי אם מוסיף שניים. ואם כן, אם היה הדין דביום טוב לא מוסיף, הוזה ליה לרבי עקיבא למימר חוץ מיום טוב.

(ב) גמ', שם. הטורי אבן ביאר, דהטעם דהחמיר רבי עקיבא ביום הכיפורים יותר משבת, משום תפילת נעילה שיתרה על שבת. דמהאי טעמא בעינן לאוסופי חד גברא. כדחזינן לעיל (כב:), דבלא טעם דביטול מלאכה מיבעי בתענית ציבור ד' קרואים, משום מוסף שיש בו.

(ג) גמ', לימא רבי עקיבא דאית ליה גברא יתירה. הקשה הרשב"א בשם התוס' דאטו משום גברא יתירא שחולקין פרשת אחרי מות לו' קרואים, היו מאחרין לצאת יותר מבשבת שקורין ששה כל הסדר. הרי אף בימיהם היו הפרשיות של כל שבת כשלנו, ואיך אפשר דעליית איש אחד תאריך הזמן, עד שיהיו צריכין להתאחר מלצאת. ותירץ, דמוקי כרבי עקיבא משום שהזכירה הברייתא יום הכיפורים אחר השבת [וכך היתה הגירסא לפניו דלא כגירסא דידן], ומוכך שהחשיבה אותו יותר משום דכל המאוחר מוסיפים לו חד גברא. ואמנם הא דמאחרים לצאת ביום הכיפורים, היינו משום סדר עבודת היום שיש בו. והא דמשנינן, דאפילו תימא רבי ישמעאל,

אבל לגבי כ"ד ברכות ושופרות שוים. וכן כתב רש"י בתענית (יא:): ד"ה אין. (ז) גמ', רב אמי ורב אסי דכהני חשיבי דארעא ישראל מיכף כייפו ליה לרב הונא. הקשה הטורי אבן דמבואר בגיטין (נט:): דלא בעינן להאי טעמא, אלא בשבתות וימים טובים דאיכא למיחד דאתי לאינצויי, אבל בחול שרי אפילו למאן דלא כייפי ליה. וכן כתבו התוס' לקמן (כח). ד"ה כי קאמר. שצייננו הגרע"א בגליון הש"ס. ואם כן מאי קשיא מרב דאיכא שמואל דכהנא הוה ודבר עליה, הא מעשה דרב היה בחול. ותירץ, דאפשר דתענית ציבור הוי כשבת כיון דשכיחי רבים בבית הכנסת.

דף כב ע"ב

(יא) רש"י ד"ה ראשי חרשים, אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהם. הקשה הטורי אבן, מה אכפת לן סוף כל סוף האנשים החייבים בקריאה מותרין בעשיית מלאכה. ועוד, דאחר כך הביא לקרא דדוד ויהונתן, דמשמע שלא היה ראש חדש יום המעשה גם לאנשים. והריטב"א כתב, שנהגו כולם שלא לעשות מלאכה, מקרא דדוד ויהונתן. והטורי אבן כתב, דבזמן המקדש האנשים אסורים במלאכה מדינא, מפני המוספים שקרבים בו, שהן בשביל כל ישראל. וכמו שנאסרו במלאכה בערב פסח אחר חצות. וכדאיתא בירושלמי פסחים (פ"ד ה"א) הובא בתוס' פסחים (ג). ד"ה מקום. ואף שבזמן הזה ליכא להאי טעמא, תקנה הראשונה לא זזה ממקומה. אמנם הצ"ח בפסחים (שם) דחה ראייתו מהירושלמי, כי ביאר את הירושלמי באופן אחר, עיין שם. והמרדכי (סימן תת"ו) כתב בשם ר"י דמלאכה כבדה גנון לחרוש ולזרוע אסורה גם לאנשים. והב"ח (ת"ז, א ד"ה מכל מקום) כתב, דאף על פי שלאנשים אין איסור מלאכה, מכל מקום אסור לבעל הבית לכופף את אשתו ומשרתיו ועבדיו העבריים לעשות מלאכה. אבל הם עצמם אם רצו עושים אפילו מלאכה כבדה.

(יב) תוס' ד"ה ולרב אשי, וא"ת דלמא ר' יוסי היא וכו'. והרשב"א תירץ, דאי נימא שהמפטיר הוא מכלל הארבעה לא היה לברייתא להזכירו בפני עצמו, אלא לומר ארבעה קרואים, דהא המפטיר מחיוב הקרואים הוא.

(יג) גמ', בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד. תמה הטורי אבן אמאי הקיל תנא קמא בקריאת תשעה באב, יותר מב' וה' שקוראים בהם ג' כנגד כהנים לויים וישראלים. וביאר, דנחלקו ת"ק ור' יוסי בהא דאיתא בבבא קמא (פב:), שמתחילה תיקן משה חד גברא ג' פסוקים, ואחר כך תיקן עזרא שיקראו תלתא גברי. אי נמי, מעיקרא תיקן משה תלתא גברי כל אחד פסוק אחד, ובא עזרא ותיקן דכולהו יקראו עשרה פסוקים. ואם כן, לתנא קמא, כיון דבתשעה באב ליכא לתקנת עזרא, נשתיירה התקנה הראשונה לקרא פסוק אחד. ור' יוסי סבר דמעיקרא תיקן משה תלתא גברי, ואם כן אי אפשר שתהא הקריאה פחות מג' גברי. (ועיין בדבריו מה שרצה לתרץ עוד וחזר בו).

(יד) גמ', ותניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם וכו'. ביארו הטורי אבן והשפת אמת דהוצרך להביא ברייתא זו דלא נימא דדוקא בארץ ישראל אסור מדכתיב "בארצכם", קא משמע לן דקרא אתי רק לאפוקי מקדש. והוסיף השפת אמת, דהוצרך להביא דברי עולא, דלא נימא דדוקא כשעושה אבן משכית בכוונה כדי להשתחוות עליה אסר קרא ולא ברצפה דעלמא, ומדברי עולא משמע דבסתם רצפה נמי אסור.

(טו) גמ', לא בעי למיטרח ציבורא. כתבו הריב"ש (שו"ת סימן תיב), והטורי (סימן קלא סעיף ד') בשם רב נטורנא, דנפילת אפיים בציבור אינה חובת התפילה אלא מנהגא. וכתב הפרי חדש (שם ס"ק ב') דהוכיח כן דאי הוי חובה פשיטא דרב היה מיטרח ציבורא ולא היה מתפלל על רצפת אבנים מתחילה, ומדעשה כן מוכח דנפילת אפיים רשות. אמנם הרמב"ם (פ"ה מתפילה ה"א) כתב, דחובה היא, אלא שאינה מעכבת.

(טז) תוס' ד"ה ואיבעית אימא, בתו"ד, והכי נמי משמע בסמוך וכו'. ביאר המהרש"א דכונתם להוכיח כדכתב הרא"ש (סימן ד'), דמדרבנן אסור גם

הדרה היומיומית

מסכת מגילה דף כג

ז אב התשע"ד

ז) **תוס' ד"ה כיון, בתוה"ד**, ואין להתחיל וכו' משום דלא הוי מענינו של יום. תמה **השפת אמת**, אמאי אי אפשר לקרוא פרשת התמיד הקודמת לראש חדש דהוי שפיר מענינו של יום, דהרי מקריבים תמיד אפילו בשבת. ועוד הקשה, דקורין בראש חדש פרשת וביום השבת אף שאינו מענינו של יום כלל. **והמרדכי** (תתל"א) הקשה עוד מאי שנא מראש חדש דעלמא שמתחילים בפרשת התמיד. ועל שתי קושיות אחרונות תירץ השפת אמת, דשאני ראש חדש שבגוף הפרשה יש חמשה פסוקים שמספיקים לקריאת איש אחד אפשר לצרף אליהם אף פרשיות שאינם מענינו של יום, מה שאין כן בשבת דבגוף פרשת שבת אין בה כדי קריאת איש אחד.

דף כג ע"ב

יא) **רש"י ד"ה מקום שיש תורגמן שאני**, שיש טורח לציבור. והר"ן (יג. מדפי הרי"ף) ביאר הטעם, משום דעם התרגום איכא עשרים פסוקים, ופסוק אחרון שחוזר וכופל אשורית הוי עשרים ואחד.

יב) **מתני', אין פורסין את שמע ואין עוברין וכו'**. פירש **רש"י ד"ה אין פורסין**, מנין הבא וכו' ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע. ופירש **הר"ן** (יג. מדפי הרי"ף) דבריו, דאיירינן בגוונא שהיו י' בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד, ולא שמעו לא קדיש, ולא קדושה שביוצר. אחד מהם אומר קדיש וברכו ומתחיל ביוצר וכו'. וכתב, דהטעם שאומר ברכת יוצר אף שכבר התפללו כל אחד מהם וברכו ברכת יוצר, מפני קדושה שבה. והוא משום דאין היחיד אומר קדושה אפילו של יוצר. ולשון "פריסה" מלשון חצי דהיינו שלא אומר כל ברכות קריאת שמע אלא הראשונה. ואחר שגמר ברכה זו, מתחיל את תפילת העמידה כדי לומר קדושה. והוא מה שאמרה המשנה ואין עוברין לפני התיבה. (והמשנה לא כללה פריסת שמע והעברה לפני התיבה בחדא. משום שלא נחשוב שהם חדא, ואם התחילו פריסת ק"ש בעשרה, אף שיצאו חלקם ולא נותרו עשרה יוכל לגמור).

יג) **שם**, (עיין באות הקודמת) **ובשם הגאונים** כתב **הר"ן**, שפירשו לשון "פורסים" מלשון מתחילין. דהיינו שאם אחד רוצה להוציא הציבור בברכות ק"ש בעי דוקא עשרה. ואף דבשאר ברכות כקידוש והבדלה וכיוצא בהם, היחיד מוציא את חבריו מדין שומע כעונה. הכא דאיירינן בדבר שבקדושה שהוא אמירת הקדושה שבברכה ראשונה, אינו מוציא אלא אי איכא עשרה. ומשום דלא פלוג רבנן בתקנתיהו, גם בברכות קריאת שמע של ערבית, אין היחיד מוציא בפחות מעשרה, אף דאין בה קדושה. אלא דהקשה דמשמע מדבריהם דבמקום שהשומעים בקיאים, היכי דאיכא עשרה שליח ציבור מוציאם ידי חובתם. והא **בראש השנה** (לד. מבואר, דלעולם אין שליח ציבור מוציא הבקיאם ידי חובתם. אמנם **תלמודי רבינו יונה** (ברכות יג: מדפי הרי"ף) כתבו דהגאונים איירי בשאינם בקיאים.

יד) **תוס' ד"ה ואין פורסין על שמע, בתוה"ד**, וה"ל איתא במסכת סופרים רבותינו אומרים בשבעה וכו'. **הר"ן** (יג: מדפי הרי"ף) הקשה, דאיתא שם להדיא שאפילו יחיד בתוך תשעה או עשרה שחזר ואמר בפני אלו קדיש או ברכו יצא. ועל כן כתב דנראה למקצת **רבותינו הצרפתים** ז"ל דמה שכתב ששה או שבעה, היינו דסגי בשבעה או ששה אנשים בלבד, ולא בעינן עשרה. ופליג על משנתינו.

טו) **מתני', ואין עוברין לפני התיבה**. ביאר **הריטב"א** דהיינו הש"ץ לסדר את התפילה. שדרכן היה שלא לעבור לפני התיבה עד תפילת שמונה עשרה.

טז) **מתני', ואין נושאין את כפיהן**. ביאר **הרשב"א** דהטעם משום שמזכיר את השם, ואומר יברכך השם. וכזימון דצריך עשרה, משום דאמר נברך לאלקיננו. אמנם **הר"ן** (יג: מדפי הרי"ף) פירש, דילפינן לה מדכתיב (ויקרא פ"ט, כ"ב) "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם". וכן כתיב (במדבר פ"ו, כג) "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", ובני ישראל משמע עשרה כדילפינן בגמ' לענין דבר שבקדושה מדכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל".

דנפיש סידורא דיומא. היינו, שסדר המועדים דמייתי הכא, הוא לפי גודל סדר היום, ולכך הזכיר יום הכיפורים אחר שבת דסדר יומו ארוך מכולם, ולא משום חשיבותו.

ד) **גמ', הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי**. פירש **הריטב"א**, דעיקר טעם ההוספות הוא **כדלעיל** דכל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא. והכא מיסמך אקרא כל מה דאפשר. אבל **תוס' ד"ה הני וכו'**, פירשו, דמשום טעמא דכל דטפי ליה לא היה חשוב אלא להוסיף אחד אי לאו דמשכחינן כנגד מי. ותמה **השפת אמת** דהא אינו מוסיף רק אחד מסברא דכל דטפי ליה מחבריה, דהא בראש חודש לא בא לטפוי על עיקר התקנה דכהן לוי ישראל אלא חדא, וכן ביום טוב לא הוסיפו על ראש חודש אלא חדא. וביאר, דכונתם, דאף שלא בא אלא להוסיף חדא על ראש חודש או על יום טוב, אפילו הכי לא היו מתקנים כן, כי היה מתקלקל דינא דג', כיון דאיכא הרבה יותר מג'.

ה) **גמ', הכל עולין למנין שבעה ואפילו אשה ואפילו קטן**. כתב **הר"ן** (יג. מדפי הרי"ף) דדוקא עולים להשלים, ולא שיהו כל הקרואים נשים או קטנים, כיון שאינם בני חיובא. עוד כתב, דמעיקר הדין אין מברכים אלא הפותח והחותם, והשאר יוצאים ידי חובה על ידיהם. ואין אשה וקטן עולים לראשון ולאחרון דאינם יכולים להוציא אחרים. והגרע"א ציין (בגליון הש"ס) **לתוס' ראש השנה** (לג). **ד"ה הא**, שביארו דראית ר"י ב"ר יהודה שם דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, מהכא. ואם כן חזינן דלמדו דהכא מיירי בסוף שבעה, ומברכות. והטורי **אבן** כאן תמה, כיצד מברכות ומוציאות אחרים. אמנם **המגן אברהם** (רפ"ב, ו), כתב, דשמעינן מהכא כדאיתא **במסכת סופרים** (י"ח, ד) דאשה מחוייבת לשמוע קריאת התורה, דדמיא **למצות הקהל** דנשים וטף מחוייבים בה. **והמחצית השקל** (שם) כתב, שראיתו מהא דנשים מוציאות בברכה אחרים ידי חובתן.

ו) **גמ', וחד אמר אינו עולה**. הקשה **הרשב"א** מה פסול יש בזה, שקורא בתורה וגם מפטיר. ותירץ, דמשום ברוב עם הדרת מלך בעינן שיהא שבעה קרואים והמפטיר נוסף עליהם, וכבריתא **דלעיל** (כב: ג') קורין ואחד מפטיר. והא דלא דייקה הגמ' מלשון זה, כמאן דאמר עולה. משום דאפשר לומר קורין ג' ומפטיר אחד מהם, אמנם **מהמהרש"א** נראה דאדרבה מבריייתא זו שהביא הרשב"א איכא ראייה להיפך דהמפטיר עולה למנין. וכן איתא להדיא **בתוס' תענית** (כט: ד"ה בשני).

ז) **גמ', מהו שיעלה למנין שבעה**. הקשה **בשו"ת הריב"ש** (שכו) דפוק חזי מאי עמא דבר. ופירש, דגם בזמן התלמוד היה מנהגם שלא היה המפטיר מן המנין. ושאלת הגמרא, אם נהגו כן מן הדין מפני שאינו עולה, או דבאמת עולה, ואפילו הכי נהגו כן שלא ליכנס בספק אי עולה או שאינו עולה. [אבל **הפני יהושע** כתב, דגם מאן דסבר מפטיר עולה מורה דלכתחילה אינו עולה]. **ובביאור הגר"א** (רפ"ב ד) כתב, **דמלקמן** (כט: ל). דאיתא דקורין שיתא בואתה תצוה וחד בכי תשא מוכח, דבזמנא היו מפטירין בשביעי ולא כהריב"ש.

ח) **תוס' ד"ה חד אמר**, פסק ר"ת וכו' ולכך אנו נוהגים בתעניות במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר וכו'. דעת התוס' מבוארת שגם בשלושה מספקינן בגמ' אי עולה או לאו. אמנם **המרומי שדה** דייק בדעת **הרי"ף** (יג. מדפי הרי"ף) דסובר, דבשלושה ודאי עולה למנין כיון שאי אפשר להוסיף.

ט) **רש"י ד"ה מפני כבוד תורה**, שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכו'. ביאר **הב"ח** (רפ"ד, א), שאם לא היה קורא בתורה תחילה אלא מיד קורא בנביא, היה נראה שכבוד שניהם שוה, שהרי מברך גם על הנביא. לכך תיקנו שיקרא בתורה תחילה להראות גדולתה של תורה. אמנם **הקרבן נתנאל** (סימן ד', אות א) פירש, דנראה שכבודם שווה משום, דבתורה קורין כ"א פסוקים לז' גברי, ובנביא נמי תקנו דהמפטיר לא יפחות מכ"א פסוקים. ומשום הכי תיקנו שיקרא המפטיר בתורה עוד שלושה פסוקים שתהא התורה יתירה, דהא יש בה כ"ד פסוקים.

הדרה היומיו

סירוף יותר מדאי. ואם כן מה שאמרה הגמ' שבתרי עשר מדלג היינו משום דהוא כספר אחד ליכא בלבול. אמנם הריטב"א כתב הטעם משום דמנביא לנביא מפסיק התורגמן. ותמה השפת אמת, וכי אי אפשר שיהי' מסוף נביא לתחילת נביא שלאחריו.

(ד) גמ', ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו. כתבו התוס' יומא (ע.) ד"ה ובלבד, דאין לפרש דקאי אתרי עשר, דאם כן אפילו מתחילתו לסופו לא, דהא הוי יותר מכדי שיפסוק התורגמן. אלא היינו בשאר ספרים. אמנם הכסף משנה (פי"ב מתפילה הי"ג) כתב, דדוקא מנביא לנביא בתרי עשר, אבל בספר אחר יכול לדלג מסוף הנביא לתחילתו. והשפת אמת ביאר, דלא סתר לתוס' ביומא, דכוונתם לאפוקי מסוף ספר תרי עשר לתחילתו, אלא כגון מזכריה לחגי, בתוך תרי עשר. אבל בנביא אחד אסר לדלג מסופו לתחילתו. והריטב"א כתב, דהטעם דאין מדלגין מסופו לתחילתו משום דהוי קורא למפרע. [נוצריך עיון בכוונת רש"י בד"ה מסוף. ולהכסף משנה שהתיר בנביא אחד קריאה למפרע, בעינן למימר, דהטעם משום דהוי בלבול לשומעים. (נ.מ.פ.)].

(ה) רש"י ד"ה המפטיר בנביא, מי שרגיל להפטיר בנביא. ביאר התוס' יום טוב, דהיינו מי שעתידי להפטיר, דהא קריאת התורה היא לאחר שפורסין על שמע. והרש"ש ביאר, דהיינו מי שרגיל להפטיר בימים אחרים.

(ו) מתני', הוא פורס על שמע. במסכת סופרים (יד. ח.) איתא, שהמפטיר אומר גם כן "שמע של ספר תורה", דהיינו שמרציא הספר תורה ואומר שמע ישראל וכו'.

(ז) מתני', והוא נושא את כפיו. הקשו האחרונים, הא כל הכהנים נושאים כפיהם, ומה שייך למפטיר. והתוס' יום טוב כתב, דאגב סיפא דקטן אין נושא את כפיו נקט לה. אי נמי, שהוא מתחיל כאילו הוא הגדול ביניהם. והטורי אבן פירש, לפי מה דאיתא בסוטה (לח.) בית הכנסת שכולם כהנים כולם עולים לדוכן. ומקשינן מהא דתניא, בית הכנסת שכולם כהנים מקצתן עולים ומקצתן עונים אמן. ומשני, לא קשיא הא דאשתייר בי עשרה [דמקצתן עולים], הא דלא אשתייר בי עשרה. וקא משמע לן מתני' הכא, דהיכי שמקצתן עולים ומקצתן עונים אמן, המפטיר בנביא קודם לשאר חבריו ויהא אחד מן העולים. והרש"ש פירש, על פי הא דאיתא בברכות (לד.), העובר לפני התיבה לא ישא את כפיו, ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפילתו רשאי. וביאר בהגהות מיימוניות (פט"ו מתפילה הי"ז) דהיינו שאם יש כהן אחר אסור אפילו שהבטחתו וכו', וקא משמע לן מתניתין, דבכהאי גוונא שהוא המפטיר, נושא את כפיו אפילו כשיש כהן אחר. והשפת אמת ביאר, על פי מה שכתבו התוס' ד"ה ואינו, דגדול שלא נתמלא זקנו אינו נושא את כפיו בקביעות, קא משמע לן מתני' דהמפטיר בנביא הוא נושא את כפיו אף על פי שלא נתמלא זקנו.

(ח) מתני', אביו או רבו עוברים על ידו. ביאר הטורי אבן דרבו היינו אי ליתיה לאב, אבל באיכא אב אביו קודם. ולא דמיא לבבא מצינא (לג.) דאבידת אביו ורבו רבו קודם. דשאני הכא שהוא זכות הקטן וכבודו, ואביו קודם לזכות בזה כיון שהוא יורשו. ועוד, דהתם מוטל על הבן להקדים את רבו, אבל הכא שהוא זכות הבא מאליו על ידי תקנת חכמים ודאי שאביו קודם.

(ט) תוס' ד"ה ואין, משמע וכו', וקשה דהא סוף פ"ק דחולין וכו'. רש"י בסוכה (מב.) ד"ה חולקין לו פירש, דלא איירי בקטן ממש, אלא שנראה כקטן. וכיון שהוא נושא את כפיו אנו יודעים שהוא גדול.

(י) מתני', ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע. בגמרא (עמוד ב') מפרש דטעמיה לפי שאין לו הנאה מן המאורות. והקשה הטורי אבן, מה מהני מה שראה מאורות כשנולד, הא מהא דאנן מברכינן בכל יום על המאורות מוכרח, דעל הנאת המאורות של אותו יום ושעה מברכים. וכיון דהשתא הוא סומא, ובההיא שעתא לית ליה הנאה, אמאי מברך. ותירץ, דכיון דחייבוהו חכמים לברך על חסדי המקום שראה

וסיים דכל הני רק אסמכתא דרבנן, דסדר תפילה מדרבנן. (ז) מתני', ואין מפטירין בנביא. הקשה הרשב"א אמאי צריך עשרה בהפטרה. והר"ן (יג. מדפי הרי"ף) כתב, דקריאת התורה והפטרה תקנתא דרבנן הוא ולא תקון אלא בציבור. והר"ן (לעיל ג. מדפי הרי"ף) כתב, דכל הדברים השנויים במשנתנו חובת ציבור הם, ואין עושים אותם אלא בעשרה או רובם מחויבים בדבר. וביאר הביאור הלכה (סימן קמ"ג ד"ה בפחות), דגם בקריאת התורה סגי ברובא כמו בפריסת שמע. אמנם החיי אדם (כלל ל"א סעיף י"א) נסתפק בזה.

(יח) גמ', כל דבר שבקדושה לא יהא אלא בעשרה. הקשה הריטב"א, היכי סבר רב הונא בברכות (כא:) דהנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללים, אם יכול להתחיל ולגמור עד שיגיע שליח ציבור למודים יתחיל ואם לאו לא יתחיל, ומפרשינן שם, דסבר דהיחיד אומר קדושה. והא תנינן הכא וכהאי ילפותא דבעינן קדושה בעשרה [דהיינו לשיטת רש"י דצריך עשרה לעצם הקדושה, ולא לשיטת הגאונים הובאה לעיל באות (יג) דהא דבעינן י' היינו להוציא אחרים ידי חובתן]. וביאר, דרש"י בברכות (שם) ד"ה רב הונא כתב, דסבר דיחיד המתפלל עם הציבור כיון דנמצא בתוך עשרה ששכינה ביניהם, רשאי לומר קדושה (במקומה) בעצמו, ואף שאינו אומרה עמהם. אמנם הטורי אבן נדחק הרבה בדברי רש"י ונקט דטעות סופר נפל בדבריו.

(יט) גמ', וכתוב התם הברלו מתוך העדה. ביאר השפת אמת, דאף דהתם היו כל ישראל. יש לומר, דכונת הפסוק להזהירם שבכל מקום שיש עשרה אנשים ביחד, צריך לברול מהם. עוד פירש, דמהתם לא הביאו ראיה אלא דמצינו דעשרה נקראים עדה. אבל אין הכרח דפחות מי' לא נקרא עדה אלא משום דלא מצינו.

(כ) תוס' ד"ה עשרה, קשיא לי אמאי לא בעי אחד עשר וכו'. הרשב"א תירץ, דשאני הכא שפרט לך הכתוב עשרה כהנים בפרשה. וטעמא דמילתא, משום דהוא שומא בלבד ואינו כדין ממש. ואינו דומה להא דאיתא בראש השנה (כה:): "החדש הזה לכם ראש חדשים" דבעינן שנים, ושם ביארו דאין בית דין שקול מוסיפים עליהם אחד. דשאני התם שלא פרטה התורה בפירוש המנין וסמכה על הדבר הידוע שאין בית דין שקול, אבל הכא נחית למנינא והיה צריך לפרש י"א. והטורי אבן ביאר, דהכא אינו ענין לבית דין שקול, דזה שייך דוקא במקום שהולכים אחר הרוב. אבל גבי שומא בעינן שיהו כל העשרה מסכימים לדעה אחת.

(כא) תוס' ד"ה ואדם, בתוה"ד, וי"ל דאי איתא דמיירי בעבד כנעני. הנודע ביהודה (קמא, אבן העזר, נ"ו) הוכיח מדברי הירושלמי אלו, דכל הדיינים שהוזכרו במתניתין אינם אלא לכתחילה, דאי לאו הכי כיצד משום גזירה שמא יברחו, ביטלו דין תורה, דהמשתמש בעבד זה נמצא נהנה מהקדש. וכן הוכיח מהא דכתב הירושלמי (הובא בתוס' לעיל ד"ה אין) שאם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרים.

דף כ"ד ע"א

(א) תוס' ד"ה ואם היו, בתוה"ד, והא שאנו מתרגמין הפטרות של פסח. השפת אמת ביאר, דאנו מתרגמים בפסח פרשת יאמר יהושע, כדי להוציא מלבן של צדוקים שאומרים דממחרת השבת היינו למחרת שבת בראשית. ובפרשה זו מפורש דהוא ממחרת הפסח. ובהגהה שם הוסיף, דאמנם כן הוכיח הרמב"ם (בפ"ז מתמידין ומוספין ה"א) מפרשה דלא כטועים הללו.

(ב) גמ', והא עלה קתני מדלגין הנביא וכו'. כתבו תוס' יומא (ט:): ד"ה ועד, דהיה יכול לתרץ דהא דתנינן עד כמה הוא מדלג קאי אתורה, דאסור לדלג בתורה יותר מכדי שיפסוק התורגמן, אלא דאבוי מתרץ האמת. וביאר הטורי אבן, דלא ניחא לגמרא לפרש כן דאם כן הוה ליה למיתני עד כמה אבן מדלגין, דהא לפרש האיטור קאתי ולא ההיתר.

(ג) גמ', אין מדלגין מנביא לנביא. פירש רש"י בד"ה אין מדלגין, שיש כאן

הדרג היוזמי

מוסכת מגילה דף כד - דף כה

ח אב - ט אב התשע"ד

בכך חיישינן שמא הרהורי שטות עלו בו ונזרקה בו מינות. והעיר הטורי אבן, דלדבריו ודאי דצבועין וסנדל לאו דווקא, והוא הדין אם מקפיד בשאר דברים שאין דרכינו להקפיד נמי אסור, ואם כן אמאי תנא הני תרתי. והרמב"ם (פ"י מתפילה ה"ה) כתב, דדוקא לאותה תפילה, אבל בתפילה אחרת יכול לעבור. והשיג הראב"ד דכיון דטעמא משום מינות לא יעבור עוד לשום תפילה. והטורי אבן (בד"ה מ"ט) כתב דדעת הרמב"ם כהר"ן, דאף דאין דרך המינין להקפיד בכך חיישינן, וכיון שאינו אלא חשש רחוק די לפוסלו לאותה תפלה בלבד. ובשו"ת הריב"ש (סימן רכד) ביאר, דברי הרמב"ם גם אליבא דרש"י, דדרך המינין להקפיד בכך. ומכל מקום אחרי שאין זה אלא חשש בעלמא, אין חוששין לו לעולם. ודי לחוש לשעתו באותה תפילה דחוינהו להדיא, אבל לא שנחזיקוהו למין לעולם בתפילה אחרת דהא לא ראינהו שהקפיד ללבוש לבנים. וביאר המרומי שדה, דהרמב"ם דייק כן, מהא דקאמרינן "חיישינן שמא מינות נזרקה בו" דמשמע לאותו זמן, ולא אמרינן "שמא מין הוא". והטורי אבן כתב, דאין לפוסלו מדינא, משום שאינו אלא חשש וספיקא דרבנן לקולא. ועוד דיש לו חזקת כשרות ואינו אלא חומרא בעלמא ודי להחמיר באותה תפילה.

דף כ"ה ע"א

(א) **מתני', יברכוך טובים.** פירש רש"י, שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום וכו'. וכן פירשו תוס' ד"ה יברכוך. והקשה הרשב"א הא כתיב "וחסידך יברכוך", וכן "אך צדיקים יודו לשמך". ותירץ, דלא אסרו אלא באומר כן בתפלתו במקום וכל החיים יודוך סלה. עוד פירשו בתוס' (שם), דקאי אקב"ה, כלומר אלוקים טובים, ומיחזי כשתי רשויות. וכעין זה פירש הר"ן (טו. מדפי הרי"ף), דטובים קאי אאנשים שהקב"ה מטיב להם, דבזמן המשנה זמן היו אנשים שהאמינו שיש שתי רשויות, אחד מטיב ואחד מריע. והאומר יברכוך טובים, כלומר אותם שאתה מטיב להם, הרי זו דרך מינות שנראה מדבריו שאינו אלוה אלא להם. והקשה הטורי אבן דאי מהאי טעמא, אמאי הפסיק בבבא דעל קן צפור בין האי בבא לבבא, דמודים מודים משתקין אותו דהוה נמי משום דמיחזי כשתי רשויות. ותלמידי רבינו יונה (ברכות כג: מדפי הרי"ף) פירשו, דטובים היינו, אותם שהשפעת עליהם טובה והם שבעים. והוי דרך מינות, משום דמשמע דמפני שאמרה תורה ואכלת ושבעת וברכת, דוקא על השבעים לברך, ולא האחרים.

(ב) **רש"י ד"ה משתקין אותו בניזיפה,** שעוקר וכו' ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהתראה. הקשו התוס' יום טוב והטורי אבן הא במכנה בעריות נמי שייך האי טעמא, דאשת אב במזיד בהתראה בסקילה, וכתב בלא התראה, וכשמכנה קלון אביו וקלון אמו נותן להם ענשים אלו, ועוקר הכתוב ממשמעו, ואם כן גם בהם שייך נזיפה. (ועיין לקמן אות ט') [ונראה ליישב, דהנה פרשת עריות אזהרותיה נכתבו בפרשת אחרי מות, ועונשיה בפר' קדושים. ובפרשת קדושים כתיב איש אשר ישכב וגו', ולא נזכר שם לשון גלוי ערוה, ואינו יכול לפרש ענין קלון. ודוקא בפרשת אחרי מות, דכתיב לא תגלה ערותו או ערותה, מפרש מלשון קלון. והתם אינו אלא האזהרה ולא כתיב עונש, אם כן כשמכנה לשון גלוי ערוה קלון כיון שאין כאן עונשין, אינו עוקר דברי תורה. (א.ג.)].

(ג) **תוס' ד"ה מפני,** קשה להר"ר אלחנן. הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' חגיגה (יג.) ד"ה ורגלי החיות שכתבו, דרבי אליעזר הקליר היה תנא ובימיו היו מקדשים על פי הראיה, ומעולם לא יסד קרובץ ליום השני.

(ד) **גמ', חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית.** ביאר המהרש"א (בחיודשי אגדות ברכות לג:), דאפשר דלמאן דסבירא ליה הכי, מצוה זו מצד הרחמים היא, כצדקה ועוד כמה מצות. אלא דכיון שמוכיר כן בתפלה, מטיל קנאה במעשה בראשית שרק העופות נבראו ברחמים ולא שאר נבראים. אמנם הטורי אבן פירש, שגם להאי מאן דאמר אין מצות קן ציפור משום רחמים, אלא דסבר, שאין טעם זה מספיק להשתיקו. ומאן דפליג

בתחילת ברייתו, לא פקע חיובו בכל יום. וכמו שאנו מברכים בכל יום שלא עשני גוי שלא עשני עבד. דהחסד של שעה גרם לו שנהנה ממנו לעולם. וביאר בהערות הג"ר זלמן סנדר (מילואים, הערה צג), כגון שלמד תורה בעת שראה, ונעשה בקי עד שיוכל עתה לחזור על פה התורה שלמד באותה עת. או שנהנה עכשיו מהרכוש שרכש לו בסיבת ראייתו מלפנים. דמודה ר' יהודה דעל הנאה הבאה לו עתה בסיבת מה שראה מכח המאורות צריך לברך, ולא רק על הנאת הראיה עצמה.

דף כד ע"ב

(יא) **רש"י ד"ה קטן פוחח וכו',** גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר וכו'. הקשה הטורי אבן, אם כן, אמאי גדול פורס על שמע ומתרגם. ועוד, איך נסתפקה הגמ' דקטן קורא, כיון שאינו מוזהר על איסור זה. הא אסור לכולי עלמא לספות לו איסור בידיים, וכאן הוי בידיים דאין אדם קורא בתורה עד שיאמרו לו קרא. ומשום הכי ביאר, דבפוחח ליכא משום ערות דבר דמיירי בערותו מכוסה. והא דאין קורא בתורה, משום כבוד ציבור הוא כדפירש רש"י (בעמוד א') ד"ה אבל. ונסתפקה הגמ' בקטן, משום דאפשר דאינו מוזהר על כבוד ציבור.

(יב) **גמ', הרבה צפו לדרוש במרכבה וכו'.** ביאר הריטב"א, דההוכחה, מהא דמעשה מרכבה יודעים ענינה אף על פי שלא ראוה, והכי נמי סומא יודע ענין המאורות אף על פי שלא ראו.

(יג) **גמ', אמר לי כל זמן שאבוקה בידי וכו'.** תמה המהרש"א (בחיודשי אגדות) דאכתי כיון דבאפילה אין אנשים רואים אותו, אמאי נקט קרא עיור, דבאפילה מאי שנא בין עיור לפיקח. ותירץ, דמכל מקום פיקח כיון שידוע לו מבואי העיר ושביליה, גם באפילה יודע קצת לכוין בהן להנצל.

(יד) **רש"י ד"ה כהן ישי וכו',** לפי שהעם מסתכלין בו ואמרינן במסכת חגיגה וכו'. הרשב"א פירש בשם הירושלמי משום היסח הדעת, וכן כתבו התוס' בחגיגה (טו:), ד"ה הכהנים.

(טו) **רש"י ד"ה פניו ידיו ורגליו,** הנושא את כפיו חולץ מנעליו וכו'. הקשה הטורי אבן דהא איתא בסוטה (מ.) דהא דאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהם לדוכן הוא מתקנת רבן יוחנן בן זכאי, דחיישינן שמא נפסקה רצועה בסנדלו ויקשור אותה ולא ישא כפיו ויוציאו עליו לעז שהוא חלל, ואם כן ביש לו מומין ודאי עדיף שישא כפיו כשסנדליו ברגליו, דאם לא ישא כפיו ודאי יוציא עליו לעז. ותירץ, דיש שם בגמ' טעם נוסף, משום כבוד ציבור. וכדהוכיחו שם מכהנים ודוד, דבעינן שיהיה אימת ציבור עליך. אלא דרב אשי דחה דבנעילת הסנדל אין צריך לטעם זה אבל טעם זה ודאי אמת. והאור גדול (על המשניות כאן) תירץ, דדוקא משום דהוא עולה לדוכן בסנדליו, ולא שאר הכהנים, יבואו להסתכל בו.

(טז) **רש"י ד"ה מפני שקורין לאלפין וכו',** ואם היו עושים ברכת כהנים וכו' ולשון קללה וכו' ומעין עושין אלפין ופוגמין תפילתן. ביאר המרומי שדה דהטעם הראשון שכתב רש"י דהוא לשון קללה שייך בברכת כהנים, דאין בו טעם דפוגם תפילתו השייך דוקא בתפילה שהיא במקום קרבן וכשהיא פגומה הרי כבעלת מום.

(יז) **רש"י ד"ה סכנה,** שלא תכנס בראשו. רש"י במנחות (לה.) ד"ה סכנה הוסיף לבאר, דכשיכנס בפתח ויכה ראשו באיסקופה שלא יכנסו התפילין בראשו. והתוס' יום טוב הביא בשם הערוך דכתב, פעמים שנופל על פניו ברחום וחונן וירצצו את מוחו.

(יח) **תוס' ד"ה סכנה,** פיר"ת בשעת הסכנה יכול להסתכן בהם וכו'. הקשה הטורי אבן אם כן אמאי נקט עגולה, הא בכל אופן שעושה שלא כמצותה פסולה ואין בה מצוה. ועוד, אמאי נקט דוקא תפילין.

(יט) **גמ', מ"ט חיישינן שמא מינות נזרקה בו.** פירש רש"י ד"ה שמא דחיישינן משום דהמינין עובדי ע"ז מקפדין בכך. והר"ן (טו. מדפי הרי"ף) כתב, דאפילו אם אין דרך המינין להקפיד בכך, כיון שאין דרך ישראל להקפיד

סבר, דלקנאה לא חיישינן.

(ה) **גמ'**, ורבה לחדודי לאביי הוא דבעי. הקשה הצ"ח (ברכות לג): מה שייך חידוד בדבר המפורש במשנה. ותירץ בשם הר"ר מרדכי מבראד, דמדלא סיימה המשנה "כן תרחם עלינו" כדהכא, מוכח דאין אסור להזכיר כן אלא בדרך שבח, אבל דרך בקשה שרי. והוא מה שאמר רבה כמה ידע לרצוני למריה. ואביי הקשה לו דמתניתין אמרה משתקין אותו, ולא חילקה בזה. וביאר הצ"ח הסברא לחלק, על פי מה שכתב הירושלמי אמתני' דמשתקין אותו, דהוי כקורא תגר על מדותיו של הקב"ה, דעל קן ציפור יגיעו רחמיך ולא על אותו אדם, בתמיה. וכל זה לא שייך כשאומר דרך בקשה.

(ו) **גמ'**, אין לגבי משה מילתא זוטרתיה היא. הקשה הכתב סופר (עקב פ"י), וכי לא ידע משה דלגבי עם ישראל לאו מילתא זוטרתיה היא. ותירץ, דהמצוות המוטלות על המנהיג קשות, כיון שאינם כתובות לפניו באר היטב, אלא צריך לשקול כל דבר לפי הזמן ולפי המקום. אבל המצוות של כל ישראל מפורשות בתורה שבכתב ובעל פה. ואם כן שפיר דהמצוות המוטלות על כל ישראל, לגבי המצוות המוטלות על משה מילתא זוטרתיה הווי ליה. ומדויק המשל "כלי גדול ויש לו כלי קטן ואין לו", דלישראל יש הרבה מצוות, אבל הם בידם שכתובים לפנייהם. לא כן המצוות המוטלות על משה שמועטות אבל אינם כל כך בידו. והכותב בעין יעקב (ברכות לג): ביאר, דמאחר שמשנה ידע בעצמו דגם הוא קורץ מחומר, והכניע לבו בעמל ויגיעה עד שנחקקה בליבו, מילתא זוטרתיה היא. ואמר לישראל שגם הם יכולים לעשות כן.

(ז) **גמ'**, משל לאדם וכו' קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול. עיין באות הקודמת. והקשה החפץ חיים (הגה"ה בהקדמת ספרו נדחי ישראל) דסוף המשל קטן ואין לו וכו' אינו מעניינא ליראת שמים שהוא באמת כלי גדול. וכתב, דידוע דשם פחד יונח על ענין קרוב שאדם עומד לנגדו ממש ונרתע ונפחד ממנו, לא כן שם מורא יונח על דבר שהוא בריחוק מן האדם. ויש ב' בחינות בעבודת השם, א. בחינת היראה, דאף שהקב"ה הוא רוכב שמים ושוכן שחקים, יש לירא ממנו מאד כי הוא אלקי האלוקים ובו תלויים חיינו וחיי אנשי ביתו וכל ההנהגה אשר בשמים ובארץ. ב. בחינה גבוהה מזו, היא בחינת הפחד שנתבונן שהוא קרוב מכל קרוב ועומד לנגדנו ממש, ועל ידי התבוננות זו נמלא עצמנו פחד ורתת. והכא, אף דבודאי מדת הפחד מדה קדושה היא מכל מקום אינה אלא מדה קדושה ולא חיוב מצות עשה, דהמצוות עשה לירא מהשם, דכתיב "את השם אלקיך תירא" ולא כתיב תפחד. והוא מה שאמר משה רבינו לישראל "מה השם אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'", דלא צוה לפחד אלא ליראה. שהוא דבר נקל להשיג מעצמך, דהלא הוא אלקי האלקים וכו'. ומתמה הגמ' אטו יראה מילתא זוטרתא היא, דקא מקטין משה רבנו זאת לישראל. ומשני אין לגבי משה וכו'. דהיינו, דהיה לו בחינה הגבוהה מזה היא מדת הפחד בשלמות, ומשום הכי לגביו יראה מילתא זוטרתא. ומייתי הגמרא, משל לא' שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן, דלמי שיש מדת הפחד – "הכלי הגדול", נראית היראה ככלי קטן, אבל לישראל דבחינת היראה קשה לו אף ש"כלי קטן" הוא, דומה עליו ככלי גדול.

(ח) **רש"י ד"ה אמר מילתא וכו'**, כל תיבה אומר ושונה אין כאן משמעות שתי רשויות אלא מגונה וסכל הוא. והתוס' בברכות (לד.) ד"ה אמר פסוקא פירשו בשם בה"ג ור"ח להיפך, דפסוקא פסוקא אין משתקין אותו והוי מגונה. והכריח השפת אמת כתוס', מדהקשה רב פפא, דלמא מעיקרא לא כיון דעתיה, ותירץ לו רבא חברותא כלפי שמיא וכו'. ואכתי, אמאי משתקים אותו הא כשלא כיון חייב לחזור. ולדברי התוס' מבואר דבאמת אינו אלא מגונה כשלא כיון מעיקרא בפסוק הראשון, אבל אין משתקים אותו. וכשכופל תיבה משתקים אותו, כיון שיכול לחזור כל הפסוק. (ועיין באות הבאה).

(ט) **גמ'**, אמר ליה חברותא כלפי שמיא, הצ"ח (ברכות לג): ביאר דלשיטת

רש"י (עיין באות הקודמת). קושית רב פפא אולא אהא דאמרין, דבאומר תיבה וכופלה הרי זה מגונה. ועלה משני שפיר חברותא כלפי שמיא. אבל על גוף הדין דמשתקין אותו באומר פסוקא ותני ליה, לא קשיא, דלא מסתבר שכפילתו היא מחמת חסרון כוונה, דאם כן היה לו לחזור מיד עוד לפני סיום הפסוק.

(י) **רש"י ד"ה תנא רבי ישמעאל**, לפרש מתני' בישראל הבא על הכותית הכתוב מדבר. והקשה המהרש"א (על תוס' ד"ה מפני, ובחדושי אגדות ד"ה תנא) דלרש"י יקשה ממתניתין על מה שתרגם יונתן שם "ומן זרעך לא תתן בתשמישתה לצידי בת עממין למעברא לפולחנא אחרא". והתוס' יו"ט הקשה על רש"י אמאי בהא משתקין אותו בנויפה, ובמכנה בעריות בלא נויפה. ועוד, אמאי נקט מתני' בארמיותא ולא עממיא כלשון התרגום בכל מקום. ועוד, אמאי נקט תנא דמתני' ארמיותא, ותנא דבי ר"י תנא כותית. וכתב דהערור (ערך ארם) פירש, דאם פירש לא תתן מזרעך באומה ידועה שמעבירין זרעם למולך, כגון ארמיים, משום שאתה גורם להעביר זרעך למולך. משתקינן ליה בנויפה. דמכלל דבריו יבוא לטעות ולהקל דבשאר האומות שאין מעבירים מזרעם למולך מותר. אלא צריך לפרש כדתנא דבי ר' ישמעאל, דלא שנא מולך משאר עבודה זרה. אבל במכנה בעריות לא בא כלל קולא, ואם רוצה לדרוש הפסוק בא' משבעים פנים לתורה, ידרוש כתנא דבי רבי ישמעאל. דהיינו דלפירוש הערוך תנא דבי רבי ישמעאל אתי לפרש איך באמת ידרוש, ולא מה דמשתקינן ליה מלומר. ומיושב התרגום יונתן.

(יא) **מתני', מעשה תמר**. רש"י פירש, דהיינו מעשה תמר ויהודה. ופירש בתפארת ישראל דנקט תמר ולא יהודה משום שהיא גרמה. והרמב"ם (בפירוש המשניות) פירש, דתמר היינו מעשה דאמנון ותמר. והקשה התוס' יו"ט דלפירוש הווי ליה לתנא למתני מעשה אמנון, דאמנון עשה המעשה ותמר היתה קרקע עולם. ועוד, אמאי לא הסמיך מעשה דתמר לדוד ואמנון [וצ"ע דהא בעמוד ב' איתא להדיא בגמ' פעמיים שגורסין אמנון ותמר, וכן גרס ברע"ב]. ועיין מה שפירש הרמב"ם וברע"ב ואם כן מהיכי תיתי לפירוש רש"י].

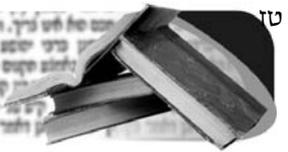
דף כ"ה ע"ב

(יב) **גמ', קא משמע לן שבחיה הוא דאודי**. הקשה המהרש"א (בחיודשי אגדות) דראובן נמי הודה ואפילו הכי אסור לתרגם פרשה דראובן. ותירץ, דהודאת ראובן לא היתה מעצמו כדאיתא בבא קמא (צב.). עוד תירץ, דהודאת יהודה מפורשת בקרא והווי שבחיה כנגד המבינים התרגום, מה שאין כן הודאת ראובן.

(יג) **גמ', קא משמע לן כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה**. הקשה הטורי אבן (בעמוד א' ד"ה מעשה) דמהאי טעמא יקראו גם מעשה ראובן ויתרגמו. ותירץ, דלפי מה שכתבו התוס' ד"ה מעשה דמעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם משום דהווי גנאי של יחיד בציבור, הוא הדין מעשה ראובן הווי גנאי דיחיד בציבור. עוד תירץ, דראובן עשה תשובה ואינו זקוק לכפרה. עוד תירץ, דאיתא בשבת (נה.), כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, דחטא רק שלבלב יצועי אביו, ואין ראוי להזכיר חטאו בפשוטו של מקרא ששכב עם בלחה. ובפרט למאן דאמר שביקש לעשות ולא עשה.

(יד) **גמ', מהו דתימא ניחוש דלמא אתי למעבד מאהבה ומיראה**. פירש הרשב"א, דהיינו מאהבת השכר בלבד ומיראת העונש לבד, ואין כונתו כלל לאהבת ה' וליראתו. אבל העושה מאהבה ומיראה ומכוין לבו לשמים, הרי זה צדיק גמור, כדאמר רבה דכל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור.

(טו) **גמ', לאפוקי מדר' אליעזר דתניא וכו'**. תמה השפת אמת אמאי לא הביא מתניתין דפליג ר' אליעזר בהדיא. ותירץ, דבמתני' הווי אמינא דאף דאין מפטירין בהודע, מכל מקום אין איסור לקרות ולתרגם. להכי הביא

הדרגת היוזמי

מוסכת מגילה דף כה – דף כו

ט אב – י אב התשע"ד

פי שאינם בעלים. אמנם הר"ן (ו: מדפי הרי"ף) וכן הרשב"א כתבו שקונים אותם על דעת כל העולם והרי הם כמקדישים אותה לכל.

(ו) בא"ד, ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו. הר"ן (ו: מדפי הרי"ף) והרשב"א ביארו, דיתכן דאיכא אחד בסוף העולם שקנה בה, וחלקו מעכב, משום שבני העולם שאינם גרים באותה העיר אינם כפופים לבני העיר הזאת, מלבד רב אשי דבסמוך שדרך הבאים לבא שם מחמתו, וכל המשתתפים בבנין בית הכנסת גומרים בדעתם שיוכל למכור אף את חלקם.

(ז) גמ', אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא וכו'. כתב הבית יוסף (או"ח קני"ג ז). בשם מהר"י בן חביב בדעת הרא"ש (סימן א'), דצריך שיהא יחיד בדור כרב אשי, שכולם מסכימים לדעתו. אמנם הבית יוסף נקט בדעת הרא"ש, דלא צריך דוקא יחיד שבדור כרב אשי, והוא הדין דמהני ביחיד אפילו קל שבקלים שכולם מסכימים לדעתו.

(ח) גמ', בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה. כתב הרשב"א דלפירוש שהובא לעיל אות (ו), דחיישינן בבית כנסת של כרכים שמא יש אחד בסוף העולם, צריך לומר דלא דוקא נקט זוטי, אלא סגי בכך שרק אותם אנשים בנאווה. אי נמי, כיון שעשו בית הכנסת קטן במקום שיש גדולים הימנו, מוכיח הדבר שאין לבית כנסת זה שייכות לאנשים דעלמא.

(ט) תוס' ד"ה ואמאי, בתוה"ד, וקשה דהא בפ"ק דיומא מחייב ר"מ וכו'. תוס' יומא (יב). ד"ה הא תירצו, דכיון דלא הוזכרו כלל תנאים דפליגי בהך מילתא אלא ר"מ ור' יהודה, מסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה הוא ר"מ ובזה גופא פליגי.

(י) גמ', ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל וכו'. הקשו בסופרי (דברים י"ב, ה'), דחד קרא כתיב "אל המקום אשר יבחר ה' מכל שבטים" [דמשמע דבית המקדש נבנה במקום של כל ישראל], וחד קרא כתיב "במקום אשר יבחר ה' באחד שבטים". ומשני, דבאחד שבטים זו שילה, ומכל שבטים זו ירושלים. ורבי יהודה אומר, כסף מכל השבטים והמקום משבט אחד (כגירסת הגר"א). וביאר המלבי"ם, דר' יהודה לשיטתו הכא, דנתחלקה ירושלים לשבטים והמקדש בחלק בנימין, ות"ק דסיפרי סבר דלא נתחלקה.

והמראה כהן ביאר, דהכסף מכל השבטים והמקום משבט אחד, היינו שלא נתנו הכסף לארונה היבوسی עבור הקרקע עצמה, אלא רשות לסתור מה שהיה בנוי באותו מקום, והקרקע עצמה נשארה בחזקת שבט בנימין. אמנם ברש"י יומא (יב). ד"ה אני, וד"ה אלא מבואר, דאף למאן דאמר נתחלקה לשבטים, מקום המקדש שייך לכל ישראל, כיון שנקנה מכסף כל השבטים. וכתב הריטב"א (יומא שם), דלפי זה הא דאמרין, מה היה בחלקו של יהודה ובחלקו של בנימין, היינו מה שנפל מתחילה בגורלו. וכן מבואר בתוס' ישנים יומא (שם) דלבסוף חזר לנחלת כל ישראל.

(יא) רש"י ד"ה אין משכירין, בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים. ביאר הקובץ שיעורים (בבא קמא אות צ"ה), דהיינו דוקא לעולי רגלים. ומשום דהעצים והאבנים שייכים לבעלי הבתים, ויכולים ליטול שכירות על השימוש בהם. אבל לעולי רגלים אין משכירין, משום דהקרקע שייכת לכל ישראל והעלייה לרגל היא צורך כל ישראל. ומעיקרא לא ניתנה רשות לבוני הבתים בירושלים לבנות שם אלא על מנת שלא יטלו שכירות מעולי רגלים.

(יב) גמ', אמר אבוי ש"מ אורח ארעא למישבך וכו'. כתבו התוס' ד"ה אף, שהיו נוטלים העורות מחמת מטלטליהם. אבל הריטב"א (יומא יב). כתב, דהיו נוטלים העורות בשכר המיטות, וביאר, דכיון דבעלמא אורח ארעא הוא למישבך גולפא לאושפיזא, מצי רבנן לתקן בעולי רגלים שיטלו המשכירים העורות בזרוע, כדי שיתנו לעולי רגלים מיטות בסבר פנים יפות. [ואפשר שזוהי גם כוונת התוס'].

(יג) גמ', אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר וכו'. כתב רש"י בדי"ה לא שנו, דאין מורידין וכו' ובית הכנסת וכו'. ובדי"ה אלא שלא

הברייתא, דר"א אוסר לקרות ולתרגם. [והיינו, דאין ראוי לתקן הפטרה בדבר זה אבל הרשות ביד כל אחד לקרוא ולתרגם פרשה זו אפילו בציבור].

(טז) גמ', בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול. כתב הר"ן (טז: מדפי הרי"ף) דאף דאין הלכה כר' אליעזר. מכל מקום כיון שהיה במקומו היה צריך לשואלו על כך קודם שקרא בתורה.

(יז) תוס' ד"ה מעשה, בתוה"ד, וקשה דהא וכו' ולפירש"י לא היה לו לומר אלא תחילת הפסוק. הטורי אבן תמה, דהא רש"י פירש לשיטת ש"ס דידן דאיתא בהדיא, דמעשה עגל השני היינו מן ויאמר משה עד וירא משה, ולא בקרא שלאחריו, שהוא רק משום כבודו של אהרן דלא חיישינן לכבודו.

(יח) גמ', כגון ישגלנה ישכבנה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאף דמצינו כמה מקראות בכתובים שלא שינו הלשון ממשגל למשכב. היינו משום שאינם נקראות ברבים כתורה ונביאים, דעיקר הקפידא הוא הקריאה ברבים.

(יט) גמ', שרי לשבוחיה, ומאן דשבחיה יניחו לו ברכות על ראשו. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דשבח זה הוא בגדר דיבור האהוב, ולא בגדר דיבור שיש בו מצוה, כדכתב הרמב"ם באבות (פ"א, משנה ט"ז). ולכך אמר שרי לשבוחיה, וסיים דאף דהוא דיבור שאינו מצוה, מכל מקום המשבחו יניחו לו ברכות על ראשו. אי נמי, אף דאיתא בבבא בתרא (קסד): דלא יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. אמר דינוחו לו ברכות על ראשו, אם אינו מספר בטובתו יותר מדאי. והיעב"ץ כתב, דהיינו לומר מקצת שבחו בפניו דשרי, כמבואר בעירובין (יח:).

פרק בני העיר

דף כו ע"א

(א) מתני', מטפחות יקחו ספרים. כתבו הר"ן (ו: מדפי הרי"ף) והרשב"א, דהיינו מטפחות של ספר תורה. ואף על פי כן מותר לקנות בדמיהם ספרים, דהיינו נביאים וכתובים, ומשום שהם קדושים יותר ממטפחות ספר תורה. וכן מבואר בירושלמי (פ"ג ה"א). אמנם הפרישה (קנג, ה) כתב בדעת הטור, שמטפחות היינו מטפחות חומשים, אבל של ספר תורה אפשר דאסור לקנות בהן ספרים.

(ב) רש"י ד"ה לוקחין ספרים, נביאים וכתובים. ולדבריו, ממטפחות יכול ליקח נביאים וכתובים, ומנביאים וכתובים יכול ליקח ספר תורה. אבל הרמב"ם (פי"א מתפילה הי"ד) כתב, מכרו מטפחות או תיק לוקחין בדמיו חומשים, מכרו חומשין לוקחין בדמיו ספר תורה. ומבואר שפירש, דספרים דמתניתין היינו חומשין. והקשה הטורי אבן, מהא דאיתא לקמן (כו:). לענין הנחת ספר זה על גבי זה. דקדושת ספר תורה יתירה מקדושת חומשין, וקדושת חומשין יתירה מקדושת נביאים וכתובים. ואם כן לרש"י, אמאי השמיט תנא דמתניתין חומשין, ולהרמב"ם נביאים וכתובים. וכתב, דלהרמב"ם ניחא טפי דאפשר דלא מצי למנקט מטפחות (דהן של ספר תורה) יקחו נביאים וכתובים. משום דשמא איהו נקט לדינא, דאין לוקחין נביאים וכתובים בדמי מטפחות ספר תורה, (עיין באות הקודמת).

(ג) מתני', אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים. כתב הרשב"א דנקט מכרו ולא מוכרים, כדי שלא נאמר דחייבים למכור מקדושה קלה לקדושה חמורה. ומשום הכי ליכא למידק מהא שאין מוכרין לכתחילה אפילו מקדושה קלה לקדושה חמורה.

(ד) רש"י ד"ה הואיל והעם וכו', כדתנן במסכת תעניות עברו אלו ולא נענו וכו'. המרומי שדה ציין לדברי הרמב"ם (פי"א מתפילה הכ"א) שמבואר בדבריו דאיירי בזמן שקיבוץ האנשים רב, ואין בתי הכנסיות מכילים אותם. והוא הדין במעמדות, איירי בזמן שאנשי המעמד עוברים מעיר לעיר בדרכם לירושלים, ועוברים בעיירות שאין בהם בית כנסת שיכול להכילם, ומתפללים ברחוב.

(ה) תוס' ד"ה כיון, בתוה"ד, מכל מקום כיון דלדעת אותם רבים נעשה חמורה קדושתו. מבואר שכיון שנבנה על דעת רבים חמורה קדושתו אף על

הדרה היוזמי

עדיין לא עבר זמן מצותו, וראוי לשפץ אותו ולבנותו. אבל אם נמלכו למכרו כבר עבר זמן מצותו, כסוכה לאחר שבעה, ונפקעה קדושה [דמצוה] מיניה. ועל כן במקום שמכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, לוקחין בדמיו תיבה שהיא קדושה מעולה ממנו, דמסתמא אין בני העיר רוצין להכחיש קדושתו של בית הכנסת. אבל כשהסכימו כולם שאינם חפצים בו, מותר אפילו למימתי ביה שיכרא. וממילא תירץ, דגבי מתנה איירי בגוונא שנתנו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר. דמר סבר דאין אנשי העיר רוצין שתפקע קדושת המצוה מיניה, אלא אם כן יקבלו תמורתו מצוה אחרת. ומר סבר דשרי, משום דאי לאו שנתנו להם המקבלים דבר מצוה, כגון מטפחות וכדומה, לא היו נותנים להם, ואם כן ליכא גריעותא למצוה. וכתב הפרי מגדים (קנ"ג סק"ז) דלדבריו דיכול להפקיע הקדושה גם אם אין דבר אחר שתחול עליו, הא דאיתא בגמ' דאוגורי ומשכוני אסור, היינו דוקא בלא ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל בו' טובי העיר במעמד אנשי העיר אוגורי ומשכוני מותר. והקשה עליו השער הציון (שם סק"ה) דהא דאמרינן דפקע הקדושה בכדי, הני מילי כשהחליטו שלא להשתמש בו כלל ומשום הכי הוי כעברה זמן מצותו ונזרקין, אבל כשהשכירו לזמן הא חזינן שאינם רוצים להפקיעו כלל ועדיין צריכים לו, ובקדושתיה קאי ואסור להשכירו. וכדמבואר בריטב"א (שהובא באות הקודמת) דאוגורי גרע ממכירה משום דעל ידי מכירה הוי כעברה מצותו. מה שאין כן שכירות דאינה אלא לשעה ועדיין ראויה למצותה, יש בה עדיין קדושה של תשמישי מצוה.

יט גמ', שם. (עיין באות הקודמת) **והר"ן** (ח. מדפי הרי"ף) ביאר באופן אחר, דכיון דעיקרו של בית הכנסת עשוי לומר בו קדושה, הטילו בו חכמים קדושה ואין מועיל בו תנאי. אמנם כשמכרוהו והטילו קדושתו על הדמים. (דקלישא קדושתם מקדושת בית הכנסת עצמו, משום דדמים אלו לא עמדו מעולם לדבר שבקדושה, ועוד דהוה קדושה שניה). יכולים ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, להפקיע קדושה קלישא זו אפילו בכדי. ולכך איכא מאן דסבר דמתנה באופן שנתנו במעמד אנשי העיר, מפקיעה הקדושה לגמרי מבית כנסת, משום ההנאה דאיכא בה, ואף שכבר יצאה לחולין. נכיון שחייבים הם לו גמול מתחללת הקדושה על אותו בעת שנותנים לו המתנה וקדושה מוחלשת זו יכולים הם לבטל.

כ שם, עיין באות י"ח וי"ט. **ובשער הציון** (קנ"ג סק"ה) הביא דבשו"ת הרא"ש (כלל ה' סימן א') כתב, דיכול לשנות בית המדרש אפילו לדבר הרשות, על ידי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. וביאר השער הציון, דהרא"ש סובר כהרמב"ן, וממילא אף אם אין דבר אחר לחול עליו מכל מקום נפקע קדושתה בהסכמת כולן, דהוי ליה כעברה זמן מצותה שנוזקין. אבל לשיטת הר"ן צריך דבר אחר לחול עליו הקדושה, ולא פקעה בכדי. והקשה, דהרא"ש סותר עצמו, דבפסקיו (כאן סי' א') כתב, דמתנה איירי דוקא בו' טובי העיר במעמד אנשי העיר ואפילו הכי בעי מידי שתחול הקדושה עליו, והיינו כדעת הר"ן הנוכח לעיל, ונשאר בצריך עיון.

כא גמ', שם. עיין באותיות הקודמות. **ובשו"ת אגרות משה** (א"ח א' סימן נ"א ענף ב') כתב דשיטת הרמב"ן והר"ן דחוקות. ועל כן יצא לבאר גדר קדושת בית הכנסת בדרך חדשה. וסמך ידו על מה שיישב לפי זה את קושיית הגרע"א (בגליון הש"ס) על רש"י לעיל (כו). **בר"ה לא שנו**, עיין שם. והוא, דחכמים תקנו דין קדושת בית הכנסת לפי מה שמצינו גבי קרבנות הקדושים מן התורה. דבהמה שהוקדשה קדושת הגוף והוממה, פקע ממנה קדושת הגוף, ומכל מקום **כיון שעדיין ראויה לדמים**, קדושת דמים עליה. אבל חטאת שמתו בעליה, כיון דהשתא אין בה צורך, פקעה הקדושה לגמרי, ומותר ליהנות בה מן התורה. וכן גבי בית הכנסת, דכשרוצים כל בני העיר שלא להשתמש בו ובמקומו לעולם, שוב אין בו צורך, והוי כאינו ראוי ופקע הקדושה. אלא דכיון דבמציאות אפשר שיחזרו בהם, חשיב ראוי ולא פקעה הקדושה. אבל כשמכרוהו טובי העיר ברצון אנשי העיר, **דאינם**

מכרו, הטובים וכו'. **והגרע"א** (בגליון הש"ס) הקשה סתירה בדבריו לקמן (כו), ועיין שם אות כ"א מה שהבאנו **משו"ת אגרות משה** לבאר שיטת רש"י. כתב הרשב"א (אמתניתין), דאין לפרש דמתניתין איירי בו' טובי העיר שמכרו שלא במעמד אנשי העיר. אבל אם מכרו כל בני העיר, ויש בכללם ז' טובי העיר, מהני אפילו למימתי ביה שיכרא. (ועיין בדבריו שהאריך בסברת אלו שלמדו כן ומה שהכריחו שלא לקבל דעתם). אלא מתניתין איירי בבני העיר שמכרו שלא מדעת הפרנסים, דהיינו ז' טובי העיר. אמנם כתב הוא הדין דז' טובי העיר אינם רשאים למכור בלא דעת אנשי העיר.

דף כו ע"ב

יד גמ', רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי כנישתא וכו'. כתב הר"ן (ז: מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן דרבינא נסתפק אי הלכה כרבי מאיר, דאין מוכרים בית הכנסת דרבים ליחיד, או כרבנן דשרו. ורב אשי הורה לו כרבנן. והא דהצריך מעמד אנשי העיר, משום דאותם אנשי העיר לא היו צריכים תיבה או ספר תורה תמורת בית הכנסת, ולא היו מסכימים למכור אם לא היה מוציא הבית הכנסת לחולין, ולשם כך היה צריך מעמד אנשי העיר על ידי ז' טובי העיר. וכתב דיש גורסים לעיל בסמוך, "אפילו למימתי בה שיכרא ולמישטח בה פירי". ולגירסתם כתב, דאפשר להשתמש בבית הכנסת עצמו שימוש שנאסר בו בסתמא, וכמבואר ב**רמב"ם** (פי"א מתפילה הי"ז), [ודלא כרש"י ד"ה למימתי שכתב, לקנות בדמים ולעשות שכר לשתות]. ונסתפק רבינא מהו למיזרעה, דנמצא דמבטל שם של בית הכנסת מעליו לגמרי, ויתיאשו להחזירו למצב הקודם. ופשט לו דגם זה שרי על ידי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. **והראב"ד** (הובא בכסף משנה שם) פליג על הרמב"ם, וסובר דאי אפשר למכור לצרכים שאסור בהם, אלא כאן שהיה חרב התירו לזרוע שם דאין זה חשוב בזיון.

טו גמ', שם. הריטב"א פירש, דרבינא סבר דכיון שיש להם בית הכנסת אחר שמתפללים בו, נתייאשו מאותו תל והוה ליה כתשמישי מצוה שנוזקין דפקעה קדושתם, וכאן איירי שהיה בית הכנסת בתוך שדהו וסבר שיכול לזרוע שם דמסתמא כשנתייאשו הקנו לו. ואמר לו רב אשי זיל ובניה מו' טובי העיר במעמד אנשי העיר, והא דצריך מעמד אנשי העיר הוא כפי שביארנו באות הקודמת בשם הר"ן.

טז גמ', אתא לקמיה דרב פפא ואסר. כתב הרשב"א דצריך לומר דאותו בי כנישתא עתיקא, לא היה בו תיזוהא, דאילו היה בו תיזוהא היה מותר לסותרו ולבנות בית כנסת חדש כמבואר ב**בבא בתרא** (ג:). אמנם כתב, דיתכן דגם ככהאי גוונא יהא אסור לבנות באבניו בית כנסת אחר משום עגמת נפש, אלא אם כן הסכימו עמו ז' טובי העיר וייצא מקדושתו. עוד כתב, דהיכי דנפלו אבניו מאיליהם שרי, משום שיכול למכור האבנים ולהוציאם לחולין כמבואר בסמוך.

יז תוס' ד"ה אוגורה, קשה דהא רבי מאיר לא אסר במתני' אלא ממכר עולם וכו'. **הריטב"א** תירץ, דשאני התם דהוי מכירה גמורה לשעתה, אלא שעשו תנאי שבבוא הזמן יטולה שוב ונסתלקו בני העיר ממנה לגמרי עד אותו הזמן. מה שאין בשכירות אף דקניא, מכל מקום נכסי בעלים הראשונים היא, ולא נסתלקו מגופה לגמרי ועדיין דעתם עליה.

יח גמ', ומאן דשרי אי לאו וכו' לא יהב ליה, הדר הויא ליה מתנה כזבינא. הקשה הרמב"ן (בריית פירקין) אמאי תפקע קדושתה, הא ההיא הנאה כבר אכלוה, וליתא בעולם להחל עליה קדושה. ועוד, שאין בית הכנסת נפקע מקדושתו על דרך פדיון וחלול אלא במכירה ושינוי רשות. ועיין בדבריו שהקשה, אם יש בבית הכנסת קדושת הגוף, איך אפשר לחלל קדושתו בלי שתחול קדושה על המעות. ועל כן כתב, דהגדרת קדושת בית הכנסת, שעשאוהו חז"ל כתשמישי קדושה לולב וסוכה וכיוצא בהם, דהן עצמן אף שנוזקין לאחר זמן, בזמן מצוה יש בהן **קדושה של כבוד**. ועל כן, כל זמן שבני העיר רוצין בו ומצותן עליו נוהגין בו קדושה ואפילו בחורבנו, שהרי

הדרגת היוזמי

מסכת מגילה דף כו - דף כז

י אב - יא אב התשע"ד

מסוגיין, שהביאה הגמרא ראייה מספר תורה ותשמישו, ולא משאר דברים המוזכרים במתניתין. ונשאר בצריך עיון.

ג) **גמ'**, דאי לא תימא הכי מיכרך היכי כרכינן. הקשה הרשב"א מה ראייה יש מכריכה להנחה, שאני כריכה שכך נשמר הדרג יותר, והראיה, דהא קיימא לן מדביק אדם ספר תורה נביאים וכתובים בכרך אחד כמבואר בבבא בתרא (יג:), ואפילו הכי אין מניחים נביאים וכתובים על גבי ספר תורה לכולי עלמא. ותיירץ, דהכא איירי כמאן דאמר אין מדביקין, [דהיינו דליכא להיתר של שמירה]. אלא דהקשה אמאי לא אמרה הגמ' דהיינו דווקא למאן דאמר אין מדביקין. ועוד, דהא קיימא לן כמאן דאמר מדביקין. והשפת אמת כתב, דוודאי כל שכורך תורה בראש ואח"כ נביאים שרי, ואם לפי שעה כשקורא בנביא אז מונח נביאים על גבי תורה, בזה לא חששו רק שבקביעות לא יהיו זה על גבי זה. והכא דאמרינן דיתיב דפא אחבריה, היינו משום דהדרג מונח על השני בקביעות.

ד) **גמ'**, אשה נמי לא תוהו בראה לשבת יצרה, הקשה הקרבן נתנאל (סימן ג' סק"ח) אמאי לא נקט משום מצוה דפרו ורבו. ותיירץ, דלרבותא נקט, דאפילו כשקיים מצות פרו ורבו עדיין מוכרים ספר תורה, משום לא תוהו בראה. או באופן שמיא יתומה שאינה מצווה על פריה ורביה. וכן מבואר בבית שמואל (סימן א' סק"ב). אמנם החלקת מחוקק (שם סק"א) כתב, דבעבור אשה אין מוכרים ספר תורה.

ה) **גמ'**, אפילו אין לו מה יאכל וכו'. כתב הכסף משנה (פ"י מספר תורה ה"ב) דפשיטא דלא איירי בפיקוח נפש, אלא במוזנותיו מצומצמים ביותר. ועיין בהב"ח (י"ד ע"ר סק"ב) דכתב, דאפילו אין לו מה יאכל כלל, לא ימכור אלו אלא יטול צדקה.

ו) **רש"י ד"ה אבל גבו**, שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה. ה"טז (או"ח קנ"ג ס"ק ב') דייק מדבריו, דחייב להוציאה על כל פנים לקדושה קלה. והקשה, דאם כן אמאי הקשתה הגמ' מהברייתא דבגבו והותירו בעינן תנאי, דלמא כל מה דבעינן תנאי הוא לדבר חול, אבל לקדושה קלה לא בעינן תנאי. ותיירץ, דהמקשן סבר דגם דוכסטיא [מבואר להלן בסמוך, דהוא פרשא דמתא] חשיב דבר מצוה, כיון שהוא צרכי רבים.

ז) **גמ'**, אבל גבו והותירו מותר. הקשה הרשב"א מאי שנא מהא דמבואר במסכת שקלים (פרק ב' מ"א) דמותר עניים לעניים. ותיירץ, דשאני הכא דכיון שיש לבני העיר ספר תורה או תשמיש קדושה אחר הנצרך להם, אין דעתם שיהא המותר לקדושה. מה שאין כן בעניים שיש הרבה עניים שצריכים לזה, דעתם שיהא המותר לעניים.

ח) **גמ'**, בני העיר שהלכו לעיר אחרת וכו' ויחיד שהלך וכו'. פירש המאירי דהחילוק בין רבים ליחיד, דרבים אינם בטלים למקום שהגיעו, ומשום הכי נוטלים שוב אותם הדמים לצורך בני עירם. מה שאין כן יחיד שבטל לאותה העיר וחייב ליתן להם צדקה. [נושעור רבים פירש המאירי דהוא עד עשרה].

דף כז ע"ב

ט) **גמ'**, מרבים ליחיד ליבא קדושה, משמע מלשון הגמרא דבית הכנסת דיחיד לית ביה קדושה כלל. אמנם כתב הרמב"ן, דמסתבר שאין בו קדושה כבית הכנסת דרבים, משום שאין דבר שבקדושה נאמר בו, אבל יש בו קדושה קצת, ואסור להשתמש בו תשמיש חול כל זמן קדושתו וכדמבואר בירושלמי. וכן כתב הריטב"א. וכן מפורש ברשב"א (לקמן כח:). גבי בתי כנסיות של בבל. אמנם הבית יוסף (ריש סימן קנא) כתב בשם הנמוקי יוסף, דהאי בית המדרש היינו של רבים דומיא דבית הכנסת, אבל יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו ודאי אין לו קדושה כל כך. וכן פסק בשולחן ערוך (שם סעיף ב'). ומשמע דפשיטא ליה דבית הכנסת דיחיד אין בו קדושה כלל ואין איסור להשתמש בו לצורך חול, אלא דחידוש הוא דגם בית המדרש הוי דומיא דבית הכנסת ואין בו קדושה אלא בבית המדרש דרבים. ומדברי

יכולים להשתמש בו, (דאינו שלהם), הוי כקדשים דאינם ראויים ופקעה הקדושה מאיליה. ואם מכרוהו טובי העיר ללא מעמד בני העיר, יש לומר דאף שיש להם רשות בדיני ממונות. למכירה זו לא נתנו להם רשות, דהווי כאילו סתרו לו. וזו שיטת רש"י לעיל (כו:), ועל כן אף שמכרו להעלות הדמים לקדושה אחרת, אין להם רשות אלא למכור כמכירת ס"ת, שישאר בית הכנסת בקדושתו וגם הדמים. אבל אם רוצים כולם להשתמש בדמים לבנות בית כנסת אחר או לקדושה אחרת, צריך לחלל הקדושה. ובכהאי גוונא אף שחיללהו, עדיין אסור להשתמש בו בד' דברים של בויין. (כמו קדשים שהוממו וחוללו על מעות שאסורים בגיזה ועבודה). והוא מה שכתב רש"י (כו:): **בד"ה ורבנן**, דאי שקיל דמי ומעלה להו בקדושה בקדושתן קיימי. היינו משום שרצונם להעלות הדמים הרי קדשו. ומה שכתב לעיל (כו:). שהדמים נתחללו. היינו במכרו טובי העיר בהסכמת כל אנשי העיר ולא רצו להעלות הדמים. והרי פקעה הקדושה וגם המעות לא קדשו דלא בעי לחלל עליהו כדי להפקיע הקדושה. וביאר, דמשום הכי יכולים ליתנו במתנה, דכיון דהווי להו הנאה מהאי מקבל מתנה, ומתנה כזביני. אמדינן דודאי מתרצין כולם ליתן לו, כיון שכבר לקחו ממנו הנאה, ואף בלא מעמד אנשי העיר, אמדינן שכולם מסכימין, ופקעה הקדושה לגמרי מאיליה. ועיין בכל דבריו הארוכים.

כב) **תוס' ד"ה מריש, בתוה"ד**, וקשה שהרי הארון בעצמו הוי תשמיש קדושה וכו'. ביאר המהרש"א, דודאי להוויא אמניא, תיבה יותר קדושה מפורסי כיון שהיא תשמיש. אלא דרצו להוכיח דאף למסקנא דפורסי הוי תשמיש, עדיין קדושת התיבה גדולה יותר. דהיה משמע לתוס' דפורסי וכורסי קדושתן שוה, וכיון דמבואר בסמוך דתיבה קדושה יותר מכורסי הוא הדין דקדושה יותר מפורסי, ועל כרחך דהפורסי מונח מחוץ לתיבה.

כג) **גמ'**, והא זימנין דמטלטלי ליה וכו' אמר ליה אי הכי אסור. הקשה הריטב"א מאי מספקינן, הא קיימא לן בכלים (פט"ו מ"א) דכלי שאינו מקבל טומאה היינו כלי שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, דבכהאי גוונא אינו מיטלטל מלא וריקן. וכיון שכן ליחזי אם יש בו שיעור זה או לא. ותיירץ, דהא דבעינן להאי שיעורא דלא לקבל טומאה, היינו לענין כלי שלפעמים מטלטלים אותו. ומטעמא דבטלה דעתם, כיון שאינו ראוי לכך. אבל כלי העשוי לנחת שאינו מיטלטל כלל, אף דלית ביה האי שיעורא אינו מקבל טומאה, ואותה תיבה היתה בכגון דא.

דף כז ע"א

א) **תוס' ד"ה כוותיה**, מהכא משמע דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי דר' יוחנן. בחולין כתבו התוס' (צז). **בד"ה אמר, דר"ת** דחה ראייה זו, משום דמר' יוחנן ליכא ראייה דפליג על ר' יהושע בן לוי לגמרי, דאפשר דהא דדרש בסמוך מקום שמגדלים בו תפילה, היינו אַף תפילה. ומשום הכי הביאו מר' יהושע בן לוי דלרב פפא דסבר קדושת בית הכנסת עדיפא, הוי דלא כתררויהו. וכתב השפת אמת דלכאורה יש להוכיח מכאן, דבשוה קדושתם ודאי אסור למכור. דאי שרי, ליכא ראייה מר' יהושע בן לוי שסובר דבית גדול היינו מקום שמגדלים בו תורה, דיתכן דמגדלים בו תפילה, וקדושתו שוה לבית המדרש. ולכך מותר לעשות בית הכנסת לבית המדרש. אמנם הקשה, דיש למר דבאמת שוים מותר, ועדיין יש ראייה מר' יהושע בן לוי שבית גדול היינו תורה, דאי תפילה ותררויהו שוים, היה צריך להשמיענו רבותא טפי, דבית המדרש עושים אותו בית הכנסת, כיון דלכולי עלמא אינו חמור מבית המדרש אלא שוים. ואדרבה איכא מאן דאמר דבית המדרש חמור, אלא ודאי דסבר דבית המדרש עדיף מבית הכנסת.

ב) **גמ'**, כיון דלא מעלי ליה אסור. כתב הרשב"א, דמבואר הכא שכל מקום שאפשר להעלות בקדושה בעי להעלות, ולא לקנות דבר השוה בדרגתו. (ועיין באות הקודמת). אמנם יש לומר, דיתכן דהיינו דוקא בספר תורה שקדושתו חמורה, או בתשמישי ספר תורה כמטפחות וכדומה. וכן מדויק

הדרה היומיומית

המעוּת. מה שאין כן בכל ד' אמות שנשאר הקדושה, אלא דרב יוסף סבר דמה שיש לאסור להשתין בתוך ד' אמות של תפילה אינו משום הקדושה שהרי לא הזמינם לכך, אלא משום כבוד תפילה, ובוה אין חילוק בין מכו ללא מכו. והשפת אמת ביאר, דרב יוסף סבר דמבואר במתניתין, דהא דמוכרים אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים, הוא גם במכר על תנאי ובוה פליג ר' יהודה. ומשמע דבמקום שאינו קבוע כבית הכנסת שרי גם לרבנן, אף דאיכא למיחש שיחזור המקום לקדושתו [שהרי הוא על תנאי], ונמצא שהשתין בתוך ד' אמות של תפילה.

יד גמ', בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ד' אמות משום ניצוצות. ביאר הרשב"א דלא נקט דהטעם משום דין הרחקת ד' אמות מצואה, דנפקא מינה כשמשתין במקום עמוק עשרה דבכהאי גוונא אין דין הרחקה משום צואה, אלא משום ניצוצות. והמשנה ברורה (צ"ב סק"א) כתב בשם האליה רבה דנפקא מינה, במקום שהשתין בכלי ונטל הכלי דבכהאי גוונא אסור רק משום ניצוצות.

טו גמ', איניש גוצא הוה. תמה היעב"ץ אמאי הוצרך לספר בגנותו [כמבואר בנדריים נ: שחשיב גנות] היה לגמ' לשתוק מזה, והיינו טוברים שהיה גבה קומה ונתגדל שכו המצוה שכולו נתכסה. ותיריך, דבא לבאר הטעם שלא אמר לרב, וכן למר. דהיינו משום שרב היה גבה קומה כמבואר בחולין (קלו:). רב אריך בדריה. ושמא תתקיים הברכה רק במקצת גופו. ועל כן סבר שיפה השתיקה וסמך על השכר המובטח למברך בעין יפה, שכל המברך מתברך.

טז גמ', ולא נשאתי כפי בלא ברכה. ביאר הריטב"א, דהוצרך להשמיענו, שכל כהן המברך ברכת כהנים מתברך ומאריך ימים. והמאירי פירש, שהיה אומר בשעת עלייתו לדוכן "יהי רצון שתהא ברכה זו כתיקנה". וכשהחזיר פניו "אמר רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו". ושיבח עצמו שהיה מוסיף בה בברכה ארוכה עד שמראה תוך דבריו חיבה יתירה ואהבה עזה לעם. והמהרש"א (בחיודושי אגדות) ביאר, דהוה אמינא דאין הכהן צריך לברך, משום דהמצוה היא לטובתם של ישראל, שתחול ברכת הקב"ה עליהם, שנאמר ואני אברכם. והטורי אבן ביאר, דיתכן דקודם ר"א בן שמוע לא היתה ברכה על נשיאת כפיים, ור"א תיקן ברכה זו.

יז גמ', מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת. ביארו הרשב"א והמאירי דהרבנותא היא שהחמיר על עצמו אפילו באופנים המותרים, כגון שהיה שם שביל קודם שנבנה בית הכנסת וכדומה.

דף כח ע"א

א גמ', ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה דא"ר יצחק וכו'. כתב הריטב"א דלית הלכתא כר' יצחק א"ר יוחנן. דלא דמי לטבל דעלמא, דהמתנות כהונה שבו מעורבים בכל התבואה, ומשום הכי אסור. אבל בבהמה, המתנות כהונה שהם הזרוע לחיים וקיבה חלוקים לעצמם. ועוד, דאינם קדושים דמותריים הם להדיוט אלא שיש בהם גול השבט. מה שאין כן מתנות כהונה דעלמא שאסורים להדיוט. ורב פרידא שהחמיר גם בבהמה, היה מדת חסידות, וכדאמרו בחולין (לו:). על יחוקאל הנביא. והמהרש"א (בחיודושי אגדות) ביאר זאת בדברי הגמ' ולית הילכתא וכו', דהיינו דאף דלית הלכתא כוותיה, מכל מקום איהו הוא דאחמיר אנפשיה.

ב גמ', כל תלמיד חכם שמברך לפניו וכו'. כתב הרשב"א דדוקא בכהן עם הארץ איכא משום משנאי אהבו מות, כיון דהרואה אומר דמשום כבוד כהונה דעדיף מכבוד התורה הוא מקדימו. אבל עם הארץ שאינו כהן, יכול התלמיד חכם לתת לו רשות לברך לפניו, ועיין לקמן אות ד'.

ג גמ', שם. הקשה הטורי אבן דהא איכא מצות עשה דוקדשתו כדאמרינן בגיטין (נט.). לפתוח ראשון ולברך ראשון וכו'. ותיריך, דלתלמיד חכם נמי יש דין כהן בהא, כדילפינן בנדריים (סב). מובני דוד כהנים מה כהן נוטל חלק בראש, אף תלמיד חכם כן. וכיון דאיתקש לכהן משום הכי כבוד התורה

הלבוש שם מבואר, דרק בית המדרש יש לו קדושה, כיון, דאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, אבל בית הכנסת דיחיד, פשיטא שאין בו קדושה כלל ומותר אפי' להקל מאוד. והמגן אברהם (קנ"ג סק"א) הוכיח, דבית המדרש דיחיד עדיף מבית הכנסת דרבים. אבל הפרי מגדים (שם א"א סק"א) דחה דבריו דודאי לענין קדושה, בית המדרש דיחיד יותר קל ואפילו הכי עדיף להתפלל בו, דבמקום רינה שם תהא תפלה. ובשו"ת כתב סופר (אר"ח סימן יח) הוכיח דקדושת בית המדרש דיחיד שוה לקדושת בית הכנסת דרבים. ולדבריו צריך עיון, למה אין איסור קלות ראש בבית המדרש דיחיד].

ו מתני', אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי וכו'. הקשה הרשב"א בשם רבותיו, הא כיון דר' מאיר אית ליה [במתני' דלעיל] דאין מוכרין אפי' מרבים ליחיד, וכל שכן להוציאה לחולין. למה צריך תנאי, הא בקדושתיה קאי. וכתב, דרש"י בדי"ה אלא, נשמר מקושיא זו ופירש, כדי שלא יראו המוכרין כמזולזין בקדושתיה וכאלו אינן חפצין בה. ובשם ר' אפרים פירש, דמתניתין איירא בבית הכנסת דיחיד, וכיון שנמכרת ליחיד צריכה תנאי. והקשה עליו, דמכל מקום עדיין בקדושתה הראשונה עומדת ולמה לי תנאי. ומשום הכי כתב, דשמא מדובר בשל יחיד, וכיון שאינו אומר בה דברים שבקדושה, נמכרת אפילו לר' מאיר לשם חצר, ולכך צריך תנאי. ובשם הבעל המאור כתב, דבהנהו מתניתין איירינן בתרי גוונא, א. אם מכרו כדי לחלל קדושתו, והא שריא אפילו לר' מאיר, כדקתני רישא לוקחין בדמיו תיבה. ב. אם מכרו שישאר בקדושתו, עושין בדמיו כל צורכן. ובכהאי גוונא ר' מאיר התיר למכור דוקא משל רבים לרבים, אבל אסר מרבים ליחיד. והא דקתני אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי, היינו בגוונא קמא, שמוכרין אותו לעלות בדמיו ולחלל קדושתו בקדושת הדמים. תדע, דקא הוינן בגמ' היכי דיירי ביה הויא ליה רבית, אלמא כשמוכרין לבית דירה עסקינן. ולפירוש רש"י, הוה ליה למימר היכי מצלל. והרשב"א יישב דברי רש"י, דהא דאמרה הגמ' היכי דיירי בה ולא היכי מצלו בה, משום דעיקר אסור רבית הוא משום עמידתם, והא והא חדא מילתא. ועוד דכתיב (תהלים סא, ה) אגורה באהלך עולמים. [דהיינו שענין התפילה שהיא הנעשית באוהלי ה' נקראת אגורה].

יא עיין באות דלעיל שו"ת הבעל המאור. והקשה הרשב"א, איך כתב דלשיטת רבנן דפליגי אר' מאיר, יכול למכור בית כנסת דרבים שיעשו בו בית כנסת של יחיד. הא יש כאן הורדה בקדושה, ומאי שנא מהא דספרים ומטפחות ותיבה, דבקדושתן עומדין, ואפילו הכי קתני שאסור להוריד בקודש. ועוד, הקשה דהרי בפשטות ר' מאיר במתניתין קאי על דבריו במתניתין דלעיל והוסיף דאף היא עצמה למכור מרבים ליחיד לא ימכור ואף על פי שעולין בדמים, ואיך למד שדבריו על המשנה הקודמת.

יב גמ', והכא ריבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו. כתב הרשב"א בשם התוספות, דלכולי עלמא אם יעשה המוכר תנאי עם הלוקח, שאם יחזיר לו דמי הבית או השדה ינכה לו הלוקח פירות שאכל, ליכא ריבית, אלא דהכא איירי שאומר לו הלוקח שיתן לו כל דמי המכירה ואחר כך יחזיר לו פירות שאכל. אמנם רש"י בבא מציעא (סג). ד"ה על מנת כתב, דאיירי גם בגוונא שהתנה עמו המוכר שאם יחזיר דמי השדה, ינכה את הפירות שאכל. והריטב"א (בבא מציעא סג) פירש כדברי הרשב"א, והוסיף לבאר פלוגתתם, דלר' יהודה ממה נפשך הפירות שאוכל הלוקח הם שלו. ורבנן סברי, דכיון דאין דרך לוקח קרקע להחזיר הקרקע, ירדה דעתם לסוף דעתם דלהלואה גמורה נעשה, ודין זה מבואר במה שאמרה התורה "את כסףך לא תתן לו בנשך", ולא אמרה לא תלוה לו, לרבות מכר כהאי גוונא.

יג גמ', אמר רב יוסף מאי קא משמע לן תנינא. ביאר הרשב"א, דר"י אמר שמואל בא להשמיענו דיוקא דמתני' שלא נאמר שרבנן איירי גם בד' אמות דלא קביעא קדושתיהו. והמרומי שדה כתב, דאדרבה חילוק גדול יש בין מתניתין לר"י אמר שמואל. דבמתניתין מכר לשם חצר וחלל הקדושה על

הדרה היוזמי

מסכת מגילה דף כח

יב אב התשע"ד

דכתיב (שם) בכבש מצורע בללות.

(יא) גמ', ותכהין עיניו מראות משום דאסתכל וכו'. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות) דתיבת "מראות" לכאורה מיותרת, דכיון שכהו עיניו ודאי שאין יכול לראות, אלא על כרחך שהוא נתינת טעם, שהמ"ם הוא כמו בשביל וכמו חכלילי עיניים מיין דהיינו בשביל יין. והבן יהוידע פירש, דדרשינן לקרא ד"מראות" מלשון "ראו" "מת" שהוא אותיות מראות נהפכים, כי עשו גם בחייו נקרא מת, והוה ותכהין עיניו בשביל שראו מת, שהוא עשו.

(יב) גמ', הא והא גרמו ליה. הקשה הטורי אבן, היאך יליף מיצחק דהמסתכל ברשע עיניו כהות, והא אפשר שעניו של יצחק כהו מפני הקללה לחוד. וכן להיפך, היאך ילפינן מיצחק הענין דאל תהי קללת הדיוט וכו', הא אפשר דההסתכלות בעשו גרמה ליה. ועוד הקשה אמאי באמת עבר יצחק על האיסור להסתכל בדמות רשע. ותירץ, דודאי יצחק טעה וסבר שעשו צדיק גמור היה. וכן איתא בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' מאמר קצ"ג). ועל כן משום הסתכלות לחוד לא היו עיניו כהות. אלא שהקללה נמי גרמה לו, ואי לאו שהסתכל בעשו לא היה נפגע מהקללה בלחוד, כיון שהיה צדיק גמור, כמו שלא פגע קללת אבימלך בשרה. אך כיון שהסתכל אף דהיה שוגג, היה אפשר לקללה לפגוע בו.

(יג) גמ', תיתי לי דלא עבדי שותפות עם הכותי. וכתבו התוס' בד"ה תיתי וכו', דלא עבד אפילו שידע שלא יבוא לידי שבועה. וכתב הרשב"א, דהטעם, כדי שלא יהיה רגיל אצלו פן ילמוד ממעשיו. אולם הריטב"א פליג אתוס' וכתב, דאף במקום שיכול לבוא לידי שבועה, דדרשינן עלה בסנהדרין (סג): לא ישמע על פיך, מכל מקום אין זה איסור ממש אלא מדת חסידות בעלמא.

(יד) גמ', ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני. התוס' בשבת (נא): כתבו, דדינא דמכבדין בדרכים היינו דוקא כשהולכין בחבורה אחת, אבל אם כל אחד הולך לצורך עצמו, ליכא לדינא דכיבוד. ולפי זה יש לומר דרבנותא דידיה היתה שאף כשהיה הולך לצורך עצמו החמיר וכיבד. אמנם כל זה דוקא אי נימא דאף בכהאי גוונא יש קצת נתינת כבוד, ושייך להחמיר בכך. וצריך עיון. (א.ל.). והמהרש"א (בחידושי אגדות) כתב, דהרבנותא שאפילו צעד אחד לא צעד לפני מי שגדול ממנו. ונהיינו, משום שצעד אחד לא חשיב הליכה.

(טו) גמ', ולא הרהרתי במבואות המטונפות. כתב הרשב"א דמסתבר דסבירא ליה כר' יוחנן דשרי להרהר במבואות המטונפות כדאיתא בברכות (כד): דאם לא כן מאי רבותיה.

(טז) גמ', לא הקפדתי בתוך ביתי. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות) דאף שאדם צריך להטיל אימה שאינה יתירה. מכל מקום לא עשיתיו בקפידה וכעס. וכתב הבן יהוידע דמשום הכי זכה לאריכות ימים כי הכעסן מקצר ימיו שנא' (איוב פי"ד א') "אדם וכו' קצר ימים ושבע רוגז".

(יז) גמ', ולא ששתי בתקלת חבירי. כתב המהרש"א (חידושי אגדות) דודאי אסור מעיקר הדין לשמוח בתקלת חבירו, אבל אינו אסור אלא אם שמח מפני השנאה וכדכתיב "בנפול אויבך אל תשמח", ור' זירא החמיר והקפיד שלא לשמוח בהפסד ותקלת חבירו אף שאינו משום שנאה, וכגון שקנה מחבירו סחורה בזול, ובודאי שחבירו הפסיד בה, דזה מותר מעיקר הדין. ובבניהו פירש, דאפילו כשהיה עוסק בתורה עם חבירו ונחלקו בדבר, ומצא ראייה גמורה לדבריו, אף שבודאי ראוי לשמוח. מכל מקום לא שמח על דברי עצמו, כיון נסתרו דברי חבירו.

(יח) מתני', בית הכנסת שחרב אין מספדין בתוכו וכו' שנאמר והשמותי את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין. פירש התוס' יו"ט, דיליף לה מדלא כתיב ואת מקדשיכם אשומם. והערוך לנר יבמות (ו): הקשה, הרי כל הפרשה לפעמים בלשון עתיד, ולפעמים בלשון עבר עם "ויו" המהפך. ומיד לאחר מיכן כתיב, "והשימותי אני את הארץ", והתם לא שייך לדייק כן. על

עדיף משאר עשה.

(ד) גמ', שנאמר כל משנאי אהבו מות וכו'. רש"י בד"ה משנאי ביאר, שהרואה שפלותו של התלמיד חכם, אומר אין נחת רוח בתורה. [לכאורה מובן מדברי רש"י שמדובר בתלמיד חכם עצמו שמחל וויתר ועל כן. ובמהרש"א (בחידושי אגדה) שבת (קיד). למד, שהפסוק מדבר על התלמיד חכם המשנאי את עצמו וכן משמעות הגמ' שם]. אמנם הריטב"א הוכיח מברכות (מג). דתלמיד חכם יכול למחול אפילו לעם הארץ. ועל כן כתב שכאן הכהן הוא שלקח הקריאה לעצמו ודחה תלמיד חכם. והוא המזולל בכבוד תורה הגורם שישנאוהו בני אדם. ועיין לעיל אות ב'.

(ה) גמ', ולא עלתה על מטתי קללת חברי כי הא דמור זוטרא וכו'. הקשה הריטב"א מהא דאמרינן ביומא (כג). כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר נחש אינו תלמיד חכם. ותירץ, דהיינו דוקא במילי דשמיא וכדי לייסר את החוטאים. והר"ן בראש השנה (ד: מדפי הרי"ף) פירש בכוונת הרמב"ם (פ"ז מתלמוד תורה הי"ג), דהכא איירינן כשציערו בצינעה ומדרך תלמידי חכמים למחול בכהאי גוונא. אולם ביומא ציערו בפרהסיא. והר"ן עצמו תירץ, דביומא איירי בביזהו, ומשום כבוד תורתו לא ימחול לו עד שיפייסו. והכא איירי בציערו ולא ביזהו ולכן ממדת חסידות יש לו למחול גם קודם שמפייסו.

(ו) גמ', אתו גווזאי קא מחו ליה. כתב העיון יעקב דהטעם שכאן הקפיד עליו, מה שאין כן כל הני דלעיל. משום דהתם היו תלמידיהם ששאלו. אבל ר' עקיבא לא היה תלמידו של ר' נחוניא הגדול.

(ז) גמ', סליק יתיב ארישא דדיקולא. כתב הרש"ש דיתכן משום דקשה לעלות על דקל, וכדאיתא בפאה (פ"ד מ"א) שבעל הבית מחוייב להוריד את הפאה מהדקל, כיון שיש סכנה בעליית העניים. ועלה לשם על מנת שלא יוכלו לעלות אחריו אלא בקושי. ועיין באות הבאה.

(ח) גמ', סליק יתיב ארישא דדיקלא וכו', אם נאמר כבש וכו', מיוחד שבעדרו. עיין באות הקודמת. ופירש העיון יעקב דשאלו דוקא שאלה זו, לרמוז לו דלא קץ בחייו, אלא התפלא איך צדיק כמותו שהוא גדול הדור, המיוחד שבדורו, האריך ימים כל כך ולא נתפס בעון הדור. והשיב לו רבי נחוניא, דמימי לא קבלתי מתנות, ואם כן ראוי לי שלא נתפסתי עבורם כיון שלא נהניתי מהם. ועוד שלא עמדתי על מדותי, והקב"ה עובר על פשע למי שנושא עון, וכל שכן שלא יענש על פשעים של אחרים. ולפי זה ביאר הבן יהוידע אמאי יתיב דוקא אדיקלא, כיון שהוא התמר שנמשל בו הצדיק דכתיב "צדיק כתמר יפרח", ורמז לו שבשביל שאני רואה אותך צדיק גדול וגבוה מכל אדם כתמר זה, לכך אני מתפלא על אשר לא נענשת בעון הדור.

(ט) גמ', אמר להו צורבא מרבנן הוא וכו'. הנודע ביהודה (תנינא או"ח סימן קל"ט) הקשה, איך הבין רבי נחוניא משאלת רבי עקיבא שהיה צורבא דרבנן, והלא שאלה כזו גם תינוקות מרגישים בה. ועל פי מה שכתב החיד"א (בספר דברים אחדים דרוש ו' לשבת שובה), דשאלת רבי עקיבא היתה לרמוז על דרשת רבי שמעון בן פזי במדרש. דאיתא, דבן זומא יליף אחדות ישראל מ"שמע ישראל וכו'", ובן ננס אומר יליף מ"ואהבת לרעך כמוך", ור' שמעון בן פזי יליף מ"את הכבש אחד תעשה בבוקר". ורמז רבי עקיבא לרבי נחוניא מדוע מחו בי, ואין כאן אחדות כדרשת ר"ש בן פזי. והשיב רבי נחוניא משום שאני דורש, אחד מיוחד שבעדרו ויש קדימה לגדול, ומדוע העזת פניך לומר במה הארכת ימים כאלו קצת בחיי. אבל מכל מקום רואה אני שאתה צורבא מרבנן, ומשום הכי אף שאין אני דורש כר"ש בן פזי, אל תחשוב דאין אני אוהב ישראל, דאדרבה מה שהארכת ימים הוא משום שאני אוהב ישראל, שהרי מוותר אני על ממוני, ולא עמדתי על מדותי.

(י) רש"י ד"ה אם נאמר כבש, את הכבש אחד תעשה בבקר. וכן ציין בתורה אור לפרשת התמיד בפרשת פנחס. אמנם המרומי שדה והמשך חכמה (ויקרא י"ד, כ"א) כתבו, דשאלת רבי עקיבא מקרא, דוּלְקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד

למחול על בזיונו. ונראה לבאר דבריו. דדין כבוד בית הכנסת וקדושתו הווי דין בחפצא דבית הכנסת. (וכן יש לומר אפילו להרמב"ן שלמד דיסוד דין הכבוד מדין תשמישי מצוה, מכל מקום הרי כתב שהוא מדין הכבוד בהם). ואם כן, אף אי נימא דליכא בגופם קדושה. מה שנקראו מקדש היינו שרצתה התורה שלא לבזותם, דבזיונם אינו פועל בחפצא, אלא בגברא. וכמו שאמרה הגמ' **ביבמות** (ו): דכשם שאינך ירא מן השבת כך היראה מהמקדש ממי ששיכן שכינתו שם. ומהות השרית השכינה אינה בהכרח קדושה בחפצא, כמו שמצינו גבי הלומד תורה ששכינה כנגדו.]

(כב) תוס' ד"ה ועוד וכו', בתוה"ד, וי"ל דקאי אהא דאמר ר' יהודה וכו'. **והרשב"א** כתב, דדבריהם דחוקים והקשה מכמה אנפין. והוא פירש, משום דרבי יהודה סבר דמותר ללוקח לעשות בו אפילו ארבע דברים הללו, וכדקאמר והלוקח מה שירצה יעשה. אפילו הכי קא אסר למכרו בפירוש, לאותן ד' דברים, אלא מוכרו סתם. משום שלא יראה המוכר כמזלזל בקדושתה בעוד שהיא עומדת תחת ידו בקדושתה. ואף שללוקח מותר לעשות בו כל צרכו, היינו משום דכיון שהלוקח לקחה לשם חצר הרי יצאה מקדושתה משעת קנייתה, וכשישתמש בה לאחר מיכן במה שירצה, אין כאן לדעת ר' יהודה משום מזלזל בבית הכנסת. ומשמעות לשון "ועוד", דעוד אמר דין בצורת מכירת הבית כנסת, שאמר שיכול למכור לשם חצר ועושה בה גם דברים אלו, מכל מקום צריך להחמיר שלא ימכור לשם דברים אלו.

(כג) תוס' ד"ה אין אוכלין, בסוה"ד, דאכלו בחדר הסמוכה לבית הכנסת. כל זה לשיטתם **לקמן** (בעמוד ב') **בתוס' ד"ה בתי**, דאף שבת כנסיות של בבל על תנאי עשויין, לא מהני אלא לשעת חורבנו. אמנם **לרש"י** (שם) **ד"ה על תנאי**, דגם בישובן מהני תנאי, לא קשה כלל. דאף דאסור לאכול ולשתות ולישן בבית הכנסת בארץ ישראל, מכל מקום בבבל שרי, דעל תנאי הן בנוין. וכן איתא **ברא"ש בבא בתרא** (פ"א סימן ד). ואף **הרמב"ן** (הובא בר"ן ט. בדפי הרי"ף) תירץ, דהא דבתי כנסיות של בבל על תנאי הן בנוין. היינו דהתנאי מהני, לענין שאם יצטרכו אנשי העיר להאכיל בהן עניים, או להשכיבם דמותר. והוא הדין לכל צרכי עניים לפי שעה. **והמרדכי** (סי' תתכ"ט) פירש, דאף דאין ישנים בבית הכנסת, אבל כדי לשומרו מותר, [והיינו לצורך מצוה וכדאיתא **בהגה"ה על הרא"ש בבבא בתרא** (פ"א סימן ד), שפירש בהא דרב אשי דאף דאסור לישן בבית הכנסת, לצורך מצוה מותר]. ועיין לקמן אות כ"ז.

דף כח ע"ב

(כד) גמ', ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. הקשה **הטורי אבן** הא הרי הבית דאסור ברקיקה ובמנעל, קדוש טפי מבית כנסת דשרי כדאיתא **בברכות** (סב:), ואם כן ודאי שאסור ליכנס בהר הבית מפני הגשמים. ואיך בעובדא דחוני המעגל **בתענית** (יט). עלו ישראל מירושלים להר הבית מפני ריבוי הגשמים.

(כה) גמ', עשבים מאן דכר שמייהו. הקשה **הרש"ש** מאי קשיא, דאפשר לפרש, דרבי יהודה בא לחלוק על תנא קמא, וסובר דאף אין קורין ושונין בהן ומספידין, אלא מניחים אותם בחורבנן כדי שיעלו בהן עשבים. ותירץ, דסברה הגמ' דאין סברה שרבי יהודה יחלוק על תנא קמא לאסור בכל אלו, דהא מתניתין לא חשבה להו. [ולפי זה מיושב נמי הא דתנאי בדברי תנא קמא "אף קורין בהן ושונין בהן וכו'". דלכאורה תמוה, מה נתחדש בדברים אלו. אמנם לפי דברי הרש"ש אתי לאשמעינן לגבי בתי הכנסת בחורבנן דלא חיישינן לכתחילה לגרום לעגמת נפש. ור' יהודה נמי לא פליג אהא.]

(כו) גמ', בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין. והכריחו **תוס' ד"ה בתי**, דאיירי בחורבנן, וכן דעת **הרא"ש** (סימן ז). ומותר לגמרי, מלבד זריעה דהוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש. אמנם דעת **הרשב"א**, שגם בחורבנן לא הותר אלא צורכי רבים לפי שעה, או להאכיל ולהשכיב שם עניים. ועיין

כן פירש, דדייק מדכתיב בהמשך הפסוק "ולא אריח ריח ניהוחכם". אם כן חזינן דקדושה ראשונה קדושה לשעתה קדושה לעתיד לבא, דלר' יהושע דסבירא ליה כן אית ליה **בעדויות** (פ"ח) דמקריבין אף על פי שאין בית. ואמר הפסוק שאף שיוכלו להביא קרבנות לא יריח בריחם. ומלשון "מקדשיכם" שהוא לשון רבים הקיש בתי כנסיות דאינהו נמי קדושים בחורבנן.

(יט) שם, הטורי אבן כתב, דר' יהודה דיליף מקרא ד"והשימותי" דקדושת בית המקדש ובתי כנסת גם בשממותם, היינו מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (אף שדין מורא מקדש בבנינו מדאורייתא מקרא ד"מקדשי תיראו" כדיליף **ביבמות** ו:). ואי תימא דקדושתו בשממותו מדאורייתא, האיך אמר ר' יהודה עצמו בברייתא **דברכות** (סא:): דהנפנה ביהודה, לא יפנה מזרח ומערב, מפני כבוד ירושלים, דוקא בזמן שהמקדש קיים. הא בשיממותו נמי קדוש. אבל אם לא הווי אלא קדושה מדרבנן שייך לחלק לענין הנפנה. וכתב, **דביבמות** (שם) איתא דיליף מקרא ד"מקדשי תיראו" דין מורא מקדש לעולם, אם כן האי תנא פליג אר' יהודה, וסבר דקדושה לעתיד לבא. אמנם הקשה על **הרמב"ם** (פ"ו מבית הבחירה ה"ז) שכתב, שקדושת מקדש וירושלים קידושה לעתיד לבא, מהאי קרא ד"והשימותי מקדשיכם". ומוכח דסבר דשיטת ר' יהודה כמאן דאמר **לעיל** (י:), קדושה ראשונה קדושה לשעתה קדושה לעתיד לבא, ומדאורייתא. [ועיין באות הקודמת דברי **הערוך לנר**, ומדבריו משמע, דאיסור מורא מקדש אף בחורבנו מדאורייתא, ומקרא ד"והשימותי" ועיין שם מה שכתב על הטורי אבן].

(כ) שם, עיין באות הקודמת. ולענין מורא שכינה בבית הכנסת בבנינו. כתב **החיי אדם** (כלל י"ז סעיף ו'), ובספר **חפץ חיים** (פתיחה, עשה ז'), ובבאר מים חיים ס"ק ח') בשם ספר יראים (סי' שכ"ד, ובדפוס וילנא ת"ט) דהווי דאורייתא. ומטעם דגם בית הכנסת ובית המדרש נקראו מקדש, כדאיתא **לקמן** (כט). מקרא ד"ואהי לכם מקדש מעט וכו'" אלו בתי כנסיות וכו'. ואם כן כשאמרה תורה את מקדשי תיראו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל. וכן איתא **בסמ"ג** (עשין סי' קס"ד), ו**בסמ"ק** (סי' ו'). וכן איתא **בספרא** (בחוקתי פ"ו) "והשימותי את מקדשיכם", מקדש מקדשי מקדשיכם, לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות. דהיינו שבת כנסת נקראו מקדש. וכן כתב **הספורנו** (פר' בהר פרק כ"ו פסוק ב') "ומקדשי תיראו". המקומות המקודשים בגלות, והם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אף על פי שחרב בית המקדש כאמרו ואהי להם למקדש מעט ואמרו ז"ל **מגילה** (כט). אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. [והנה לפי מאי דילפא הגמ' **ביבמות** (שם) משבת, דמה שבת לעולם אף דין מורא מקדש לעולם, דדין זה גם אבתי כנסיות ובתי מדרשות דהווי מקדש קאי. ואם כן מאי טעמא בעי ר' יהודה לילף מדרשא ד"והשימותי". ואי אמרינן דלר' יהודה רק בבנינים הווי מדאורייתא וכדברי הטורי אבן באות הקודמת, שפיר בהא פליגי ועיין בערוך לנר **ביבמות** שם].

(כא) שם, עיין באותיות הקודמות דלכולי עלמא דינא דמורא מקדש דבתי כנסיות בבנינים הווי דאורייתא. והנה **הפרי מגדים** (בהקדמת המשב"ז לסי' קנ"ג) כתב, **דלהרמב"ן** (בריש פרקין ועיין לעיל דף כז:): ענין קדושת לבית הכנסת שעשאוהו כתשמישי מצוה. **ולהר"ן** דכתב, דהטילו בו חכמים קדושה מדבריהם, קדושת בית הכנסת אינה אלא מדרבנן. וכתב (במשב"ז סי' קנ"א ס"ק א'), דאם כן, אף דמורא מקדש מצות עשה הוא, מורא בית הכנסת ובית המדרש אינו אלא דרבנן. והיינו משום דסבר, דאי אפשר שיהיה דין מורא מקדש מדאורייתא היכא דליכא קדושה מדאורייתא. [והדברים מתמיהים, לפי מה דחזינן באות הקודמת דלכולי עלמא דין מורא בית הכנסת בבנינו, מדאורייתא. אמנם בשו"ת בית יצחק (אה"ע ח"ב סי' ל"ג אות ג') חידש, דאף להר"ן דקדושת בית הכנסת אינו אלא מדרבנן, היינו רק לענין כבוד בית הכנסת. אבל בזיון אסור מדאורייתא. וכעין שכתב **הריב"ש** דאף שחכם שמחל על כבודו כבודו מחול, מכל מקום, אין יכול

הדף היומי

מסכת מגילה דף כח

יב אב התשע"ד

מבית המדרש החמור מכל שכן, וכן כתב ברש"י על הרי"ף (ט. מדפי הרי"ף) ד"ה מאי. וכתב המשנה ברורה (סימן קנ"א סק"ח) דלהר"ן נמי, בית המדרש חמור מבית כנסת. אלא דהותר לתלמידי חכמים משום דשוהים שם כל היום והווי ביתם, ועל כן לא חשיב קלות ראש, ומותר להם כל תשמיש. [ומשום הכי ליכא למילף בית הכנסת מיניה בקל וחומר אף שקדושתו קלה, דהרי אינו ביתם]. ועיין באות הבאה.

לב) גמ', לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתא בעי צילותא. הקשה הרי"ן (ט. מדפי הרי"ף) תיפוק ליה משום דתלמיד חכם מותר להשתמש בבית הכנסת. ותיריך, דלא הותר להם אלא בבית המדרש משום שלומדים שם כל היום. אבל בבית הכנסת אין היתר להם יותר משאר בני אדם וכמו שכתבנו באות הקודמת. אמנם **להמאירי** (הובא באות הקודמת), הדרא קושיא לדוכתה. וכתב **הכסף משנה** (פי"א מתפלה ה"ו) דמכח קושיא זו הוכיח **הרמב"ם** דאין היתר לתלמיד חכם אלא בשעת הדחק, אבל שלא בשעת הדחק אסורים וכעובדא דזילחא דמיטרא, דאי לאו משום דשמעתא בעי צילותא לא הוי עיילי, שלא היה שם דוחק שילכו עד ביתם בגשמים, שהרי הרבה בני אדם הולכים בשוק בעת הגשמים. ודעת **הטור** (סימן קנא) דשניהם מותרים אף שלא מדוחק. וביאר **הב"ח** (שם) דלא קשיא עליה, כיון דלא הותר לתלמיד חכם להשתמש בבית הכנסת אלא לצורך עצמו, אבל מפני הגשמים הוי זילותא טפי, משום שאין זה צורכו, אלא הצלה והגנה שלא יצטער, והלכך הוי קלות ראש גמור ואסור. ו**הפרישה** (שם סוף ס"ק ג') פירש, דלא הותר אלא לתלמיד חכם הלומד שם ונמלך לאכול וכדומה, דאז טוב הוא שיאכל וישתה שם ממה שילך לביתו ויתבטל שעת ההילוך לכאן ולכאן מתורה, ונמצא שאכילתו ושתייתו שם צורך תלמוד הוא ואינו קלות ראש. אבל בזילחא דמיטרא אסור משום שלא היו בבית המדרש ונכנסו כדי להנצל, וזה ודאי הוי תשמיש מבזוה. וכתב **המגן אברהם** (שם סק"ב) דלפי זה, לא פליגי הרי"ן הטור והרמב"ם, ולכולי עלמא אין חילוק בין בית הכנסת לבית המדרש, ובין דוחק לשאינו דוחק. וכללו של דבר שלא הותר לאכול ולשתות שם אלא לתלמיד חכם הלומד שם כל היום, כדי שלא יתבטל מלימודו. אבל אם אין לומד שם אסור גם לתלמיד חכם. והרמב"ם דכתב שמותר לתלמיד חכם לאכול שם מדוחק, כוונתו, דכל אכילה הוי דוחק דלא הותר אלא כדי שלא יתבטל. אמנם **בשו"ת הרשב"א** (ח"ד סי' רע"ח) כתב, דחכמים ותלמידיהם מותרין להשתמש בהן ולאכול בהן, והוא שהוצרכו לכך כגון שהמקום דחוק להן. ומבואר דאין חילוק בין שאר תשמישין לאכילה ובכולם מותר אם הוי דוחק דהיינו שהמקום דחוק להם. ועוד פירש הפרישה, דאפילו אי נימא דשרי להם ליכנס לבית הכנסת להשתמש בו, הני מילי בבית הכנסת שלהם, שהוא בית דירה שלהם ולכך שרי כיון דבלאו הכי ילך שם ללמוד תורה, אבל לבית הכנסת אחרת שאינו לומד בה אסור.

לג) גמ', כגון הספידא דקאי ביה רב ששת. פירש רש"י ד"ה כגון הספידא, אם ימות אדם אחד בי רב ששת. אולם **הרשב"א** ביאר, שבהספד קאי רב ששת עצמו, וזה גורם דאתו כולי עלמא, משום יקרא דידיה, וממילא הוי הספד של רבים.

לד) גמ', ריש לקיש ספדיה וכו' דהוי תני הלכתא בכ"ד שורתא. פירש רש"י בד"ה בכ"ד שורות, של תלמידים. דהיינו שהיה שונה לכל כך הרבה תלמידים. והקשה **התוס' הרא"ש** מה אמרה הגמ' אהא, תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל וכו', מה יחד אך ר"ל בזה, הא הכא היה שונה לתלמידים הרבה, מה שאין כן ההוא דבימי רב נחמן. על כן פירש, דכ"ד שורות קאי על ההספד שהיה ברוב עם, וכן דייק מלשון הגמ', דאי כרש"י הוה לה למימר, דהוה מתני בכ"ד שורות.

לה) גמ', ודאשתמש בתגא חלף. הקשה **התוס' הרא"ש** ממתניתין דאבות (פ"ד מ"ה) אל תעשם עטרה להתגדל בהם וכו' ודישתמש בתגא חלף. היינו דדרשינן ליה לענין לתלמיד חכם שרוצה שימשוהו בשביל תורתו. ותיריך,

לעיל אות כ"ה. ודלא כמשמעות רש"י ד"ה על תנאי, שכתב, על מנת שישתמשו בהן. דמשמע שתנאי מועיל להתיר השתמשות בבית הכנסת אף בישובן. וכן הבין **הרא"ש** (בבבא בתרא סימן ד) בדעת רש"י. אולם **הרמב"ן** (הובא גם בר"ן ט. בדפי הרי"ף) אף שסובר כרש"י דאין חילוק בין שעת ישוב לחורבנו, מכל מקום החמיר טפי. דלרש"י מהני תנאי לאכול ולשתות שם אף שלא מדוחק. אבל להרמב"ן אין תנאי מועיל אלא להשתמש בו מדוחק. וכגון, להאכיל עניים לצורך שעה, או לתלמידי חכמים כשהמקום דחוק לעניים, ואין מקום מרווח לאכול אלא בבית הכנסת. ועיין באות הבאה ולקמן אות ל"ב.

כז) תוס' ד"ה בתי כנסיות וכו'. וגם שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהם בגשמים וכו'. והאור זרוע (הובא בהגהות אשר"י על הרא"ש סי' ז') כתב, דהם החמירו על עצמם אף שהיה מותר.

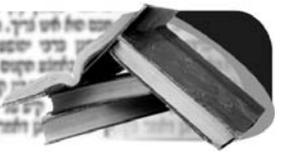
כח) בא"ד, ודוקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל וכו'. הקשה **המגן אברהם** (סי' קנ"א ס"ק טו) מהא דאיתא **לקמן** (כט). שעתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל. ואם כן כולם לא יתבטלו, ומאי שנא ארץ ישראל מבבל. ותיריך, דאלו שחרבו קודם ביאת הגואל, תו לא יקבעו בארץ ישראל. ו**הקרבן נתנאל** (כאן אות נ') הקשה, דמכל מקום נחוש שישבו ויבנו לבית הכנסת קודם ביאת הגואל. (דהא אין תולשים העשבים מפני עגמת נפש כדי שיחזרו ויבנוהו). ויקבע בארץ ישראל ולא תיפקע קדושתו. ומשום הכי פליג אמגן אברהם וכתב, דהא דאמרינן עתידין בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל קאי אקרקע דידהו. אבל לא יהיה להם קדושת בית כנסת רק קדושת ארץ ישראל, דילף מתבור וקרמל **לקמן** (כט). ודיו לבא מן הדין להיות כנדון, שיש בהם רק קדושת ארץ ישראל. ועיין באות הבאה.

כט) שם, עיין באות הקודמת. עוד פירש **המגן אברהם** (שם), דאפשר דרק הבנין עתיד ליקבע בארץ ישראל ולא הקרקע, ומשום הכי בחוץ לארץ בחורבנו מהני תנאי להשתמש בקרקע כיון דבלאו הכי לעת בא גואל תפקע קדושת הקרקע. אך הקשה דהא קרקע תבור וקרמל עתידין ליקבע בארץ ישראל ואם כן גם קרקע בית הכנסת דילפינן מיניהו למה לא תיקבע בארץ ישראל. ופירש **בשו"ת חתם סופר** (או"ח סימן ל) דזכותם של תבור וקרמל היה, מה שריצדו ממקומם ללמוד תורה, כדאיתא **לקמן** (כט). ושפיר ילפינן מיניהו לעצים ואבנים כיון שנדלדלו ממקומן, ונשקעו בבנין על מנת להריץ תורה. אבל קרקע עולם שבית הכנסת נבנה עליו ולא זזה ממקומה, לא תיקבע בארץ ישראל.

ל) תוס' ד"ה ואעפ"כ וכו', פירוש בבנינה וכו' אבל חשבונות וכו'. מבואר מדבריהם **דחשבונות** שרי בחורבנו, והיינו משום דלא הווי מגונה כל כך. אולם **הרשב"א** כתב דחשבונות אסור לפי שהוא חול גמור. וכן כתב **הרא"ש** (סימן ז'). וכתב **הקרבן נתנאל** (אות ס') דסבר, דחשבונות של רבים אושא מלתא טובא והווי דבר מגונה. ולתוס' בשעת בנינו אפילו חשבונות (שלדעתם הווי פחות מגונה) אסור. ו**הפרי מגדים** (קנא, א"א סק"ד) כתב, דאף שתוס' מסכימים להרא"ש דחשבונות דרבים הוי קלות ראש ביותר, מכל מקום סברי דשרי בחורבנו כמו שמותר לאכול ולשתות. ומשום דבחורבנו מהני תנאי לכל דבר, חוץ מדבר שהוא קלות ראש ביותר ועגמת נפש כוריעה. כדכתבו **בתוס' ד"ה בתי. והרא"ש** סובר שתנאי אינו מועיל לדבר שהוא קלות ראש ביותר אף שאינו עגמת נפש, ומשום הכי לא מהני תנאי לחשבונות של רבים שהם מגונים יותר מאכילה ושתייה.

לא) גמ', אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרים וכו' מאי בי רבנן ביתא דרבנן. מהא דאמרה הגמ' 'מאי בי רבנן ביתא דרבנן' דייק הרי"ן (ט. מדפי הרי"ף) דלא הותר אלא בבית המדרש, אבל לא בבית הכנסת. אולם **המאירי** כתב, דגם בית הכנסת מקרי ביתא דרבנן ומותר לתלמיד חכם להשתמש בו. וכן מבואר **ברמב"ם** (פי"א מתפלה ה"ו). וכתב **הכסף משנה** (שם) דאף שדברי הרי"ן נכונים, סובר **הרמב"ם** דילפינן בית הכנסת הקל

הדרה היוזמי

לעיין בה. ואמר אביי כי הא דר' זירא שבנות ישראל החמירו על עצמן וכו'. ואם כן אתי שפיר דהלכה זו מותר לאומרה בדרך דאין לחוש שיבוא לעיוני. (א.ל.).

מב **גמ'**, **תנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו'.** ביאר המהרש"א (חידושי אגדות) **נדה** (עג.) דהמשך הגמ' הוא, דאם יאמר האומר, דהשתא שהחמירו על עצמן כחומרת ר' זירא, אם כן אין לנו ללמוד מס' נדה, דהא על ידי חומרא דר' זירא נתקן הכל. דהא תנא דבי אליהו דהשונה אותן גופי הלכות שבמס' נדה כדתנן **באבות** (פ"ג משנה י"ח) דפתחי נדה הן הן גופי הלכות, יזכה לחיי עולם הבא.

מג **גמ'**, **כל השונה הלכות וכו'.** **רש"י לעיל ד"ה דהוי,** פירש, שהלכות היינו משניות, ו**בנדה** (עג.) **ד"ה הלכתא,** הוסיף, ברייתות והלכה למשה מסיני. אמנם **הש"ך** (י"ד סי' רמ"ו סק"ה) והט"ז (שם סק"ב) הביאו שכתב **הרישה**, דיש בעלי בתים הנוהגים ללמוד בכל יום גפ"ת, ולא פוסקים, ומביאים ראיה מהאי תנא דבי אליהו וכו'. אבל לי נראה, שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה, כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן, וזהו שורש ועיקר לתורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד גפ"ת, דהא דתנא דבי אליהו כבר כתב רש"י שם השונה הלכות, פירוש הלכות פסוקות עכת"ד. [ולכאורה דלא כרש"י שלפנינו. ואפשר ליישב דבריו דלא כיוון לומר שרש"י כתב זאת בפירושו. אלא ממה שכתב רש"י משניות וכו' הני הוו הלכות פסוקות שלא כתלמוד. – גפ"ת. ואמנם בזמן התנאים והאמוראים היו אלו הלכות פסוקות. אבל בעידנא דידן ספרי הפוסקים הם כמשניות וברייתו דידהו. והווי כעין דברי המאירי.]. **והמאירי** (נדה שם) ביאר, כל השונה הלכות, היינו דלאחר ששנה הסוגיא דרך מחקר ומשא ומתן, מעלה בידו לברור דרך פסק, וקובען לעצמו הלכות הלכות.

דף כט ע"א

א **גמ'**, **מבטלין ת"ת להוצאת המת וכו'.** כתב הרשב"א דיש מפרשים דרשאין לבטל, אבל אין חייבין אלא במת מצוה. ויש מפרשים דהכא נמי חייבים לבטל, ולא רק רשות כמו מת מצוה. וכמשמעות **תוס' לעיל** (ג.) ד"ה מת מצוה שכתבו, דלאו דוקא נקט התם מת מצוה, והוא הדין שאר מתים. אולם **הרשב"א** (שם) כתב, דדוקא נקט מת מצוה, דבשאר מתים הוי רשות. **והר"ן** (ט: בדפי הרי"ף) כתב, דאין להזכיר דהוי רשות, מדאמר הכא על ר' יהודה בר' אלעאי שהיה מבטל וכו', אלמא רבנן אחריני לא ביטלו. משום דמעשה היה שראו לר' יהודה בר' אלעאי, ועל כן הביאוהו לראיה, ולעולם הוי חובה לבטל.

ב **גמ'**, **שם.** כתב הרא"ש (מועד קטן פ"ג סי' ס"א) בשם רבינו אליקים בר **יוסף**, דאין מבטלין אלא בשעת הוצאת המת, אבל כל זמן שמוטל עליו לקבורו, לא. ועוד כתב שם בשם הר"ר **יום טוב מיוני**, דתינוקות של בית רבן אין מבטלין אפילו בשעת הוצאת המת.

ג **גמ'** **והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן וכו'.** הקשה **הטורי אבן**, דבקיבוץ גלויות דאומות העולם נמי מצינו שנאמר "ושבתי את שבות בני עמון", ודאי ליכא למידרש שהקב"ה שב עמהן. ותיירך, דעיקר הדרשא מדכתיב ושב ושב ב' פעמים, ושב ה' וגו' ושב וקבצך. עוד תירך, דשאני אומות העולם דליכא למיטעי שהקב"ה שב עמהן, ומשום הכי אין קפידא לכתוב ושב, דודאי קאי אבני עמון. אבל בישראל דשייך לומר שהקב"ה שב עמהן, כדמצינו במצרים שהיתה שכניה עמהם. בהא אי איתא דושב קאי רק על ישראל היה לומר "והשיב" דלא למטעי, אלא ודאי קאי גם על הקב"ה. עוד ציין **לרש"י בפירושו התורה** (דברים פ"ל, ג') שהביא דרשת הגמ' דידן ופירש עוד, שגדול יום קיבוץ גלויות וקבוצי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אוהו בידיו ממש איש איש ממקומו. ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, ושבתי שבות מואב, ושבתי את שבות מצרים.

ד **גמ'**, **בבי כנישתא דשף ויתוב בנהרדעא.** **רש"י בראש השנה**

דתרוויהו משמע.

לו **גמ'**, **המשתמש במי ששונה הלכות וכו'.** כתב המהרש"א (בחדושי אגדות) דהיינו דוקא במי שאינו תלמידו, אבל בתלמידו מותר כדמצינו בכמה מקומות. וסימן לזה "תג"א" שהוא ראשי תיבות, תלמיד גברא אחרנא. ועיין באות הבאה.

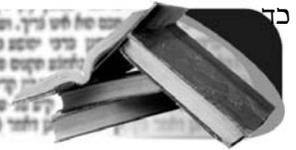
לז **גמ'** **לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ד'.** **רש"י בד"ה הי צנא וכו' פירש**, דשונה הלכות היינו כסל מלא ספרים שעדיין לא שימש תלמידי חכמים שיבינוהו טעמי המשנה, ואינו יודע מה הוא שונה. וכן נראה דעת הרי"ף (ט: מדפי הרי"ף) שפירש דתני היינו מי שלמד משניות, ומאן דמתני היינו מי שלמד גמרא. אמנם הר"ן (שם) פירש בשם יש אומרים, דתני היינו לעצמו, ומתני היינו שמלמד לאחרים.

לח **גמ'**, **אר"ל זה המשתמש במי ששונה הלכות.** כתב **הברכי יוסף** (י"ד סי' רמ"ו ס"ק כ"א) דאף מחילה לא מהני. דהא דאיתא **בקיודושין** (ל"ב.) דת"ח שמוחל על כבודו כבודו מחול, היינו דוקא רב שמחל דתורתו דיליה היא. אבל בדרגא ששונה הלכות, לא חשיב תורה דיליה, ואינו יכול למחול. [ודבריו צריכים עיון **דרש"י** כתב **בעבודה זרה** (יט.) **בר"ה נקראת על שמו**, של [אותן] תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם. דהיינו דלא בעינן דוקא שיהיה רב. אמנם יש לומר דגם כונתו לא הייתה דבעי להיות דוקא רב, אלא שרב בודאי הגיע לדרגת בתורתו יגהה. ולכאורה גם משיטת היש מפרשים שהביא הר"ן באות הקודמת לא משמע כדבריו, דהרי פירשו הא דאסור להשתמש במי שמלמד הלכות. ואולי אפשר ליישב שמי שמלמד הלכות דהיינו משניות אינו בעל גמרא דוקא. וצריך עיון, כי ישתמע דאף מי שלא למד גמרא מותר לו ללמד משניות.]

לט **גמ'**, **במאן דתני ארבעה.** **הטעם דנקט ארבעה ולא ששה.** כתב **המהרש"א** (בחידושי אגדות) על פי מה דאיתא **בבבא מציעא** (קיד:) **וברש"י** שם **ד"ה בארבעה, וד"ה בשיתא**, דלא היו בקיאים כ"כ בטהרות וזרעים כיון שלא היתה להם הלכה למעשה אבל קדשים היו יודעים משום דכל העוסק בהן כאילו הקריבום. וכן כתב **החפץ חיים** (תורה אור פרק ב') דמגמ' הני"ל משמע דסדר קדשים היה נחשב בימי אמוראים ללימוד הלכה למעשה כמו סדר מועד נשים ונויקין והיו לומדים אותו כמו אלו ג' סדרים. וכתב שמטעם זה סדרו רב אשי ורבינא גמרא לדורות הבאים על סדר קדשים מה שלא עשו כן בזרעים ובטהרות עיי"ש.

מ **גמ'**, **אי הכי גמור מיני הא מילתא דאמר ר' זירא בנות ישראל וכו'.** **אי הכי גמור מיני הא מילתא וכו'.** כתב **מהר"י ברונא** (סי' ע"ה) דהרב מותר להשתמש בתלמידו, והקשה מהא דאמרו דהמשתמש בתנא חלף, ותיירך דכאן איירי בשימוש דעלמא כגון לבנות ביתו ומבטלו עי"ז מת"ת, אבל באופן שאין מבטלו מתלמודו שרי. ולכאורה קשה דמעשה דריש לקיש משמע דאפי' אם אינו מבטלו מתלמודו אסור. ואפשר לפרש כדכתב **המהרש"א** דמשו"ה אמר ריש לקיש אי הכי גמור מיני הא מילתא, דעל ידי כן יהיה תלמידו ומותר להשתמש בו. והיינו דאף שאסור להשתמש בתלמיד חכם מכל מקום הרב מותר להשתמש בתלמידו, דשאני תלמידים שנקראים בנים וכמו שבן משמש אביו ה"נ שתלמיד משמש רבו. וז"ל **המגן אבות להרשב"ץ** (מס' אבות פ"א משנה י"ג) ויש נותנין סימן לדבר תנא ראשי תיבות תלמיד גברא אחרנא שאין מותר לאדם להשתמש בתלמידים שאינן תלמידיו ע"כ, ומבואר דבתלמידו מותר להשתמש.

מא **גמ'**, **שם.** אולי יש לומר, שאמר לו דוקא דין זה כיון שהיו בדרך, ואיתא **בתענית** (י:) (לחד מאן דאמר, שאמר יוסף לאחיו אל תרגונו בדרך, אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגונו עליכם הדרך. והגמ' שם מסיקה דהיינו לעיוני אבל למיגרס שרי. ואמרינן **בברכות** (לא.) אין עומדין להתפלל וכו' אלא מתוך הלכה פסוקה. וביאר **רש"י** (שם) ד"ה הלכה וכו', שאין צריך

הדרג היוזמי

מסכת מגילה דף כט

יג אב התשע"ד

יב) גמ', כמאן דלא כרבן שמעון בן גמליאל וכו'. הקשה הטורי אבן ולרבנן מי ניחא. דכיון דבעינן ביקור ד' ימים קודם שחיטה, צריך ליקח התמיד דראש חודש ניסן מתרומה חדשה ד' ימים קודם ראש חודש, וליכא ל' יום. ואף אם נאמר דאינו מעכב, ודלא כמשמעות תוס' סוכה (מב.) ד"ה שאינו. מכל מקום עיקר דין הקרבה מתרומה חדשה נמי אינו מעכב אלא למצוה, כדאייתא בראש השנה (ו.) ותיירץ, דהוה מצי למימר וליטעמיך.

יג) גמ', דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום וכו'. דהיינו, דהקריאה בפרשת שקלים היא כמו הדרשא שדורשים ל' יום לפני הפסח. אולם הריטב"א לעיל (ד. ד"ה ואריב"ל פורים וכו') ביאר, דאין דורשין ל' יום לפני פסח, אלא שיש רשות לתלמיד לשאול. ודלא כתוס' (שם) ד"ה מאי וכו'. ועל כן ביאר כאן, דעל ידי שיקראו בפרשת שקלים ל' יום קודם, יבואו לשאול בהלכות אלו שהם עמוקות בומן הזה.

יד) גמ', אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל, כיון דאמר מר בחמשה עשר בו שולחנות יושבין וכו'. לכאורה היינו לרבן שמעון בן גמליאל, שאמר שתי שבתות, ומשום הכי בעינן להקדים מראש חודש, דהוי ב' שבתות לפני השולחנות. אבל לרבנן דשואלין ל' יום קודם, בעינן להקדים ל' יום לפני השולחנות. אולם הריטב"א כתב דלרבנן נמי מתרצינן, דהא דקורין בפרשת שקלים אינו משום שאלת הלכות, אלא זריזות בעלמא לזרו על הבאת שקלים.

טו) גמ', ובכ"ה יושבין במקדש. פירש רש"י בד"ה יושבין, דהוי סימן שימהרו, דמאותו יום מתחילים למשכן. והריטב"א פירש, שמומן זה נשאר רק מעט שלא צרפו שקליהם, ואין צריך בשביל זה שולחנות במדינה.
טז) גמ', שם. בהגהות רי"א חבר ביאר הטעם, דכיון דקיימא לן כרבי יהושע שהעולם נברא בניסן, ובכ"ה באדר היה יום ראשון של מעשה בראשית, ובמעמדות שהם על הקרבנות קורין במעשה בראשית, שאלמלא מעמדות לא נבראו שמים וארץ. משום הכי יושבים באותו יום במקדש לצורך שקלים לקרבנות.

יז) גמ', מאי פרשת שקלים, רב אמר צו וכו'. הקשה הפני יהושע איך אפשר דפליגי בדבר הידוע ומפורסם מימות אנשי כנסת הגדולה, או מימות עזרא, נחזי אנן איך נהגו. וכן הקשה אסתמא דתלמודא דמקשינן מאי פרשת שקלים. הא הוי דבר ידוע ומפורסם. ותיירץ, דרב נמי מודה שבכל שנה קורין ב"כ"ה תשא" דכתיב לשון שקלים. ופלוגתייהו בגוונא דלא שכיח, כגון ראש חודש אדר שחל בשבת. דלרב שייך יותר לקרוא בפרשת צו דהוה מילתא דשויא לתרוויהו, דיש בה גם מענין ראש חודש, וגם מענין שקלים כדר' טבי דבסמוך. ושמואל סבר, דאפילו הכי קורין בפרשת שקלים כבכל שנה.

יח) גמ' שני דאילו ראשי חודשים קרו שיתא בענינא דיומא וכו', הניחא למאן דאמר לסדר פרשיות הוא חוזר. חזינן דאף למאן דאמר לסדר פרשיות הוא חוזר, ובשבת של ד' פרשיות אין קורין בפרשת השבוע. מכל מקום בשבת ראש חודש דכל השנה קרינן נמי פרשת השבוע. וצריך טעם אמאי בכל שבת ר"ח נמי לא נימא שיקראו בשל ר"ח בלבד, דומיא דד' פרשיות. וכבר דייק כן הטורי אבן לקמן (ל:) אבל לא כתב הטעם. ועוד, לכולי עלמא מאי שנא שבת ראש חודש משבת של יום טוב, או של חול המועד, דקורין בה רק מענינו של יום. (א.ג.)

יט) גמ', מביאין שלש תורות. כתב הריטב"א דאין קורין הכל בספר אחד, משום טורח הציבור שיתעכבו כשגוללים אותו.

כ) גמ', לבני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין. כתב היעב"ץ דאפשר דעבדי הכי משום דפסקי לחד פסוקא לתלת, כדאייתא בקידושין (ל.). אך הקשה, איך מקיימי תקנת עזרא שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת ושל משנה תורה לפני ראש השנה, כדאייתא לקמן (לא:). [ועיין (שם) בתוס' ד"ה קללות שבת"כ וכו'. שכתבו בסוה"ד, לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל,

(כד:) כתב שיכניה וגלותו בנאוהו שנשאו עמהם מאבני ירושלים, אבל הערוך (בערך שף) כתב, שהביאם מבית המקדש. ולכאורה צריך עיון דהרי גלות יכניה לפני החורבן היתה, ואיך הותר להם ליטול מאבני ועפר בית המקדש. והא איכא לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם. ועוד דהוי ממון הקדש ואיכא מעילה. (א.ג.). ויש ליישב על פי מה שפסק הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הט"ו), דאבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פטולות, ואין להם פדיון. וביאר המשנה למלך על פי מה דאייתא בעבודה זרה (נב:) דאף אם נתחללו משום שבאו בה פריצים, לאו אורח ארעא להשתמש בהם הדיוט. ואם כן יש לומר שהיו עדיין אבנים שהיו גנוזים מהזמן שהורדוס בנה את בית המקדש, שהיה מותר לסתרו על מנת לבנות, כדאייתא בבבא בתרא (ד:). וכיון שהאבנים שימשו בהאי בי כנישתא לכבוד המקדש, בקדושת בית הכנסת דשריא בו שכינה, וכמו שפירש רש"י לקיים מה שנאמר, "כי רצו עבדיך את אבניה", בוודאי דשפיר עבדו.]

ה) גמ', כיון דשמעית להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון ביתך. כתב הרשב"א, דודאי ידע האי קרא מעיקרא, אלא כוונתו כיון שנתתי על דעתי להתבונן בזה.

ו) גמ', הואי גריסנא בני כנישתא. הקשה הרשב"א מהא דאייתא לעיל (כו:) מבי רבנן לבי כנישתא אסיר, [ואיך התפללו שם אחרי דגריס שם]. ותיירץ, דהתם איירינן לאחר שהורגלו לא לגרוס בבית הכנסת אלא בבית המדרש.

ז) גמ', ומה תבור וכרמל שלא באו וכו'. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דלא באו ההרים ממש, שהרי אינם בעלי בחירה לבוא לשמוע תורה. אלא שר שלהם בא. וכדכתבו תוס' חולין (ו.) ד"ה אמר ליה גבי גינאי נהרא.

ח) גמ', הנכנס לבהכ"נ להתפלל מותר לעשותו קפנדריא. בהגהות הגר"א הביא לגירסת הרי"ף בברכות (מה. מדפי הרי"ף) והרא"ש (כאן סימן ט) דמצוה לעשותו קפנדריא. וכתב הטורי אבן דכן נראה עיקר מסיפא דקרא, דכתיב "לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא", משמע דהוי מצוה וחיוב ולא רשות.

ט) גמ', שם. הר"ן (ט: מדפי הרי"ף) כתב, דטעם הדבר שבוה נראה שמחבבה.

י) גמ', בית הקברות וכו' אין מרעין בהן בהמה. כתב התוס' הרא"ש דהיינו היכא דלא חפרו כלל, דעל הקבר פשיטא דאין מרעין דהא עפר הקבר אסור. אולם בשם ר"י כתב, דמותרין גם על הקבר, משום דאמרינן בסנהדרין (מו:): על הנהו דשקלי עפרא מקבריה דרבי, ואמר שמואל יאות הן עבדין. ומלשון תוס' ד"ה אין מרעין נראה שעל הקבר עצמו אסור, דכתבו, שהאילנות שנוטעין בהן מותרים וכו' כיון שאינם על הקברים עצמם.

יא) מתני', בחמישית חוזרין לכסדרן. הקשה הפני יהושע מאי קמשמע לן, פשיטא שיחזור לכסדרן, דמאי שנא משאר שבתות השנה. ועוד, תיפוק לה מרישא דמתניתין, דתנן, חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, והאי מפסיקין היינו שקורין כסדרן, וכל שכן בחמישית. ועוד, מאי שנא דשני בלישניה, דברישא תני מפסיקין והכא חוזרין לכסדרן. ותיירץ, דכיון דאמרינן לקמן (עמוד ב'), דקורין בפרשת שקלים מדין שואלין ודורשין קודם לפסח וכו', וילפינן מפסח גם לשאר דברים. היה סלקא דעתין, דכי היכי דקורין בראש חודש ניסן או קודם פרשת החודש, מטעמא דשואלין ודורשין לפני הפסח, כל שכן בשבת דלאחריו שיותר סמוך לפסח. להכי אשמועינן, שבחמישית חוזרין לכסדרן ואין קורין בעניני פסח, דעיקר דין שואלין ודורשין לא נאמר לקריאת התורה, וקריאת התורה הוי רק סייג ומנהגא בעלמא דאסמכיהו אשואלין ודורשין.

הדרה היומיו

האי עשייה היינו לעשות משתה ושמחה כדקרי לה בכולה מכילתין, דמקרא מגילה היינו זכירה. ועוד, דהא אין קורין את המגילה בשבת, ועל כרחך דהאי עשייה היינו משתה. ואם כן איך אמרו בירושלמי (פרק קמא) דסעודת פורים שחל להיות בשבת, מאחרין ולא מקדימין, הא לא הוי עשייה וזכירה בהדי הדדי, דהזכירה דפרשת זכור בשבת, והעשייה באחד בשבת. ובקונטרס אחרון הביא דמכח קושיא זו הוכיח הנודע ביהודה (מהדור"ק או"ח סימן מב) דגמרא דילן פליג אירושלמי. ותמה על הרי"ף והשולחן ערוך (תרפ"ח סעיף ו') דפסקו כירושלמי. והמגן אברהם (שם סק"י) הביא שהרלב"ח פליג, ופסק שהסעודה בשבת.

ח) רש"י ד"ה שניה להפסקה וכו', כלומר וכו' אלא אסיפא קאי וכו'. כתב המהרש"א דאין כוונת רש"י אסיפא דחל בתוך השבת דמפסיקין. דהא השתא לשואל בחל להיות ראש חודש בשבת נמי מפסיקין. אלא קאי אסיפא דקתני מפסיקין בין שחל בשבת בין בתוך השבת.

ט) גמ', ולא פליגי הא דאינקלע ראש חודש ניסן בשבת הא דאינקלע באמצע שבת. הקשה הר"ן (י. מדפי הרי"ף) הא גם כשחל ראש חודש ניסן ביום א', אין קורין פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים. דהא בערב ראש חודש ניסן קורין בפרשת החודש, ופרשת פרה קורין בשבת הקודמת לה, ולא בשתיים קודם לכן. ותירץ, דאמנם אינה נקראת בשבת הסמוכה לפורים דפרוים אבל נקראת בשבת הסמוכה לפורים דמוקפים, היינו שבת שאחרי פורים דמוקפין. והקשה הרשב"א דיקראו פרשת פרה בשבת דפורים דמוקפין, ויפסיקו בשבת אחת בינה לשבת החודש ונמצאת פרשת החודש נקראת סמוך לראש חודש ניסן. ותירץ, על פי הירושלמי (פ"ג ה"ה) סימן לדבר בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה, בין שלישית לרביעית לא ישתה, דהיינו שאין להפסיק בינהן.

דף ל' ע"ב

ז) גמ', אמר אביי כוותיה דר' אמי מסתברא. דהיינו שבאותם שבתות לא קראו כלל מסדר הפרשיות. והקשה הפני יהושע (בעמוד א') דלעיל (שם) אמר אביי גופיה, קרי שיתא מואתה תצוה וכו', דהיינו שקראו מסדר הפרשיות, ועל כרחך שחוזרין לסדרן היינו לסדר ההפטרות. ותירץ, דאביי חזר בו מהך דהכא. ועוד הוכיח כן, מדפסקו כל הפוסקים כרבי ירמיה אף דהוי חד במקום ר' אמי ואביי, ועוד דאביי בתראה הוי. והא דלא אמרינן הכא דהדר ביה מקמייתא, משום דהכא שאני דסתמא דתלמודא בברייתות (בעמוד א') שקורין וכופלין בשבתות משמע כרבי ירמיה. עוד תירץ, דדברי אביי הכא קאי אמתניתין, דחמישית חוזרין לכסדרן. ובזמן המשנה לא היה מעכב סדר הפרשיות גם בשאר ימות השנה, והיה הדבר מסור לכל לקרות ז' קרואים באיזה ענין שירצו, תדע דבמערבא פסקו לאורייתא בתלת שנין. ועל כן שפיר אמר אביי שיוכל לקרוא הו' קרואים בפרשת שקלים, אף שאינה בסדר השבוע. אבל לפי האמת דלא קיימא לן כבני מערבא, וצריך להשלים פרשיותיו עם הציבור, צריך לקרוא דוקא על הסדר. ודברי אביי לעיל, למנהג זה נאמר.

יא) גמ', מסייע ליה לר"ה דאמר ר"ה מצפרא כינופויא. הקשה הראשון לציון, דהרמב"ם (פי"ג מתפילה ה"ח) פסק, דבתענית קורין גם בשחרית וגם במנחה. ותירץ השפת אמת על פי דקדוק לשון הרמב"ם שם, שכתב "ובשאר התעניות שאנו מתענין על מה שאירע לאבותינו", דדוקא בתעניות אלו קורין גם בשחרית. אבל בתעניות שגוזרין על הציבור מפני הצרות, דבהם איירינן בסוגיין, קורין רק במנחה. וכן דייק מלשון הרמב"ם בהלכות (פ"א מתעניות ה"ז). ועיין לקמן אות ט"ו בדברי הלחם משנה שחילק בין זמן הגמ' לזמנינו.

יב) גמ', שם. הקשה הנימוקי יוסף (י. מדפי הרי"ף) דאנן שקורין גם בשחרית ויחל, למה לא קורין בענינא דיומא. ותירץ, דכיון דקמאי תיקנו הפסקה בתענית גם אנו מפסיקין.

שלא להסמיך הקללות לר"ה וכו'. הרי שאין כאן דין לקרות דוקא לפני עצרת, אלא כיון דלמנהג דידן יכול להזדמן שיקראו הקללות לפני עצרת, תיקן עזרא שיקראו בשבת הקודמת. אבל למנהג דמערבא באמת לא תיקן. וכבר בזמנו אפשר שהיו שני המנהגים.]

כא) גמ', ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. הקשה התוס' הרא"ש, כיון שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, ליכא ל' יום חוץ מיום ר"ח ניסן. ותירץ, דכיון דראש חודש הוא דבר מסוים וקבוע, קבעוהו לקריאת פרשת שקלים אף אי ליכא ל' יום.

כב) גמ', והלכתא אין משגיחין בחנוכה. כתב התוס' רי"ד, דרבני צרפת הקדמונים פסקו מגמרא זו, שאם ראש חודש טבת חל בשבת יפטירו בדראש חודש, כיון שאין משגיחין בחנוכה ותדיר קודם. והוא פליג עלייהו שחילק, דדוקא הכא שיקראו את שניהם אלא דמספקין מה להקדים, אמרינן תדיר קודם. אבל הפטרה שאומרים רק אחת, מניחין התדיר וקורין מעין המאורע. ועוד, דלעולם המפטיר קורא מעין מה שקרא השביעי, וכיון שהשביעי קורא בחנוכה מפטיר בחנוכה.

דף ל' ע"א

א) גמ', הכא נמי כופלה בשבתות. כתב הרא"ם הרוויץ, דלאביי נמי, אף שכופלה באותה שבת, כופלה נמי בשבתות. דודאי אין עולה לחשבון שבת הבאה. וגם הוא ביאר את המשנה שכופלה בשבתות. ובהכי אתי שפיר לדידיה הא דלא כלל התנא לגוונא דחל בכי תשא עצמה, דכופלה באותה שבת. לדידי נמי ביאור דברי התנא שכופלה בשבתות.

ב) גמ', השתא אמרי למפרע הוא דקרי. ביאר הריטב"א, דכוונת הגמ' דבכהאי גוונא אכתי ליכא היכר. דאמרי דהוא מקריאת הפרשה, אלא שקראה למפרע. והיינו דבאמת אין חיסרון בקריאה זו אלא רק מפני הרואין שלא יבחינו בקריאת שקלים. אמנם מדברי הטורי אבן נראה, דסבר דהחיסרון משום קורא למפרע. דדקדק דהאי "אמרי" לאו דווקא הוא, דבאמת כן הוא שלמפרע הוא קורא. אלא כיון דלעיל גבי חל בואתה תצוה איתא ללשון "אמרי", דהתם מדינא סגי בקרו שית מואתה תצוה, וחד בכי תשא עד ועשית כדעת ר' יצחק נפחא, וכל החיסרון לאביי הוא מפני הרואין, ושייך לשון אמרי.

ג) גמ', רב אמר מקדימין, דאם כן בצרי להו יומי שולחנות. הקשה הטורי אבן, הא אפילו אם מאחרים בשבת שאחר ראש חודש שהוא ב' בחודש, אכתי נשתתירו עד ט"ו בחודש, שבו ישיבת השולחנות, י"ד יום עם יום המעשה. והוכיח מפסחים (ו:) דלרבן שמעון בן גמליאל אפשר לצרף את יום המעשה, דכן הוא בהקרב פסח. ותירץ, דבהקרב פסח כיון שזמן הקרבנות אינו אלא מחצות, יש מקצת היום של י"ד ככולו. אבל גבי ישיבת שולחנות דזמנם מהבוקר בעינן י"ד יום בלי יום המעשה.

ד) גמ', סוף סוף חמיסר וכו', ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא. כתב הראש יוסף, דרב סבר, דמקדימין משום לא פלוג. ושמואל סבר דלא אמרינן לא פלוג ומשום הכי מאחרין, כיון דבלאו הכי יש ב' שבועות.

ה) גמ', וכן תנא דבי שמואל. ביאר היעב"ץ דאתא לאשמעינן ששמואל לא חזר בו. שהרי גם בני ישיבתו שסדרו משנתו אחרי מותו קבעוהו כך.

ו) גמ', כתנאי מסרגין לשבתות וכו'. כתב הריטב"א, דפלוגתתם אי מסרגין, היינו דוקא בין פרשת שקלים לזכור. אבל בין פרשת פרה להחודש, לכולי עלמא אין מסרגין לעולם. וסימניך בין הכוסות האלו אם רצה לשתות ישתה, בין ג' לדי' לא ישתה. וכן הוא ברא"ש (סימן ז') בשם הירושלמי שכתב. דבדין הוא שתקדום החודש לפרה, דהא באחד בניסן הוקם המשכן, ובשני נשרפה הפרה, ולמה הקדימוה. לפי שהיא טהרתן של ישראל. וביאר הנימוקי יוסף (י. בדפי הרי"ף) דהוא נתינת טעם, שאין ראוי להפסיק בין פרה להחודש, שלא תקדים לה כל כך לפי שהיתה ראויה להיות מאוחרת.

ז) גמ', כיון דאיכא מוקפין דעברי בחמיסר וכו'. הקשה הטורי אבן, דהא

הדרה היומיומית

מסכת מגילה דף ל – דף לא

יד אב – טו אב התשע"ד

דמתניתין דילפינן מינה לענין אחר. ותירץ, דהכא הוי רק אסמכתא. מדאמרינן לקמן (לב.), משה תיבן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשינן וכו', ואי הוי דרשא גמורה אין זה תקנת משה אלא מן התורה.

ב) גמ', במנחה קורין בעריות. פירש רש"י בד"ה קורין בעריות שהיא עבירה מצויה שנפשו של אדם מחמתן ויצרו תוקפו. והתוס' הרא"ש הוסיף, דנכשלים בהם כל ימות השנה, וגם ביום הכיפורים כדאיתא ביומא (יט:). האידנא יומא דכפורי ואיבעול כמה בתולות בנהרדעא. על כן קורין בעונשין דעריות כדי שישומו לב ויחזרו בתשובה.

ג) רש"י ד"ה קורין בעריות, בתוה"ד, שנפשו של אדם מחמתן ויצרו תוקפו. הקשה היעב"ץ נהי דתנן הכי במכות (כג:), מכל מקום התם קאי על הפסוקים. אבל לבתר דכחלוהו אנשי כנסת הגדולה לעיניה דיצר הרע, ומהני דלא מגרי איניש בקריבתיה, כדאיתא בברכות (נח:). מה שייך יצרו תוקפו בעריות שהאיסור מחמת קורבה. ותירץ, דלא אהני כיחול עיניה אלא לקרובותיו דמחמת ידיה כגון אמו ואחותו ובתו. אבל לחמותו וכלתו ואחות אשתו לא, וכדאיתא בקידושין (פא:). הזהירו בי מפני כלתי. עוד כתב, דבדור אחרון חזר יצרא דעבירה לאיתנו הראשון.

ד) גמ', כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דהאי כל מקום לאו דוקא, דבכמה מקראות מצינו גבורתו של הקב"ה ולא כתיב ענותותו. אלא היינו, כל מקום בין בתורה ובין בגביאים ובין כתובים.

ה) גמ', גבורתו של הקב"ה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות) דלאו דווקא גבורתו, דהא בקראי דנביאים וכתובים לא כתיב לשון גבורה. אלא הכוונה כל מקום שהזכיר התרוממות מעלתו של הקב"ה. ומשום דבקרא שבתורה הוזכר לשון גבורה נקט לשון גבורה. ועדיף ליה לשון גבור, דרוצה לומר שמדת הקב"ה אינה כמדת בשר ודם, שהגבור מרחיק את הנרכאים ושפלי רוח. והוא מקרבן.

ו) תוס' ד"ה למחר וכו', בסוה"ד, אבל אינן יודעין הסברא אמאי שנה סדר הש"ס. וביאר בחידושי החתם סופר, דהפטרה דיהיה וכו' מענינא דיומא דהא מסיימין בו את התורה שבכתב, שניתנה על ידי משה רבינו ע"ה, ולכך מזכירים את מיתתו. והגמ' סברה דמוציאים רק ספר אחד לזאת הברכה, ואין מזכירין כלל את ענין היום השמיני, מוכרחים להפטיר בויעמוד שלמה כדי להזכיר יום זה. אבל אנו שמוציאין ב' ספרי תורה, ובשני קורין מענינא דיומא, שפיר ועדיף להפטיר ויהי אחרי מות, שהוא יותר מענינא דיומא מויעמוד שלמה.

ז) שם. והמשך חכמה ביאר, דהגמ' כאן דיברה לבני מערבא דמסיימי אורייתא בתלת שנין כדלעיל (כט:). ולא קראו זאת הברכה לסיום התורה, אלא לרמוז למה שאמרו בסוכה (דף נה:). ארי"א שבעים פרים כנגד ע' אומות פר יחידי כו' כנגד אומה יחידה משל כו' כדי שאהנה ממך. וכדאיתא בזאת הברכה "הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש כו' אף חובב עמים", שהניח כל האומות והשרה שכינתו על ישראל ונתן להם תורתו כו'. ומפטירין "ויעמוד שלמה". על פי מה דאיתא בברכות (ו.) דתפילין דמרי עלמא כתיב בהו "מי כעמך ישראל וכו'". אמר הקב"ה אתם עשיתוני וכו' אני אעשה אתכם חטיבה אחת כו' שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ומשה אמר לישראל בשם ה', "תורה כו' מורשה קהלת יעקב", וכי על ידי הורשת התורה נעשו ישראל לגוי אחד. וישראל אומרים על ידי שלמה שדיבר אל השם, (מלכים א' פ"ח, ג) "כי אתה הבדלתם לך לנחלה מכל עמי הארץ". [דהיינו שאנחנו ישראל להשם לנחלה כי אין עוד מלבדו]. אבל לדידן דמסיימים התורה בכל שנה, קוראין ויהי אחרי מות משה. להורות, שהתורה לא תהא נוסף עליה, ושום נביא לא יכול לשנות, כמאמר ה' ליהושע (א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והיגית בו כו' כי אז תשכיל כו'.

ח) תוס' ד"ה מפטיר ויאמר, קשיא וכו' ואמאי מפטירין ביהודע וכו'. הקשה

(ג) גמ', שם. הקשה הטורי אבן, דאכתי יקשה ממעמדות, דתניא בתענית (כח.), דבשחרית היו קורין בתורה במעשה בראשית, ובמנחה יחיד קורא על פה. ואם הטעם דמפטיקין משום כנופיא, אמאי מפטיקין במעמדות, ליקרו בצפרא מענינא דיומא ובמוסף במעמדות, דהא במעמדות ליכא לטעמא דכנופיא שהיה לבדוק מעשיהם. דתענית דידהו, על מנת שיקובל קרבן אחיהם ברצון. אמנם למפרשים דסברי דלא היה מוסף המעמדות, והא דתנא התם מוסף היינו אם חל המעמד בראש חודש, ניחא. דהתם איירינן היכא דלא היה מוסף. אבל לשיטת הרמב"ם דאית ליה שהיה מוסף מחמת המעמדות עצמן, קשה.

יד) גמ' ואיפוך אנא. צריך עיון, מה שייך להפוך הא פשיטא שצריך לעיין תחילה במילי דמתא שלא יהא טובל ושרץ בידו בזמן התפילה, כדאיתא בתענית (טז.) דהמתודה ויש בידו גזל דומה לטובל ושרץ בידו. (י.צ.ב.).

טו) מתני', בעצרת שבעה שבועות. כתב התוס' הרא"ש דאף שיש פרשת עצרת גם בפרשת אמור. מכל מקום הא עדיפא, כיון דההיא דפרשת אמור כבר קראוה בפסח עם פרשת העומר.

טז) מתניתין, בחנוכה בנשיאים. פירש רש"י ד"ה בחנוכה בנשיאים דהוי נמי חנוכת המזבח. ובתוס' הרא"ש (לקמן לא.) הוסיף לבאר בשם הר"ר שמעיה, דבכ"ה בכסליו היה ראוי המשכן להקימו, אלא דלפי הדיבור היה מקופל עד א' בניסן, ואז חנכהו הנשיאים. וכיון שהיה ראוי להקימו ולחנכו מכסלו, שייך אז פרשת הנשיאים. וכעין זה כתב הטור (או"ח סי' תרפ"ד) על פי הפסיקתא. ובשו"ת והחתם סופר נשאל בתשו' (או"ח קפח ד"ה ע"ד), למה הוצרך הטור לטעם זה, הא איתא ברמב"ן (במדבר פ"ח, ב) שאהרון נצטער על שלא הקריב בחנוכת המזבח, ובישרו הקב"ה ששלו עדיף בנרות חנוכה שיהיה קיים לעולם. ואם כן פשוט שחנוכה שייך לפרשת הנשיאים שעל ידה נתבשר עניין זה. והחתם סופר הקשה בדברי הטור (שם), שנדחק ליישב הא דנהגו בכמה מקומות לקרוא גם בפרשת בהעלותך, הא להרמב"ן ודאי דמיעקר הדין צריך לקרוא פרשת בהעלותך. ועוד הקשה במה שנדחק הטור דיש מקומות שקורין גם פרשת כהנים, ולהרמב"ן, ברכת כהנים נמי היתה מהבשורה שבישר לו הקב"ה שברכתו עומדת לעד, ושייך לאותו ענין של חנוכה. ותירץ, דאדרבא, מהא דתנן בחנוכה בנשיאים ולא בהעלותך מוכח, דמתניתין פליגא על המדרש שהביא הרמב"ן. והתוס' יו"ט כתב, שמצא בספר מכבי, שכשכבשו החשמונאים את היונים, מצאו את המזבח משוקץ וסתרו אותו ובנאוהו מחדש, וחנכו אותו בכ"ה בכסלו.

יז) מתניתין, בתעניות ברכות וכו'. כתבו התוס' לקמן (לא:). סוף ד"ה ראש חודש, שאנו נוהגין על פי מסכת סופרים לקרוא ויחל. ותמה המגיד משנה (פ"א מתעניות הי"ז) מה הטעם ששינו מנהג חכמים. ובלחם משנה (שם) הביא דעת הטור (סי' תקע"ט), שבשחרית קורין בקללות ובמנחה ויחל, ותמה עליו מסוגיין. וכתב דבזמן הגמרא משום שהיו עסוקים ורדופים במצוות, ולהסיר המכשלות והעבירות, ביטלו קריאת התורה בבוקר. אבל בדורות אלו שאין אנו רדופים כל כך במצוות, אין ראוי לבטל קריאת התורה בשביל זה, אולם הקשה אמאי אין קורין בבוקר פרשת השבוע.

יח) תוס' ד"ה ושאר וכו', והא שאנו מעמידין וכו'. והרשב"א כתב, דאולי נלמד מראש חודש וחנוכה דאמרן לעיל (כט:), דמוציאין ג' תורות וקורין אחד בענינו של יום ואחד בראש חודש ואחד בכי תשא, וכן בחנוכה אחד בענינו של יום וכו'.

דף לא ע"א

א) מתניתין, שנאמר וידבר משה וגו'. הקשה הטורי אבן דבראש השנה (כד.) ילפינן מהאי קרא, שראש בית דין אומר מקודש, ואיך ילפינן הכא לענין אחר. ואף לאמא דאמר התם "שנים אתה מקדש ולא חדשים", וליכא לילפותא דהתם, כיון שאין מקדשין החודש כלל. מכל מקום קשיא סתמא אסתמא, דהתם סתמא דמתניתין דמקדשים חדשים, והכא סתמא

הדרה היוזמי

דאמר דהטעם משום מוסר ה' וכו', הכא כיון דמשה מפי עצמו אמרן אף דהוי ברוח הקודש, אין זה בכלל מוסר ה'. ולמאן דאמר דאין אומרים ברכה על הפורענות, וביאר תוס' ד"ה אין מפסיקין אני אמרתי עמו אנוכי בצרה, אם כן אין דין שיברכנו בני על הצרות שלהם, כיון שאומרם בלשון יחיד לית לן בה.

טז גמ', אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה וכו'. בהגהות המהרש"ם הביא **תוספתא** (עבודה זרה פ"א הי"ט) דקאי אבנין בית המקדש. רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך ילדים בנה בית המקדש אל תשמע להן, ואם יאמרו לך זקנים סתור בית המקדש שמע להן, מפני שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בנין, וראיה לדבר רחבעם בן שלמה.

דף לב ע"א

א גמ', משום דאפכי להו. הקשה הריטב"א, דמכל מקום היה לו לומר הלכה כמתניתין, דמפורש בה כדעת רבי יהודה, דתנן בשני וחמישי בשבת במנחה קורין כסדרן, והיינו מראש הסדר כדעת רבי יהודה. ותיירץ, דאפשר לפרש דמתניתין דעה שלישית היא. וכסדרן היינו במקום שמפסיקין בשבת שחרית, שם קורין במנחה. ובמקום שמפסיקין במנחה מתחילים בשני, ובמקום שמפסיקין בשני מתחילין בחמישי, ולכך פירש בהדיא איך ההלכה. **ב גמ',** ת"ר פותח ורואה גוללך ומברך וחוזר ופותח ומברך. הריטב"א הביא בשם יש אומרים, דאף דהלכה כרבי יהודה, מכל מקום היינו דווקא לענין ברכה ראשונה. אבל לענין ברכה דאחרי הקריאה, כיון דלא צריך לפתוח אחרי הברכה, צריך לנהוג כרבי מאיר ויגלול ויברך. וכתב שדבריהם נראין. **ג גמ',** מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן. כתבו הרשב"א והריטב"א, דלא נקט שהקורא לא יתרגם עם המתורגמן. דפשיטא דאסור, כדתיניא לעיל (כ"א): שלא יהיו ב' קורין וב' מתרגמים. לכך אמר שלא יסייע. דאפילו סיוע בעלמא שמשפיל קולו יותר ממנו ואינו מעבד לשומעים אסור, כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה.

ד גמ', הלוחות והבימות וכו'. רש"י ד"ה הלוחות הביא יש מפרשים, שהן העשויוין לספרים שלנו שאינם עשויוין בגליון. ותוס' ד"ה הלוחות כתבו בשם הערוך דהיינו גליוני ספר תורה שלמעלה ולמטה ובין דף לדף. והריטב"א הוסיף להקשות גם על היש מפרשים, הא הנהו תשמישי קדושה נינהו, ואיך אמר רב מתנה דלית בהו קדושה. ועל כן פירש, דהלוחות והבימות של בית הכנסת הם שהיו משתמשים בהם הדורשים או שליח ציבור, ולפעמים מניחים עליהם דרך עראי ספרי תורה. אבל אינם עשוים לכך, ומשום הכי אינם חשובים תשמישי קדושה, אלא אית בהו קדושת בית הכנסת בלבד, כמשמעות הירושלמי (פ"ג ה"א).

ה תוס' ד"ה הלוחות, בתוה"ד, ואכתי קשה שהרי התם מבעיא לן וכו' ואמאי לא פשיט ליה מהכא. וכתב הטורי אבן דאינה קושיא כל כך, דכבר הוכיח הרמב"ן (במלחמות ברכות יב. מדפי הרי"ף) דמצינו כי האי גוונא, שלא פושטים במקומן, אף שמתברר במקום אחר.

ו גמ', כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום. כתב המרדכי (תתל"ד) בשם הראב"ה דהיינו דוקא כשאוחז בידים סתם, אבל נטל ידיו ולא הסיח דעתו לא קפדינן. אולם דעת התוס' בשבת (יד): ד"ה כיון, דהשתא דגזור ידיים מחמת ספר, אפילו נוגע סמוך לנטילה גזור דלא חילקו. וכן דעת הרמב"ן הובא ברשב"א (שם ד"ה אילימא). ועיין באות הבאה.

ז גמ', שם. בחידושי חתם סופר (כ"א, ובשבת יד). הביא דהמהרי"ט (סימן קלו) דקדק מדנקט לשון "אוחז" ולא נוגע. דינא דהכא קאי על העצי חיים, שהם אחיזה לספרי תורה. וכשהספר תורה ערום אסור ליגע גם בעץ חיים, גזירה שמא יגע בספר תורה עצמו. עוד כתב, דלהרמב"ן המובא באות הקודמת, דלא מהני נטילה, למהרי"ט לא יהני נטילה אף לאחיזה בעמודים כשהספר תורה ערום.

ח גמ', נקבר ערום בלא אותה מצוה. הקשה התוס' הראש. מאי קא משמע

המהרש"א מה עדיפות הפטרת מחר חודש, מהפטרת שקלים והחודש שידחו מפניה. ועוד, אמאי הקשו תוס' רק על הפטרת מחר חודש, ולא על הפטרת ראש חודש בגוונא שיחול ראש חודש אדר או ניסן בשבת. ותיירץ, דאם חל ראש חודש אדר או ניסן בשבת, ודאי שהפטרת שקלים והחודש ידחו של ראש חודש, משום דסליק בהאי ענינא. דהיינו שבספר התורה השלישי קורא בפרשת החודש ושקלים. אבל הפטרת מחר חודש שאינה כלל מענין הקריאה, ואפילו הכי דוחה את כל ההפטרות של סדר השנה, שהם מענין הקריאה, אמאי לא תדחה גם אלו.

ט בא"ד, וי"ל וכו' ומזכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע. כתב המהרש"א בשם המרדכי (סימן תתלא) דכמו כן הפטרת החודש שקורין בראשון באחד לחודש, מוכחת שראש חודש ניסן יהיה באותו שבוע.

דף לא ע"ב

י גמ', מאי היו עלי לטורח וכו' לא דיין וכו' אלא שמטריחין וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות) דקאי אחטאי ירבעם שבדה מלבו חודש וחג, והיינו חדשיכם ומועדיכם. ועוד החטיא את הרבים בעגלי הזהב ובביטול חודש ומועד ובעוד כמה עבירות. וענין הטורח, דכיון דמדת הקב"ה אינו כמדת בני אדם שאם יתחייב מיתה על ב' עבירות, נותנים לו החמורה ומהני גם לעבירה הקלה. אלא, דמודד מדה כנגד מדה כדי שידע האדם שהעונש אינו במקרה אלא על עבירה זו שעשה. משום הכי ירבעם שעשה כמה חטאים, היה על העונש להיות כנגד כל העבירות.

יא גמ', בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם. הקשה המצפה איתן מהא דאיתא בילקוט שמעוני (פרשת אמור רמו תרמח), שכל מי שמניח לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלה עליו כאילו בית המקדש קיים, והקריב קרבנותיו בתוכו. ואם כן איכא תקנה. ותיירץ, דהני מילי למאן דאמר דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ושייך מתנות עניים, והכא אתי למאן דאמר דלא קידשה לעתיד לבוא.

יב גמ', לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. הקשה התוס' יו"ט (פ"ג אות ו) הא תנן לעיל (כ"א). דאין מברכים שאר הקרואים, אלא הפותח והחותם. ואם כן ליכא ברכה על פורענות. ותיירץ, דמשכחת לה בתעניות דתנן שקוראין ברכות וקללות, והיינו על החותם, דהפותח קורא בברכות. עוד תירץ, דריש לקיש קאי אהאידינא שכולם מברכים. ואף דמשמע דקאי אמתניתין, מכל מקום אפשר דכיון דקאי האידינא, מפרש טעם ששייך האידינא, ולא איכפת לן במאי דסמכיה אמשנה. ובחידושי הגרע"א יישב על פי הלחם משנה שכתב שמצא בירושלמי (פ"ג ה"ז) אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו, אלא שירת הים ועשרת הדיברות וקללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה. נויש לעיין דכיון שיש דין דוקא לברך על הקללות עצמם ולא סגי בפותח והחותם, אם כן איך מהני אם מפסיקין בקללות ומברך על לפני הקללות, ולא על הקללות בנפרד. (א.ל.).

יג גמ', תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם. הקשה הטורי אבן, לרב אסי דהטעם דאין מפסיקין בקללות, משום "מוסר ה' בני אל תמאס", אמאי בעי להתחיל לפנייהם ולסיים אחרייהם, והרי גם אם יקרא רק את הקללות, אינו קץ ומואס בהם דהא קורא את הכל. וצריך עיון בקושייתו הרי הטעם שמתחיל לפנייהם ולסיים אחרייהם הוא על מנת שיברך. כמו שכתבו התוס' בד"ה איו וכו'.

יד גמ', הללו בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דהם ב' טעמים א. במה שנאמר בלשון רבים יש לחוש לקללה טפי למי שמדבר לרבים. ב. דיש לחוש יותר לקללות שנאמרו מפי הגבורה מקללות שמפי משה. אף דודאי דמשה נאמרו ברוח הקודש כמו שכתבו התוס' ד"ה משה.

טו גמ', מאי טעמא וכו' והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן. כתב הטורי אבן דצריכים לשני הטעמים דליתי לכולי עלמא. והיינו דלמאן

שמרגיש קרוב אליה] ועל כן לא זכה להתדבק בפנימיות התורה, ונקבר ערום מאותה מצוה. ולכך סיימו התוס' ד"ה בלא, דהאוחזו במטפחת, "אורך ימים בימינה ועושר וכבוד בשמאלה". דהיינו, שמראה בזה שידוע כמה גדולה מעלת התורה וירא ליגע בה בלי מטפחת. זוכה לב' החלקים, כי יש לו חלק גם בפנימיות התורה, והוא אורך ימים בימינה, לעולם שכולו ארוך.

(י) [רש"י ד"ה וידבר משה וכו', בסוה"ד, וקבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא. מה שכתב רש"י שכר המצוות, ולא המצוות צריך עיון, דבוודאי דבריו מדויקים מהא דכתב בזה ובבא].

לן הא פשיטא שאם אינו עושה מצוה, הוא ערום ממנה. ותירץ, דבלא אותה מצוה היינו המצוה שעושה בשעת האחיזה. כגון, אם רגיל לאחוז ס"ת ולגוללו, אם אחזו עתה ערום הפסיד כל מצות גלילה, וכן אם רגיל לקרות בתורה ואחזו ערום, הפסיד כל מצות הקריאה.

(ט) גמ', שם. עיין באות הקודמת, והשפת אמת כתב, דהטעם דנקט ערום, ולא נקט אין לו שכר מצוה. משום דתורה נותנת חיים בעולם הזה ובעולם הבא. ומשמעות לשון נקבר ערום, דלא הפסיד שכר פירות שבעולם הזה, אלא רק הקרן לעולם הבא. וביאר, דהאוחזו ערום, מראה שמעלה בדעתו שעמד על דברי תורה [כי אחיזתו הספר ערום שאינו ירא ליגע בה מראה

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>

לעילוי נשמת מרן רבינו יצחק בן ר' שלמה בלאזר זצ"ל מפטרבורג
נלב"ע יא אב תרסז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נינו ידידנו שליט"א

